

Anne-Mari Levola

KOTONA VIERAALLA MAALLA?

Tutkielma suomalaisten akkulturoitumisesta italialaiseen yhteiskuntaan

Pro gradu -tutkielma
Joensuun yliopisto
Kulttuurintutkimus
Syyskuu 2009

JOENSUUN YLIOPISTO

Suomen kielen ja kulttuuritieteiden oppiaineryhmä

LEVOLA, ANNE-MARI: Kotona vieraalla maalla? Tutkielma suomalaisten akkulturoitumisesta italialaiseen yhteiskuntaan.

Pääaineen tutkielma, 72 s. + liitteet 3 s.

Tiivistelmä

Tutkin syntyperäisten suomalaisten akkulturoitumista italialaiseen yhteiskuntaan. Tutkielmani aineiston muodostavat puolistrukturoidut teemapohjaiset nauhoitetut haastattelut. Haastattelin kuutta suomalaista Italiassa toukokuussa 2008 ja sähköpostitse kahta suomalaista loppuvuodesta 2008. Analysoin aineistoa fenomenografisen tutkimusotteen kautta. Pyrkimyksenäni on selvittää, onko mahdollista sopeutua täydellisesti vieraaseen kulttuuriin. Tarkoitukseni on selvittää, missä haastateltavieni todellinen koti on mahdollisen integraation jälkeen ja millainen kulttuurinen identiteetti on vuosia Italiassa asuneella suomalaisella siirtolaisella.

Olen tarkastellut haastattelemieni suomalaisten suhdetta omaan suomalaisuuteensa ja ulkomaalaisuuteensa sekä suhtautumistansa italialaista yhteiskuntaa ja kulttuuria kohtaan. Haastattelemani suomalaiset tuntevat suomalaisuutensa korostuneen siirtolaisuutensa aikana ja he korostavat suomalaisen kulttuurin, kielen ja perinteiden merkitystä asuessaan Italiassa erityisesti lapsiensa vuoksi. He näkevät itsensä suomalaisina, eivät ulkomaalaisina, italialaisessa yhteiskunnassa.

Aineiston analysoinnin myötä selviää, että haastateltavieni käsitykset Suomesta ja suomalaisuudesta ovat vääristyneitä tavalla, jota voisi parhaiten kuvata sananlaskulla ”aika kulta muistot”. He ovat säilyttäneet identiteeteissään ne käsitykset suomalaisuudesta, jotka ovat heille erityisen merkityksellisiä suhteessa heidän kulloiseenkin elämäntilanteeseensa Italiassa. Mukana on myös muistitietoon perustuvaa suomalaisuutta, jonka he ovat omaksuneet kasvaessaan aikuisiksi Suomessa. Vaikkakin haastattelemieni perhesuhteet Suomeen ovat vahvoja, heidän käsityksensä Suomesta kotikulttuurina ei pidä sisällään ajatusta kodista. Heidän on jätettävä mielikuviansa Suomessa sijaitseva koti akkulturaatioprosessin aikana, jotta he voisivat saavuttaa onnistuneen integraation vieraassa kulttuurissa.

Tutkielmani suomalaiset ovat analyysini perusteella kaikki integroituneet italialaiseen yhteiskuntaan, mutta se ei merkitse sitä, että he pitäisivät Italiaa kotimaanansa. He ovat tiedostamattaan irtautuneet suomalaisuudestaan, vaikka tuntevatkin sen korostuneen siirtolaisuutensa aikana. Kuvaan haastateltavieni kulttuurisen identiteetin olevan jonkinlainen alati muuttuva tila tai paikka, jonne siirtolainen on tallettanut muistitietoon liittyvää suomalaisuuden representaatiota ja valikoidusti piirteitä suomalaisuudesta, joita hän haluaa korostaa identiteetissään. Haastattelemani suomalaiset ovat luoneet itsellensä kulttuurisen identiteetin, joka ei täysin perustu suomalaisuuteen ja joka pitää sisällensä nostalgisia muistoja Suomesta, suomalaisuudesta, ulkomaalaisuudesta ja italialaisuudesta. Tämä kulttuurinen identiteetti muokkaantuu alati kokemusten, tunteiden ja ajatusten myötä.

Avainsanat: akkulturaatio, kulttuurinen identiteetti, suomalaisuus, siirtolaisuus, integraatio, ulkomaalaisuus, Italia

SISÄLLYSLUETTELO:

1. JOHDANTO	4
1.1. Tutkimuksen tausta	4
1.2. Tutkimuksen tavoite ja tutkimusongelmat	5
2. METODOLOGIAN JA AINEISTON ESITTELY	9
2.1. Teoreettinen viitekehys ja käsitteet	9
2.1.1. Akkulturaatio	9
2.1.2. Identiteetti	13
2.2. Tutkielman aineisto	16
2.2.1. Haastattelu tutkimusmetodina	16
2.2.2. Haastatteluista ja niiden teemoista	19
2.2.3. Tutkielman suomalaiset	22
3. HAASTATELTAVIEN SUHDE SUOMALAISUUTEENSA	27
3.1. Suomalainen yhteiskunta	27
3.2. Suomalainen perinne ja kulttuuri	33
3.3. Suomessa asuvat ystävät ja perhe	39
4. HAASTATELTAVIEN SUHDE ULKOMAALAISUUTEENSA	44
4.1. Italian yhteiskunta ja kulttuuri	44
4.2. Ulkomaalaisena Italian yhteiskunnassa	50
4.3. Ulkomaalaisuuden merkitys	56
5. HAASTATELTAVIEN KULTTUURINEN IDENTITEETTI ITALIASSA	61
6. POHDINTA	68
7. LÄHTEET	71

LIITTEET

Liite 1: Puolistrukturoitu teemapohjainen kysymyslista

Liite 2: Ilmoitus Club Finlandia Milano -sivuston ilmoitustaululla ja vieraskirjassa

Liite 3: Tutkimuslupalomake haastateltaville

1. JOHDANTO

1.1. Tutkimuksen tausta

Aloin työstää tutkielmaani jo kahdesti eri aiheista, ennen kuin aiheeni tarkentui mieleisekseni. Minua kiinnosti vieraaseen kulttuuriin sopeutuminen ja kulttuurinen identiteetti, mutten tiennyt mistä näkökulmasta aihetta käsittelisin. Vastaus saapui samaan aikaan, kun päätin lähteä vaihto-opiskelemaan Italiaan, Veronan yliopistoon, kevääksi 2008. Samalla tein päätöksen haastatella syntyperäisiä suomalaisia siirtolaisia ja tarkastella tutkielmassani heidän sopeutumistaan italialaiseen yhteiskuntaan.

Italia ei ollut minulle vieras maa ennen opiskelijavaihtoon lähtemistä. Olin lukion jälkeen ollut maassa au pair -työssä vuoden verran ennen yliopisto-opiskelujeni alkamista ja puhun italiaa jonkin verran. Lisäksi olen käynyt Italiassa muutamalla lomamatkalla ennen ja jälkeen au pair -vuoteni. Tutkielmani aineiston muodostavat tutkimushaastattelut, mutten voi vähätellä omien Italian kokemuksieni vaikutusta aineiston analysoinnissa. Olen tässä tutkielmassa pyrkinyt näkemään sekä italialaisen että suomalaisen yhteiskunnan haastattelemieni siirtolaisten silmin, mutta tiedostan että omat kokemukseni ja käsitykseni vaikuttavat tulkintoihini. Kuten Patton (1990: 14) toteaa, laadullisessa tutkimuksessa objektiivisuus nähdään saavuttamattomana, sillä laadullisessa tutkimuksessa tutkija on itse tärkein tutkimusväline.

1.2. Tutkimuksen tavoite ja tutkimusongelmat

Tutkimukseni pääkysymyksenä on, onko mahdollista sopeutua vieraaseen kulttuuriin niin, että vieraus muuttuu ei-vieraaksi – kodiksi. Onko täydellinen akkulturaatio siis mahdollinen? Lisäksi pyrin tutkielmassani selvittämään, miten sopeutuminen vieraaseen kulttuuriin tapahtuu ja mitä se merkitsee siirtolaisen suhteelle kotimaahansa. Mikä merkitys jää kotikulttuurille mahdollisen akkulturoitumisen jälkeen? Millainen on syntyperäisen suomalaisen siirtolaisen kulttuurinen identiteetti hänen asuttuaan vuosikausia vieraassa kulttuurissa? Tutkielmani tavoite on tarkastella paitsi akkulturaatiota ja identiteettiä, mutta myös siirtolaisen suhtautumista sekä koti- että isäntäkulttuuriinsa. Tarkoitukseni on tuoda esiin haastattelemieni suomalaisten näkemyksiä siirtolaisuudestaan sekä suhteestaan Suomeen että Italiaan.

Akkulturaatiotutkimus on muutamien viime vuosikymmenien aikana alkanut kiinnostaa tutkijoita yli tieteen rajojen kulttuurintutkimuksesta psykologiaan. Syy tähän on nähty kasvavassa siirtolaisuudessa ja globalisoitumisessa. Akkulturaatiotutkimuksen keskeisin kysymys on se, kuinka yksilö, joka on kasvanut tiettyssä kulttuurissa, kykenee elämään ja toimimaan vieraassa kulttuurissa. (Sam & Berry 2006: 1-3.) Tarkastelen tässä tutkielmassa akkulturoitumista yksilön tasolla, vaikkakin akkulturaatiotutkijat ovat myös keskittäneet huomionsa etnisten vähemmistöryhmien sopeutumiseen ja sen vaikutuksiin. Siirtolaisuus tässä tutkielmassani tarkoittaa vapaaehtoista muuttoa vieraaseen kulttuuriin eikä argumentaatiotani tule yleistää siirtolaisiin, jotka ovat pakon edestä joutuneet jättämään kotimaansa.

Tietääkseni syntyperäisten suomalaisten akkulturoitumista italialaiseen yhteiskuntaan ei ole aikaisemmin tutkittu. Lähdekirjallisuutta hakiessani tutkielmaani varten ja sitä tarkastellessani, vastaani ei tullut samankaltaista tutkimusta juuri syntyperäisten suomalaisten sopeutumisesta Italian yhteiskuntaan. Akkulturaatiota on kuitenkin muuten tutkittu runsaasti juuri viimeisten vuosikymmenien aikana lähinnä ulkomaalaisten tutkijoiden voimin. Outi Tuomi-Nikula (1989a, 1989b ja 1997) on tutkinut syntyperäisten suomalaisten akkulturoitumista saksalaiseen yhteiskuntaan ja hänen tutkimuksensa on ollut minulle suureksi avuksi rakentaessani omaa tutkielmaani.

Suomen Italian suurlähetystön epävirallisen arvion mukaan Italiassa asuu noin 4 000 suomalaista. Tähän lasketaan mukaan Suomen kansalaiset ja heidän jälkeläisensä, mutta myös entiset Suomen kansalaiset, jotka ovat menettäneet kansalaisuutensa ennen Suomen kansalaisuuslain muuttamista vuonna 2003¹. Lisäksi tähän suomalaisten joukkoon suurlähetystö on laskenut myös esimerkiksi au pairit ja vaihto-opiskelijat. Suurlähetystön osoiterekisteriin perustuvien tietojen pohjalta Italiassa asuu 1 858 suomalaista, mutta luku on vain suuntaa-antava, sillä Italiassa ei ole ilmoittautumisvelvollisuutta. Alaikäiset monikansalaiset eivät tule luvusta ilmi. Italian tilastokeskuksen mukaan 31.12.2007 Italiassa oli kirjoilla 2 400 Suomen kansalaista, mutta tilastossa ei myöskään ole otettu huomioon kaksoiskansalaisuuden omaavia suomalaisia ja heidät on tilastoitu italialaisiksi. (J. Sainio henkilökohtainen tiedonanto 16.7.2009.)

Lähestyn tutkimusaiheittani laadullisen tutkimusmenetelmän keinoin. Laadullisen menetelmän myötä ja lukumäärältään pienen tutkittavieni määrän vuoksi, minulla on mahdollisuus tarkastella aihetta seikkaperäisesti ja yksityiskohtaisesti. Analyysini tulokset auttavat minua ymmärtämään, ei yleistämään, tutkimusongelmaani. Tarkemmin sanottuna pro gradu -työni on fenomenografinen tutkimus, jossa pyrin tarkastelemaan yksilöiden käsityksiä tietyistä ilmiöistä. Yksilöt rakentavat maailmaa koskevia käsityksiä ja ne ilmenevät ihmisen tietoisuudessa eri tavoin - tutkijan tehtävänä on selvittää näiden käsitysten laadullisia eroja (Anttila 1998: 289-290).

Johdannossa esittelen tutkimuksen taustan ja tavoitteet. Kerron kuinka kiinnostukseni akkulturaatiotutkimusta ja kulttuurista identiteettiä kohtaan kehittyi tutkimuskysymykseksi tätä tutkielmaa varten. Kerron lyhyesti akkulturaatiotutkimuksen historiasta. Liitän fenomenografisen analyysin perustaksi tutkimukseni aineiston käsittelylle. Kerron luvuittain kuinka tutkielmani rakentuu ja lopuksi selvitän litteraatiomerkitäni.

¹ Suomen kansalaisuuslaki muuttui vuonna 2003 siten että kaksoiskansallisuus eli monikansallisuus tuli mahdolliseksi. Italiassa asuva suomalainen siirtolainen, joka hakee Italian kansalaisuutta, saa näin ollen pitää myös Suomen kansalaisuutensa. (M. Susi henkilökohtainen tiedonanto 6.8.2009.)

Toisessa luvussa esittelen tutkielmani teoreettisen viitekehyksen ja keskeiset käsitteet; akkulturaatioprosessin ja identiteetin. Analysoin haastattelua tutkimusmetodina ja kerron kuinka löysin tutkielmani haastateltavat. Esittelen haastattelujeni teemat sekä kuvailen lyhyesti miten päädyin juuri näihin teemoihin ja niitä koskeviin kysymyksiin. Lopuksi esittelen jokaisen haastateltavani; kerron esimerkiksi heidän sukupuolensa, ikänsä ja syyn miksi he ovat muuttaneet Italiaan.

Kolmannen luvun alussa tarkastelen suomalaisuutta käsitteenä sekä pohdin haastateltavieni suhdetta suomalaisuuteensa. Millainen suhde heillä on Suomen yhteiskuntaa ja kulttuuria kohtaan? Ylläpitävätkö he suomalaisia perinteitä Italiassa asuessaan? Millaiset suhteet heillä on Suomessa asuviin ystäviinsä ja perheisiinsä? Pyrkimyksenäni on ymmärtää, kuinka haastateltavat ymmärtävät suomalaisuutensa.

Neljännessä luvussa tarkastelen haastattelemieni suomalaisten suhdetta ulkomaalaisuuteensa Italiassa. Millainen on Italian yhteiskunta ja kulttuuri suomalaisen siirtolaisen silmin nähtynä? Millaista on olla ulkomaalainen Italiassa vai ovatko haastatteleman enää ulkomaalaisia asuttuaan Italiassa vuosia? Mitä ulkomaalaisuus heille merkitsee?

Viidennessä luvussa liitän aineistoni analyysin identiteetin käsitteeseen ja pyrin selvittämään millainen on syntyperäisen suomalaisen kulttuurinen identiteetti Italiassa hänen asuttuaan vieraassa kulttuurissa vuosia. Mihin kulttuuriin hän katsoo itsensä kuuluvaksi? Missä on hänen kotinsa?

Pohdinnassa kokoan päätelmäni ja vastaan tutkimuskysymykseeni tutkielmani aineiston analysoinnin perusteella. Pohdin myös jatkotutkimusmahdollisuuksia tutkimuskysymykseni monipuolisemmalle käsittelylle. Lisäksi esitän kiitokseni tutkimukseni tekoon osallistuneille.

Litteraatiossa H tarkoittaa haastateltavaa ja numero haastattelujärjestystä. Kauttaviivan jälkeinen luku tarkoittaa kunkin litteraatin sivunumeroa. AL on haastattelijan ja tutkielman tekijän nimikirjaimet. Jokaisen haastateltavan nimen olen muuttanut

anonymiteetin suojelemiseksi. En myöskään paljasta haastattelemieni suomalaisten kotipaikkakuntaa Suomessa tai sitä paikkakuntaa missä he Italiassa asuvat. Sulkeissa olevat sanat ovat omia lisäyksiäni, joilla tarkennan tekstiä. Kursivoidut sanat sulkeissa ovat suomennoksia haastatteluissa esiin tulleista italian kielen sanoista. Kursivoidut sanat ilman sulkeita ovat minun merkintöjäni, joilla haluan korostaa kyseessä olevaa sanaa tai käsitettä.

2. METODOLOGIAN JA AINEISTON ESITTELY

2.1. Teoreettinen viitekehys ja käsitteet

2.1.1. Akkulturaatio

Akkulturaatio on prosessi, jossa vieraan kulttuurin kanssa yhtäjaksoisesti tekemisissä oleva vähitellen mukautuu uuteen ympäristöönsä: sen sosiaaliseen, taloudelliseen ja kulttuuriseen elämään. Tutkimusaiheena akkulturaatio ei ole antropologialle uusi, sillä kulttuuriin sopeutuminen on kiinnostanut tutkijoita jo 1800-luvulta lähtien. (Berry 1980: 9-10; Herskovits 1945: 168.) Akkulturaatio ja siihen liittyvät ilmiöt ovat kuitenkin juuri viime vuosikymmenien aikana globalisoitumisen ja kasvavan siirtolaisuuden myötä herättäneet sekä antropologit, sosiologit että psykologit tarkastelemaan aihetta yksityiskohtaisemmin sekä ryhmän että yksilön tasolla (Phalet & Kosic 2006: 331-333).

Kulttuurintutkimuksessa akkulturaatioprosessista on perinteisesti erotettu kaksi tasoa: ulkoinen eli fyysinen akkulturaatio ja sisäinen eli psyykkinen akkulturaatio. Ulkoisella akkulturaatiolla kulttuurintutkimuksessa tarkoitetaan valtakulttuurin normiston hyväksymistä sekä esimerkiksi pukeutumisen omaksumista tavalla, jolla yksilöä on vaikea erottaa muista valtakulttuurin jäsenistä. Psyykkinen akkulturaatio sen sijaan merkitsee valtakulttuurin arvojen hyväksymistä omikseen. (Berry 2004: 175; Tuomi-Nikula 1997: 282-283.)

Akkulturaatiotutkimuksessa on todettu, että vieraan kulttuurin vaikutteet vähemmistöryhmään ovat suuremmat kuin mitä ne ovat valtakulttuuriin. Kuten Tuomi-Nikula (1997: 284) toteaa, sopeutuminen vieraaseen kulttuuriin ei ole yksiselitteistä ja harvoin akkulturaatio tapahtuu ongelmitta tai edes kronologisessa järjestyksessä (kontakti, konflikti ja adaptaatio). Sopeutumisprosessille ominaisempaa on jatkuva edestakainen liike, jossa suhtautuminen sekä omaan kotikulttuuriin että isäntäkulttuuriin on jatkuvassa muutostilassa. Akkulturaatioon ei tulisi kuitenkaan suhtautua kulttuurin menetyksenä, vaan prosessina, josta ajallaan uudet kulttuurit syntyvät. (Berry, Poortinga, Segall & Dasen 2006: 351-352, 369-370.)

Yksilön sopeutumisprosessiin vaikuttavat monet erilaiset faktorit, jotka joko edistävät tai estävät akkulturaatiota (Tuomi-Nikula 1997: 285). Jokaisella siirtolaisella on oma yksilöllinen alkustatuksensa, johon vaikuttavat useat erilaiset tekijät kuten siirtolaisuuden syy, siirtolaisen ikä ja koulutus ja kulttuurinen tietämys koti- ja isäntäkulttuurista. Erityisesti juuri siirtolaisuuden syy on merkittävä tekijä yksilön sopeutumisessa. Veto- ja työntötekijät (*pull / push factors*) joko innostavat siirtolaisia muuttamaan vieraaseen kulttuuriin tai painostavat heitä jättämään oman kotimaansa. (Berry ym. 2006: 352, 362, 367; Padilla 1980: 47, 81.)

Yksilön iällä on merkityksensä siinä, kuinka akkulturaatioprosessi etenee; mitä nuorempi siirtolainen on, sitä nopeammin hän sopeutuu vieraaseen kulttuuriin. Vieraan kulttuurin kielen hallitseminen on myös tärkeä sopeutumisesta edistävä tekijä. Tuomi-Nikulan mukaan valtakulttuurin kieltä osaamaton ei voi ”osallistua ympäristönsä sosiaaliseen elämään, seurata yleisiä tapahtumia ja kommunikoida tasavertaisesti --”. (Tuomi-Nikula 1997: 285). Kieli on yksi merkittävimmistä kulttuurisista järjestelmistä. Kun yksilö osaa vieraan kulttuurin kielen, hän ymmärtää myös kulttuurin antamat arvot ja merkitykset eri asioille. (Hall 2003: 90.)

Myös kulttuurimaantieteellinen välimatka² koti- ja isäntäkulttuurin välillä vaikuttaa siirtolaisen akkulturaatioprosessissa. Jos koti- ja isäntäkulttuurien etninen etäisyys on suuri, akkulturaatioprosessi kohtaa enemmän haasteita. (Tuomi-Nikula 1997: 286.) Lisähaasteensa sopeutumiselle tuo myös isäntäkulttuurin mahdollinen negatiivinen asenne siirtolaisia ja tiettyjä kansalaisuusryhmiä kohtaan (Berry ym. 2006: 361, 367).

Kuten totesin edellä, sopeutuminen uuteen kulttuuriin ei ole yksiselitteistä, eikä se etene kaikilla samankaltaisena. Akkulturaatiotutkimuksessa käytetään termiä akkulturaatiivinen stressi (*acculturative stress*) kuvaamaan yksilön konfliktin tilaa sopeutumisprosessissa. Berry ym. (2006: 362-367) mukaan terminä akkulturaatiivinen stressi kuvaa siirtolaisen mahdollista konfliktin tilaa täsmällisemmin kuin Obergin

² Kulttuurimaantieteellisellä välimatkalla tarkoitetaan siirtolaisen lähtöpaikan ja tulopaikan kulttuurisia eroavaisuuksia, esimerkiksi Kuopio (lähtöpaikka) ja Pohjois-Italian suurkaupunki Milano (tulopaikka).

(1960) esittämä kulttuurishokki-termi (*cultural shock*)³, sillä stressillä on kaksisuuntainen vaikutus sopeutumisprosessissa; se voi joko edistää tai estää sitä. Kulttuurishokki terminä on myös esimerkiksi Hottolan (1999:98) ja Salakan (2006:51) mukaan ongelmallinen siinä mielessä, että sana on liioitteleva kuvaamaan vieraaseen kulttuuriin sopeutumisen aiheuttamia mahdollisia psykologisia vaikutuksia, mutta myös siksi, että yleisessä puheessa sanaa ”kulttuurishokki” käytetään vapaasti kuvaamaan myös hyvin lieviä hämmennyksen tiloja uudessa ympäristössä.

Padilla (1980: 48, 81) käyttää termiä kulttuuritietoisuus (*cultural awareness*) kuvatessaan sen tiedon määrää, mikä yksilöllä on sekä omasta kotikulttuuristaan että isäntäkulttuurista. Kulttuuritietoisuudella on Padillan mukaan syvä merkitys akkulturaatioprosessissa, kuten myös etnisellä lojaalisuudella (*ethnic loyalty*), jolla Padilla tarkoittaa yksilön mieltymystä jompaakumpaa kulttuuria kohtaan.

Akkulturaatiotutkimus tunnistaa neljä erilaista akkulturoitumisstrategiaa: assimilaatio (*assimilation*), integraatio (*integration*), separaatio (*separation*) ja marginalisaatio (*marginalisation*). Nämä strategiat ovat kaksisuuntaisia, sillä ne ovat suhteessa sekä yksilön omaa kulttuuriin että vieraaseen kulttuuriin. Siirtolainen saattaa pitää isäntäkulttuuria omaa kotikulttuuria parempana ja hylkää oman etnisen identiteettinsä vähemmistökulttuurin edustajana. Tällöin siirtolainen on assimiloitunut. (Berry ym. 2006: 353-354.) Tosin Tuomi-Nikula (1997: 283) toteaa, että vasta kolmannella siirtolaissukupolvella (eli alkuperäisen siirtolaisen lapsenlapsilla) on mahdollisuus täydelliseen assimiloitumiseen.

Kun yksilö ylläpitää omaa kulttuurista identiteettiään, mutta on myös aktiivisesti mukana vieraan kulttuurin sosiaalisessa ja kulttuurisessa toiminnassa, siirtolainen on integroitunut. Tämä on siirtolaisen kannalta ideaalisin tila, sillä hänellä on vahva näkemys omasta identiteetistään vieraassa kulttuurissa. Separoitunut yksilö sen sijaan haluaa pitää kiinni omasta etnisestä identiteetistään eikä hae kontaktia isäntäkulttuuriin.

³ Kulttuurishokin tunnetuin teoria on Obergin (1960). Hänen teoriansa selittää kulttuurishokin neljänä eri vaiheena, jotka asteittain etenevät sopeutumiseen. Nämä neljä vaihetta ovat kuherruskuukausi-, kriisi-, toipumis- ja sopeutumisvaihe. Kuherruskuukausi vaiheessa uusi kulttuuri nähdään eksoottisena ja ihmeellisenä, kriisivaiheessa aletaan nähdä vieraassa kulttuurissa negatiivisia eroja omaan kulttuuriin nähden, toipumisvaiheessa aletaan ymmärtää vieraita tapoja ja sopeutumisvaiheessa osittainen tai ”täydellinen” sopeutuminen on saavutettu. Tätä kulttuurishokin tunnetuinta teoriaa on kuvattu Umuotoisena käyränä. (Furnham & Bochner 1986: 13; Kelles 1984: 58-64.)

Marginalisoitunut siirtolainen ei ole kiinnostunut ylläpitämään omaa etnistä identiteettiään eikä hän myöskään ole kiinnostunut ottamaan kontaktia valtakulttuuriin. (Berry 1980: 12-13; Berry ym. 2006: 354-355.)

Akkulturaation taso	Kulttuurisen identiteetin säilyminen	Myönteinen suhtautuminen valtaväestöön
Assimilaatio	Ei	Kyllä
Integraatio	Kyllä	Kyllä
Separaatio	Kyllä	Ei
Marginalisaatio	Ei	Ei

Kuva 1: Siirtolaisen identiteetin säilyminen ja suhtautuminen valtaväestöön akkulturaation eri tasoilla. (Berry 1980: 14.)

2.1.2. Identiteetti

Aro (1999: 177) toteaa että, identiteetti on samanaikaisesti sekä oman itsensä ja olemassaolonsa tiedostamista, että erilaisuuden ja samankaltaisuuden hyväksymistä. Hallin (1999a: 21-22, 39) ja Wardin (2004: 196-197) mukaan identiteetti on yhteiskunnan ja minän jatkuvan vuorovaikutuksen tulos, jossa identiteetti muotoutuu tiedostamattomissa prosesseissa ja pysyy aina epätäydellisenä. Toisin sanoen, yksilöllä on sisäinen ”tosi minä”, mutta se muokkautuu ollessaan jatkuvassa vuorovaikutuksessa sen ulkopuolella olevan kanssa.

Yksilöllä ole yhtä yhtenäistä identiteettiä, vaan jokaisella on monia, ristiriitaisiakin, identiteettejä, jotka eri merkitysten ja kulttuuristen representaatioiden myötä lisääntyvät. Se kulttuuri, johon synnymme ja jossa kasvamme, on kulttuurisen identiteetin keskeinen lähde. (Hall 1999a: 39.) Voimme puhua olevamme esimerkiksi suomalaisia tai pohjoiskarjalaisia, mikä tuo kulttuurisen identiteetin määrittämiseen vahvasti mukaan paikan ja paikallisuuden. Tällöin puhutaan Hallin (2003: 92-93) mukaan kuitenkin tarkemmin sanottuna etnisestä tai kansallisesta identiteetistä (*ethnic / civic identity*), jotka ovat osa kulttuurista identiteettiä. Etnisen ja kansallisen identiteetin määrittäykset ovat kulttuuriseen identiteettiin nähden hyvin tiukkarajaiset, sillä niiden merkitykset perustuvat kansantarinoihin, muistoihin ja kuviin siitä millainen suomalainen tai pohjoiskarjalainen on tai tulisi olla.

Kulttuurintutkimuksessa globalisoituminen on nähty kulttuuriselle identiteetille haasteena, sillä sen ajatellaan horjuttavan kulttuurin perinteisiä muotoja, kuten traditioita ja perinteitä. Globalisoitumisen myötä kulttuurin merkitysjärjestelmät, kuten kieli, uskonto ja rituaalit, eivät ole tiettyyn paikkaan sidottuja. Niitä voi syntyä myös maantieteellisesti kuin ajallisesti kaukaisissa paikoissa elävien ihmisten välillä, esimerkiksi siirtolaisten pitäessä kiinteitä suhteita yllä koti- ja isäntämaansa välillä. (Hall 2003: 86-87, 90-91.) Mielestäni kuitenkin globalisoitumiseen tulee suhtautua kulttuurintutkimuksessa haasteena, sillä se pakottaa meidät tarkastelemaan kulttuurista identiteettiä ja kulttuuria uusista näkökulmista käsin. Ja kuten Lehtonen (1993: 10-11) toteaa, yhdentyvän Euroopan myötä kulttuuriset identiteetit saattavat jopa vahvistua.

Tiivistäen voidaan todeta, että kulttuurinen identiteetti voidaan määrittää joko kollektiivisuuden tai sen muodostamien eroavaisuuksien kautta (Jacobson-Widding 1983: 13). Hall (1999b: 227) näkee kulttuurisessa identiteetissä olevan

-- yhtä paljon kyse ”joksikin tulemisesta” kuin ”jonakin olemisesta”. Se kuuluu yhä suurella määrällä tulevaisuuteen kuin menneisyyteenkin. Se ei ole jotakin, joko on jo valmiiksi olemassa ja joka ylittää paikan, ajan, historian ja kulttuurin rajat. -- Identiteetit ovat itse antamiamme nimiä niille eri tavoille, joilla menneisyyden kertomukset asemoivat meitä ja joihin me itse asemoimme itsemme.

Tuomi-Nikula, joka on tarkastellut tutkimuksissaan suomalaisten akkulturoitumista saksalaiseen yhteiskuntaan seka-avioliittojen myötä (1989a, 1989b ja 1997), toteaa tutkimuksensa suomalaisten siirtolaisten akkulturaation alkavan kaikilla samankaltaisena – ”kriittikittömän ihastelun kautena”. Ominaista tälle kaudelle on se, että vieraaseen kulttuuriin ja sen jäseniin suhtaudutaan myönteisesti, jolloin tätä vaihetta voidaan kutsua jopa ”positiiviseksi kulttuurishokiksi”. On kuitenkin huomioitava, että Tuomi-Nikulan tutkimusten siirtolaiset olivat muuttaneet Saksaan 1960- ja 1970-luvuilla, jolloin saksalaisen yhteiskunnan korkea elintaso verrattuna Suomeen, osaltaan vaikuttaa Tuomi-Nikulan mainitsemaan ”positiiviseen kulttuurishokkiin” ja vieraan kulttuurin ihasteluun. (Tuomi-Nikula 1997: 284, 289-290.)

Tuomi-Nikulan (1997: 284) mukaan avioliiton solmimisen jälkeen seuraa siirtolaisen aktiivisen sopeutumisen kausi, jossa hyvät ja huonot jaksot vuorottelevat. Aktiivisen sopeutumisen kautta seuraa identiteettikriisin eli konfliktin kausi, johon kuuluu akkulturaatiivista stressiä. Konflikti saattaa johtaa deakulturaatioon, jossa siirtolainen kokee ”juurettomuuden tunnetta” eli ei koe oman identiteettinsä kuuluvan omaan etniseen ryhmäänsä muttei myöskään valtakulttuuriin.

Tuomi-Nikula (1997: 291) kirjoittaa

Konfliktin intensiivisyydestä, kestosta ja henkilökohtaisesta kokemisesta riippuu, kääntyykö akkulturaatio integraatioksi, lähestyykö se assimilaatiota vai kääntyykö se valtakulttuurista pois päin oman kulttuurin suuntaan rejektioksi tai peräti isolaatioksi, jolloin siirtolaisen ainoana vaihtoehtona on avioero ja palaaminen takaisin entiseen kotimaahansa.

Konfliktille on tyypillistä isäntäkulttuurin arvosteleminen ja oman kotikulttuurin näkeminen parempana. Konflikti voi jälleen kääntyä sopeutumisen kaudeksi, jolloin vieras ympäristö ja oma minä aletaan nähdä ensimmäistä kertaa objektiivisesti. Suomeen on syvät emotionaaliset suhteet, mutta isäntämaasta on tullut ”kotimaa, jonne

on hyvä palata”. Huomionarvoista Tuomi-Nikulan tutkimustuloksissa on se, että vieraaseen kulttuuriin integroitunut siirtolainen kokee kuuluvansa samalla myös omaan etniseen ryhmäänsä. Tuomi-Nikula lainaa Johan Galtungin (1971) käsitettä ”Members of Two Worlds” kuvatessaan ”tasapainottelevan identiteetin” omaavaa yksilöä, joka ongelmitta näkee itsensä kuuluvaksi sekä omaan että vieraaseen kulttuuriin. (Tuomi-Nikula 1997: 284, 291-292.)

Tasapainotteleva identiteetti on ensimmäisen polven siirtolaiselle ilmeisestikin edullisin. Hänellä on voimanlähteenään vankka suomalainen identiteetti, jota hän voi ja haluaa osoittaa myös uudessa kotimaassaan. Se on myös tekijä, joka auttaa häntä hyväksymään ja omaksumaan suomalaisesta poikkeavia -- kulttuuripiirteitä. (Tuomi-Nikula 1989b: 250.)

Siirtolaisen kulttuurisen identiteetin muodostavat siis hänen alkuperäiskulttuurinsa ja uusi isäntäkulttuuri. Yksilöllä jo olevia alkuperäiskulttuurin myötä olevia määritteitä itsestänsä ja yhteiskunnan arvo- ja ajatusmaailmasta, kutsutaan perityiksi identiteettifaktoreiksi. Hankituiksi identiteettifaktoreiksi kutsutaan niitä vaikutteita, jotka tulevat vieraan kulttuurin myötä. Siirtolaisen kulttuurinen identiteetti ei siis säily samanlaisena kuin mitä se oli siirtolaisen asuessa vielä kotimaassaan, vaan muutos yksilön identiteetissä tapahtuu akkulturaatioprosessin kautta. (Tuomi-Nikula 1989b: 239-240, 248.)

2.2. Tutkielman aineisto

2.2.1. Haastattelu tutkimusmetodina

Sherman Heyl jaottelee artikkelissaan 'Ethnographic Interviewing' (2001: 370) etnografisen haastattelun tavoitteet seuraavanlaisesti:

- 1) eettisen suhteen ylläpitäminen haastateltavaan koko tutkimuksen ajan
- 2) ymmärrys siitä, että tutkijan oma rooli vaikuttaa aineiston tulkitsemiseen
- 3) ymmärrys laajemman sosiaalisen kontekstin vaikutuksesta haastateltavaan ja tutkimukseen
- 4) hyväksyntä siitä, että vain osittainen ymmärrys tutkittavaa kohtaan saavutetaan

Ruusuvuori ja Tiittula lähtevät artikkelissaan 'Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus' (2005: 22-23) liikkeelle siitä perusajatuksesta, että tutkimushaastattelu on periaatteiltaan aivan kuin mikä tahansa muu keskustelu. Heidän mukaansa jokaisessa keskustelussa on mukana julkilausumattomia sääntöjä siitä, kuinka keskustelussa tulee toimia; milloin kysyä kysymys, missä järjestyksessä ihmiset puhuvat ja niin edelleen. Tutkimushaastattelu kuitenkin eroaa heidän mukaansa tavallisesta keskustelusta siinä, että sillä on erityinen päämäärä eli tutkimuksellinen tavoite, mikä tekee tutkimushaastattelusta instituutionaalista: haastattelijalla on "tiedon intressi", hän tekee muistiinpanoja ja lisäksi haastattelu usein nauhoitetaan.

Ei ole mahdollista tehdä selvää ohjetta tai sääntöä siihen, millainen haastattelijan roolin tulisi olla suhteessa haastateltavaan. Luottamuksellisen suhteen synnyttäminen on kuitenkin tiedon saannin edellytyksenä. Luottamuksellisen suhteen synnyttäminen on monessa suhteessa tasapainoilua ja vaatii hyvää tilannetajua haastattelijalta. On esimerkiksi aina tilanteesta kiinni, onko haastateltavan aiheellista haastatteluluottamuksen saavuttamiseksi kertoa tietoja omasta itsestään. (Ruusuvuori & Tiittula 2005: 25, 29, 36, 41; Ryen 2002: 337.)

Itse kerroin haastattelutilanteissa itsestäni hyvin vähän, mutta se ei suinkaan ollut tietoinen tarkoitukseni. Haastateltavat toki tiesivät minun olevan vaihto-opiskelijana

Veronan yliopistossa, mutta pääpaino haastatteluissa oli alusta lähtien haastateltavien aito kiinnostus kertoa omista kokemuksistaan ja tuntemuksistaan, joten minun kuuntelijan roolini asettui ongelmitta haastattelutilanteisiin.

Haastattelututkimuskirjallisuus kertoo, että luottamuksellinen suhde aikaansaadaan aloittamalla haastattelu laajoilla ja helpoilla avauskysymyksillä, joiden pääimmäisenä tarkoituksena on positiivisen haastatteluilmapiirin luominen (Grönfors 1985: 107; Ruusuvuori & Tiittula 2005: 41). Itse tunsin olevani kaikkien haastateltavieni kanssa alusta alkaen mutkattomasti siinä tilanteessa, jossa roolijaot asettuivat paikoilleen automaattisesti: minä esitin kysymyksen ja haastateltava vastasi siihen. Roolijako voisi haastattelutilanteessa järkkyäkin, jos haastateltava ei vastaakaan kysymykseen tai haastattelija osoittaa jollakin tavalla kyseenalaistavansa samaansa tietoa tai vihjailee tietävänsä itse paremmin. En usko itse toimineeni haastattelijana edellä kuvatun tavoin, sillä uskon nuoren ikäni suhteessa haastateltaviin estäneen liiallisen pätemisen haastattelutilanteessa. (Ruusuvuori & Tiittula 2005: 34-35.)

Ruusuvuori ja Tiittula (2005: 44-45) esittävät Hirsjärven ja Hurmeen (2001: 97) näkemyksen siitä, että neutraalisuus on erityisen tärkeä hyvän haastattelijan ominaisuus. Hirsjärven ja Hurmeen mukaan haastattelijan ”tulisi olla puolueeton, hän ei saisi osoittaa mielipiteitään, ei heittäytyä väittelyyn, ei hämmästellä mitään”. Ruusuvuori ja Tiittula kuitenkin toteavat, että todellisuudessa tätä ohjetta on mahdotonta seurata ja kommentointi ja lisäkysymykset saavat haastattelijan vastaamaan tarkemmin, jolloin niistä on hyötyä tutkimuksen kannalta. Olen samaa mieltä Ruusuvuoren ja Tiittulan kanssa siitä, että haastattelutilanne vaatii jatkuvaa interaktiivisuutta ja haastattelijalle osoittamaa kiinnostusta hänen kertomaansa kohtaan.

Haastattelun aikana on tutkijan myös syytä pitää mielessä se, että haastattelija voi tiedostamattaan vaikuttaa käyttäytymisellään ja kommentteillaan sekä haastateltavan vastauksiin että hänen halukkuuteensa kertoa tutkittavasta asiasta. Esimerkiksi jos haastateltava on epävarma kertoja, haastattelijan kannustavat kommentit saattavat muokata haastateltavan kertomaa. Lisäksi haastattelijan tulisi varoa omien näkemyksiensä esiin tuomista kommentteissaan, sillä tapa, jolla haastattelija esittää kysymyksiä, saattaa aikaansaada tietynlaisen vastauksen. (Ruusuvuori & Tiittula 2005: 30; Sherman Heyl 2001: 376.)

Haastattelijan/tutkijan tulisi olla tietoinen siitä, että hänen oma tulkintansa haastattelutilanteesta ja käyttäytyminen siinä vaikuttaa sekä haastattelun kulkuun että aineiston analysointiin. Jokaisen tutkijan tulisi pohtia omaa suhdettansa haastateltavaan ja olla tietoinen siitä, että tutkijan oma ikä, sukupuoli, etninen tausta, poliittiset vakaumukset ja niin edelleen vaikuttavat tutkimukseen. (Rastas 2005: 90-91; Tienari, Vaara & Meriläinen 2005: 104, 124.)

Sen jälkeen kun haastattelut on tehty, oman roolin pohtiminen haastattelutilanteessa ei saisi päättyä tutkijan osalta. Sherman Heyl (2001: 375) painottaa, että ”kuuntelua” täytyy myös jatkaa aineiston analyysin ja tulkitsemisen vaiheessa. Lisäksi on huomioitava, että myös litteraatiot ovat tulkintaa (Ruusuvuori & Tiittula 2005: 24).

2.2.2. Haastatteluista ja niiden teemoista

Tutkielmani aineiston muodostavat viisi puolistrukturoitua teemapohjaista nauhoitettua haastattelua ja kaksi sähköpostitse saamani vastausta edellä mainittujen teemakysymysten pohjalta. Haastattelin yhteensä kuutta ihmistä Italiassa ajanjaksolla 7.-21.5.2008. Tein siis neljä yksilöhaastattelua ja yhden ryhmähaastattelun, jossa haastateltavina olivat aviopari.

Haastatteluiden pohjana käytin tekemääni puolistrukturoitua teemapohjaista kysymyslistaa, jonka olin jakanut kolmeen laajaan teemaan: 1) Italialainen yhteiskunta ja kulttuuri, 2) Suhde Suomeen ja 3) Ulkomaalaisuus (Liite 1). Puolistrukturoidun teemahaastattelun kysymyksenasettelu keskittyy haastattelijan määrittelemien käsitteiden suhteisiin ja niiden ominaisuuksiin. Puolistrukturoidussa haastattelussa haastateltava kertoo oman näkemyksensä haastattelijan kysymyksiin, jolloin haastateltavalle muodostuu vastauksista käsitys siitä kuinka haastateltava ymmärtää tietyn asian. (Anttila 1998: 230-231, 236.)

Teemapohjaista kysymyslistaa laatiessani en vielä tarkalleen tiennyt kuinka tulisin käsittelemään aineistoa tutkielmassani. Haastattelun kolme teemaa ovat ehkä juuri tästä syystä kovin laajoja. En kuitenkaan tahtonut kysyä liian spesifejä kysymyksiä juuri kulttuuriin sopeutumisesta, vaan halusin kiertää aihetta kysellen haastateltaviltani yleisiä kysymyksiä italialaisesta yhteiskunnasta ja Suomesta, heidän perhesuhteistansa, kokemuksistaan italialaisessa työelämässä jne., jotta voisin näiden vastausten sisällöstä löytää vastauksia mieltäni askarruttaviin tutkimuskysymyksiin.

Haastattelun aluksi kysyin kaikilta haastateltaviltani kuinka kauan he ovat asuneet Italiassa, olivatko he ennen Italiaan muuttoaan käyneet maassa ja oliko heillä aikaisempia kokemuksia ulkomailla asumisesta. Näillä avauskysymyksillä halusin saada käsityksen haastateltavien siirtolaishistoriasta. Seuraavaksi ryhdyin kyselemään haastateltavilta heidän kokemuksiaan italialaisesta yhteiskunnasta ja kulttuurista. Kysymykset koskivat esimerkiksi heidän tuntemuksistaan juuri Italiaan muuttamisen

ajalta, italialaisen työelämän kuvaamista ja Italian yhteiskunnan erikoispiirteitä suhteessa Suomeen. Olin laatinut kysymyslistan tietoisesti sellaiseksi, johon haastateltavat voisivat vastata kysymyksiini vertaamalla asioita Suomen ja Italian välillä.

Seuraavaksi halusin tietää enemmän heidän suhteestansa Suomeen ja siellä asuviin sukulaisiin ja ystäviin. Tiedustelin myös muun muassa, seuraavatko he Suomen uutisia tai ylläpitävätkö he jonkinlaisia suomalaisia perinteitä yllä Italiassa asuessaan. Tämän teemaosan päättävät määrittelykysymykset suomalaisuudesta ja ulkosuomalaisuudesta. Halusin kuulla jokaiselta haastateltavalta, miten he määrittelevät suomalaisuuden, oman suomalaisuutensa ja ulkosuomalaisuuden.

Haastattelurunkoa kootessani sekä haastatteluja tehdessäni en tullut ajatelleeksi ulkosuomalaisuus-käsitteen ongelmallisuutta. Tarkoitin käsitteellä haastatteluissani syntyperäistä suomalaista, joka on muuttanut ulkomaille. Vasta myöhemmin tiedostin käsitteen moninaisuuden. Ulkosuomalaiseksi voi määrittellä itsensä myös toisen tai kolmannen polven siirtolainen sekä kansalaisuudeltaan ei-suomalainen, jolla kuitenkin on suomalaisia sukujuuria.

Ulkomaalaisuus-teeman aloittaa määrittelykysymys haastateltavien kulttuurisesta identiteetistä. Tiedostin jo haastattelulistaa laatiessani, että tähän kysymykseen kenen tahansa on vaikea, ehkä jopa mahdoton, vastata. Pyrkimyksenäni tämän kysymyksen kautta oli yksinkertaisesti saada selville haastateltavien kiinnostus akkulturaatio- ja identiteettitutkimusta kohtaan. Toisin sanoen, halusin selvittää onko haastateltava itse miettinyt samaa aihetta kuin minä tässä tutkielmassani, sillä se olisi mielestäni merkittävästi vaikuttanut haastateltavan vastauksiin ja sitä myöten aineiston käsittelyyn. Kukaan haastattelemistani ei vaikuttanut kehonkielellään eikä vastauksillaan, olevansa ”sinut” kulttuuri-identiteetikäsitteen kanssa – itse asiassa kysymys sai monen epävarmaksi vastauksissaan. Kaiken kaikkiaan kulttuurisen identiteetin määrittelykysymykseen haastateltavani vastasivat, kuten uskoisin kenen tahansa ”ei-kulttuurintutkijan” vastaavan.

Ulkomaalaisuus-teema jatkuu kysymyksillä siitä kuinka haastateltavat kokevat italialaisten ja Italian yhteiskunnan suhtautuvat heihin siirtolaisina tai ylipäättään siirtolaisiin. Tiedustelin haastateltavilta myös heidän näkemyksiään omasta ulkomaalaisuudestaan.

Haastatteluiden lopuksi annoin haastateltaville vielä mahdollisuuden ottaa esille heitä askarruttavan teeman tai mahdollisuuden kysyä minulta jotakin. Tässä vaiheessa eräs haastateltava kysyi minulta, miksen ollut kysynyt häneltä pitääkö hän Italiassa yhteyttä muihin maassa asuviin suomalaisiin. Ymmärsin heti, että tuo kysymys olisi ollut tärkeä osa haastatteluita ja antanut minulle paljon tutkimuskysymykseni kannalta merkittävää aineistoa analysoitavaksi. Valitettavasti kuitenkin tuossa vaiheessa olin jo suorittanut suurimman osan haastatteluista enkä lisännyt kysymystä sen vuoksi jäljellä oleviin haastatteluihin, koska halusin kaikissa haastatteluissa noudattaa samaa teemapohjaista haastattelurunkoa. Syy tuon kysymyksen puuttumiseen haastatteluista on siis oma kykenemättömyyteni haastattelulistaa laatiessani nähdä tutkimuskysymykseni kokonaisuutena monipuolisemmin.

Aineistoa analysoidessa ja kaikki haastattelut jo tehneenä, mieleeni tuli myös toinen tärkeä teema haastatteluiden kannalta: uskonto. Suomi on protestanttinen maa ja Italia katolilainen. Uskonto on vahvasti mukana italialaisessa kulttuurissa ja olisin tätäkin teemaa kiertäen saanut paljon tarpeellista aineistoa tutkielmaani varten. Myönnän oman agnostisen suhtautumiseni uskontoon olevan syy siihen miksi minulle ei tullut edes mieleen harkita uskontoaiheisen kysymyksen lisäämistä haastattelurunkooni.

2.2.3. Tutkielman suomalaiset

Ensimmäisen haastateltavan löysin omien kontaktieni kautta. Olin työskennellyt Italiassa vuoden ajan vuosina 2001–2002 ja tutustunut tuolloin suomalaiseen naiseen, jonka tiesin vielä asuvan Italiassa tutkielmani tekoa aloitellessa. Hän suostui haastateltavakseni ja välitti puolestani pyynnön tuntemillensa Italiassa asuville suomalaisille, jonka myötä löysin toisen haastateltavan.

Sain muut haastateltavat kahden samanlaisen ilmoituksen (liite 2) kautta, jotka julkaisin Club Finlandia Milano -internetsivuston⁴ ilmoitustaululla ja vieraskirjassa 7.4.2008. Hain ilmoituksella haastateltaviksi suomalaisia aikuisia, jotka ovat asuneet vähintään viisi vuotta Italiassa. Halusin löytää haastateltaviksi henkilöitä, jotka todella asuvat Italiassa, eivätkä ole esimerkiksi määräaikaisen työsuhteen vuoksi vain määrätyn ajan maassa. Hain haastateltaviksi aikuisia, koska heidän oma identiteettinsä on kehittynyt ja muovautunut ”valmiiksi” Suomessa. Lasten ja nuorten identiteetin kehitys on erilaisessa muokkautumis- ja kasvutilassa huolimatta siitä asuvatko he Suomessa vai ulkomailla.

Club Finlandia Milano on Milanossa toimiva yhdistys, mikä sivustolta löytyvän tiedon mukaan tarjoaa suomenkielen opetusta lapsille ja aikuisille, tietoa Suomesta ja suomen kielestä ja toimii Milanon alueella olevien suomalaisten ja Suomesta kiinnostuneiden tapaamis- ja tiedotuskanavana (Club Finlandia Milano).

Ilmoitustaulun ja vieraskirjan kautta ilmoituksiini vastasivat neljä suomalaista sinä aikana kun asuin Italiassa. Palattuani Suomeen minuun otti sähköpostitse yhteyttä vielä kaksi suomalaista, jotka esittivät kiinnostuksensa osallistua tutkielmani tekoon, joten lähetin heille sähköpostitse teemapohjaisen haastattelurunkoni, jota olin käyttänyt haastatteluita tehdessäni ja pyysin heitä vastaamaan kysymyksiin haluamansa pituuden mukaan.

⁴ Pääsivu <http://www.clubfinlandia.com/>.

Ilmoitustaulu <http://www.clubfinlandia.com/websivut/ilmoitustaulu.htm>.

Vieraskirja <http://www.clubfinlandia.com/websivut/vieraskirja.htm>.

Löysin Club Finlandia Milano -sivuston sattumalta etsiessäni Internetin hakukoneella suomalaisten ylläpitämiä yhdistyksiä tai kerhoja, jotka toimisivat Italiassa. Päätös ilmoittaa juuri kyseessä olevalla sivustolla vaikutti hyvältä ratkaisulta, sillä asuin itsekin tuolloin Pohjois-Italiassa. Oletin Club Finlandia Milano -yhdistyksen kautta löytyvien mahdollisten haastateltavien löytyvän Pohjois-Italian alueelta, joka helpottaisi suuresti haastateltavien luo matkustamista ottaen huomioon Italian niemimaan pituuden ja rajalliset varani matkustamiseen. Kaikki haastattelemani suomalaiset asuivat Keski- tai Pohjois-Italiassa; Piemonten, Lombardian, Emilia-Romagnan, Abruzzon ja Lazion alueilla, jolloin kulkeminen julkisia kulkuneuvoja käyttäen onnistui suhteellisen helposti ja edullisesti.

Kuva 2: Italian alueet, joissa haastattelemani suomalaiset asuvat.

Haastateltavista seitsemän ovat naisia ja yksi mies. Nauhoittamani haastattelut kestivät 49 minuutista kahteen tuntiin; yhteensä haastatteluaineistoa oli lopulta noin kuusi tuntia ja 15 minuuttia. Litteraatiota haastatteluista kertyi yhteensä 71 sivua. Lisäksi sähköpostitse saamani kaksi haastattelua toi aineistoon 9 lisäsivua.

Jokaisen haastattelutilanteen ilmapiiri oli myönteinen ja sekä minä että haastateltavat suhtauduimme mielestäni rennosti haastatteluun. Pidin tärkeänä sitä, että haastattelu olisi enemmänkin keskustelua enkä olisi paikalla varsinaisesti tutkijana. Tosin 25-vuotiaana opiskelijana tuskin olisin kyennytään luomaan kovin virallista kuvaa itsestäni kulttuuriantropologina suorittamassa tärkeää tutkimustehtävää ”kentällä”. Luottamuksellisen ilmapiirin luominen oli minun ensisijainen pyrkimykseni, tämän vuoksi annoin haastateltavien valita itse haastattelupaikan ja lopulta haastatteluista kolme suoritin haastateltavien kotona, yhden haastateltavan työpaikalla ja yhden haastateltavan valitsemassa ravintolassa. Lisäksi jokaisen haastattelun aluksi kerroin tutkielmassani säilyttäväni haastateltavien anonymiteetin ja pyysin heiltä kirjallisesti lupaa käyttää nauhoittamaani materiaalia pro gradu -työssäni (liite 3).

Jokaisen haastattelemani suomalaisen siirtolaishistoria on erilainen, joten haluan tässä kappaleessa myös esitellä kunkin haastateltavan, jotta lukijalle muodostuisi käsitys tutkielmassani esiintyvistä ihmisistä. Haastateltavien anonymiteetin suojelemiseksi jokaisen nimi on muutettu. En myöskään tule paljastamaan haastateltavien tarkkaa lähtöpaikkaa Suomessa enkä nykyistä asuinpaikkaa Italiassa. Käytän ajasta puhuessani toukokuuta 2008, jolloin haastattelut suoritin eli esimerkiksi henkilö x on asunut y monta vuotta Italiassa vuodesta 2008 katsottuna, ei tutkielman kirjoittamisen ajankohtana kesällä 2009.

Anna on 49-vuotias kahden lapsen äiti. Hän on asunut Italiassa 25 vuotta. Hän oli suorittanut alemman korkeakoulututkinnon Suomessa ennen muuttoaan Italiaan. Hän oli käynyt kerran Italiassa turistimatalla ennen kun tapasi tulevan italialaisen aviomiehensä. Tapaamisen jälkeen Anna kävi kahden vuoden ajan lomiansa aikana Italiassa tapaamassa tulevaa aviomiestensä ja muutettuaan Italiaan, pari muutti heti yhteen asumaan. Anna on osa-aikaisessa työssä kansainvälisessä yrityksessä. Hän ei ole hakenut kaksoiskansalaisuutta.

Hanna ja Jere ovat naimisissa ja heillä on kolme lasta. Jere on 46-vuotias ja Hanna 41-vuotias. Heillä on kummallakin ammatillinen koulutustausta. Pari on asunut Italiassa Jeren työn vuoksi kymmenen vuotta. Tätä ennen he olivat asuneet Jeren työn vuoksi kaksi vuotta Ranskassa. Jere työskentelee kansainvälisissä tehtävissä ja Hanna on kotiäiti. Pari on käynyt Italiassa lomamatkoilla aikaisemmin muutamaan otteeseen ja kun päätös Italiaan muutosta oli tehty, pari vieraili Italiassa vielä muutaman kerran. Hanna ja Jere eivät ole hakeneet kaksoiskansalaisuutta.

Milla on 33-vuotias yhden lapsen äiti ja asuu avoliitossa italialaisen miehen kanssa. Hän on asunut Italiassa 9 vuotta. Suomessa hän on suorittanut alemman korkeakoulututkinnon. Ennen Italiaan muuttoa hän asui muutamia kuukausia Iso-Britanniassa, jossa tapasi tulevan kumppaninsa. Hän muutti Italiaan ilman että oli koskaan ennen käynyt maassa. Hän työskentelee asiakaspalvelualalla. Hän ei ole myöskään hakenut kaksoiskansalaisuutta.

Juulia on 33-vuotias kahden lapsen äiti ja naimisissa italialaisen miehen kanssa. Hän on suorittanut alemman korkeakoulututkinnon ja asunut neljä vuotta Iso-Britanniassa. Hän tapasi tulevan italialaisen aviomiehensä Iso-Britanniassa ja muutti Italiaan kuusi vuotta sitten. Tätä ennen hän oli asunut tulevan aviomiehensä kanssa vuoden Ranskassa. Juulia on yrittäjä opetus- ja kasvatusalalla. Hän ei ole hakenut kaksoiskansalaisuutta.

Katja on 41-vuotias kolmen lapsen äiti. Hän muutti Italiaan 20 vuotta sitten suorittaakseen alemman korkeakoulututkinnon italialaisessa yliopistossa. Hän on naimisissa italialaisen miehen kanssa, johon hän tutustui opiskelunsa aikana. Nykyään hän on töissä opettajana. Ennen Italiaan muuttoa hän oleskeli muutamia kuukausia Espanjassa ja Yhdysvalloissa. Hän oli myös töissä muutaman kuukauden ajan Italiassa ennen päätöstään muuttaa virallisesti maahan. Hänellä on kaksoiskansalaisuus.

Annika on 42-vuotias naimaton nainen. Hän on asunut Italiassa 20 vuotta työskenneltyään maassa ensin muutaman kuukauden au pairina. Hänellä on taustallaan Suomessa hankittu ammatillinen koulutus. Ennen Italiaan muuttoa hän oli käynyt muutamalla lomamatkalla Espanjassa. Haastattelussa ei tullut ilmi hänen nykyistä ammattiaan. Hän ei ole hakenut kaksoiskansalaisuutta.

Jaana on 43-vuotias työtön kotiäiti. Hän on asunut Italiassa 19 vuotta. Hän oli tavannut tulevan aviomiehensä paria vuotta aikaisemmin ja vieraili Italiassa sen jälkeen muutamia kertoja. Ennen Italiaan muuttoa hän oli myös työskennellyt 9 kuukautta au pairina Norjassa. Hän ei ole hakenut kaksoiskansalaisuutta.

Nimi	Ikä	Asunut Italiassa	Kansalaisuus
Anna	49	25 vuotta	Suomi
Hanna	41	10 vuotta	Suomi
Jere	46	10 vuotta	Suomi
Milla	33	9 vuotta	Suomi
Juulia	33	6 vuotta	Suomi
Katja	41	20 vuotta	Suomi ja Italia
Annika	42	20 vuotta	Suomi
Jaana	43	19 vuotta	Suomi

Kuva 3: Haastateltavien ikä, asumisvuosien määrä sekä kansalaisuus.

3. HAASTATELTAVIEN SUHDE SUOMALAISUUTEENSA

3.1. Suomalainen yhteiskunta

Tutkimushaastatteluissani kysyin haastateltavilta kysymyksiä Italian yhteiskunnasta ja kulttuurista. Jo kysymyksieni muoto takasi sen, että haastateltavat kertoivat kokemuksistaan, ja käsittelivät ajatuksiaan, vertaillen Suomea ja Italiaa keskenään, jolloin sain tarvitsemaani materiaalia analysoitavaksi. Kuten Hall (1999c: 251) toteaa, identiteetit rakennetaan eron sisällä, ei sen ulkopuolella; merkityksiä ei voi konstruoida muuten kuin suhteessa toiseen, juuri siinä taittopisteessä missä ne eroavat toisistaan.

Jorma Anttila (1993: 108-109, 115) toteaa, ettei suomalaisuutta ole olemassa sellaisenaan todellisuudessa. Suomalaisuus on ikään kuin yhteinen sopimus siitä mitä suomalaisuus oikein on; se elää ihmisten mielissä ”kuviteltuna todellisuutena”. Siihen liittyy käsitteenä aina tiettyjä ilmiöitä, asioita tai ihmisiä. Suomalaisuus on Anttilan mukaan siis sosiaalinen representaatio, jossa yhdistyvät menneisyys, tulkinnat ja tunteet. Sosiaalisena representaationa, ajatuksena, se mahdollistaa yhteisen ymmärryksen ja identiteetin niille, jotka tämän ajatuksen jakavat.

Suomessa on melko yhtenäinen ja hyvä keskinäinen ymmärrettävyys yhteisestä kulttuurista. Tätä voidaan kutsua matalakontekstiseksi kulttuuriksi, joka ei vaadi syvällistä tulkintaa toisen ihmisen lähettämistä viesteistä. Ihmiset ovat sitä miltä näyttävätkin ja merkitykset ovat yksiselitteisiä. Ihminen jäsentää mielikuvien kautta ympäristöönsä, ja tähän kuuluvat vahvasti yleistyksen eli stereotyyppit. Ei tule siis yllätyksenä aineistoa analysoidessani, että jokainen haastatteleman näkee suomalaisuuden perinteisen suomalaisen kansanluonteen kuvaavan stereotyyppian kautta; suomalainen on ahkera, rehellinen, juro ja luotettava. (Anttila 1993: 114; Rusanen 1993: 37.)

Esimerkki 1:

AL: Minkälaisia italialaiset ihmiset on teidän mielestä?

Jere: Sanotaan niin että tota... Miten se sanois? Ystävällisiä toki, kaikkia ketä me nähdään, mut niinku sanotaan et Suomessa kun on ystävä jonkun kanssa, niin se tekee mitä tahansa sun puolesta. Et jos sä saat kuonoos, ni sekin ottaa kuonoon ihan vaan senkin takia et säkin sait. En mä voi käyttää sanaa epäluotettava...

Ystävyys on sanoja, jotka on hyvin kevyitä täällä. Kaikki rakastaa kaikkia ja kaikki on ”amico, amico” (*ystävä, ystävä*). Et Suomessa ystävä-sana on aika painava sana, et sitä ei käytetä ihan noin vain niin kuin täällä, mun mielestä. Ja sit ne sanat on kevyitä ja teot ei oo sitten välttämättä samassa muodossa. (H3, 4)

Esimerkki 2:

AL: Miten sä sanoisit miten italialaiset eroaa suomalaisista ihmisistä?

Katja: Et ehkä suomalaiset on siinä mielessä... ku sanotaan, et kun sä löydät kerran suomalaisen ystävän ni sä saat sen ikuisiks ajoiks, et täällä on hirveen semmosia pintapuolisia. On italialainen sanonta, joka sanoo, että *buon viso, cattivo gioco*, eli ystävällinen naama ja ilkee peli selän takana. Elikkä täällä on semmosta mikä meiltä suomalaisilta puuttuu, eli nää ei oo niin... me ollaan hirveen suoria keskenämme, et me ei niin ku näytetä kovin helpolla semmosta mielin kielin juttua. *Et me ei osata sitä*. Täällä on semmosta, et ollaan ystäviä, mutta sitten kuitenkin takanapain (naurahtaa) tehdään kaikkea mahdollista. (H6, 4)

Yllä olevissa kommentteista on löydettävissä niitä identiteettifaktoreita, jotka siirtolainen on omaksunut suomalaisesta yhteiskunnasta ja kulttuurista ennen muuttoaan ulkomaille (Tuomi-Nikula 1989b: 239-240). Haastattelemi suomalaiset näkevät oman kotikulttuurinsa parempana kuin isäntäkulttuurinsa, mutta en yleistäisi tätä väitettä koskemaan kaikkea verrattavissa olevaan mitä Suomen ja Italian välillä on. Haastateltavat toki kritisoiivat italialaista yhteiskuntaa haastatteluissaan, mutta kritiikin kohteena on myös Suomi, kuten Hannan ja Jeren kommentteista tulee esille:

Esimerkki 3:

Jere: Joo, täytyy sanoa niin kuin on puhuttu usein, että me katotaan montaa asiaa Suomessa jo vähän niin kuin ulkomaalaisen silmin. Me mennään kaupungin kadulle ja me nähdään teini-ikäsiä humalassa keskiolutpullo kädessä niin se on niin ku aivan käsittämätöntä.

Hanna: Niin, meidän silmin.

Jere: Suomessa kun sä oot (asut), ni totta kai ei se välttämättä näytä kivalta, mutta et sä sitä huomaa. Meidän silmiin se sattuu ihan kauheesti, et mä voin kuvitella, ja me ollaan kuultu meidän italialaisilta ja muilta ulkomaalaisilta ystäviltä, että ”miten se on mahdollista, kun teillä on yhteiskunta jossa on kaikki ja sitten teidän 12-13-vuotiaat lapset makaa omassa oksennuksessaan tuolla ja juo kaljaa, että miten se on mahdollista? Miten te voitte olla noin?”. Ja siihen ei oo vastausta. Ja sitten tajuu, että kun oli ite Suomessa niin oli yks niistä. Just että kapakkajonossa tapellaan ja nakkioskilla väännetään kättä. Et mekin kun käydään kesällä Suomessa ja mennään kaupungille, ni... no, ei nyt ihan pelätä, mutta ei paljon toisinkaan, katotaan toisiamme ihan silmät auki, et onks tää aina ollu tämmöstä ja onhan se aina ollu.

Hanna: Ihan erilainen perspektiivi niihin Suomenkin epäkohtiin tulee. (H2 & H3/ 12)

Tuomi-Nikulan (1997: 284) käyttämä tasapainottelevan identiteetin -käsite saattaa hyvinkin kuvata ehkä parhaiten haastattelemi suomalaisen identiteettiä: he

kykenevät näkemään kummankin yhteiskunnan objektiivisesti, mutta heidän etninen identiteettinsä ja perityt identiteettifaktorinsa ovat voimakkaat. Akkulturaatioprosessiin kuuluu ylä- ja alamäkiä, joiden mukana asenteet sekä koti- että isäntäkulttuuria kohtaan muuttuvat.

Suomalaisten isänmaallinen ja patrioottinen suhtautuminen kotimaahansa tulee hyvin esille luonnon ja sen kaipuun kautta. Haastattelemistani melkein kaikki totesivat kaipaavansa Suomen luontoa. Suomalaisuus näyttääkin haastattelemieni ihmisten kuvailujen mukaan olevan tiukasti kiinni Suomen luonnon puhtaudessa ja siinä rauhallisuuden tunteessa, jonka kokee liikkeessaan luonnossa.

Esimerkki 4:

AL: Mitä sinulle merkitsee Suomi ja suomalaisuus?

Milla: Suomi ja suomalaisuus? No, se on tietysti sit se kotimaa ja synnyinmaa ja sellanen niin ku juuret ja lapsuus ja et siihen liittyy just sellasia muistoja mitä on tehny lapsena ja kaikkee. Että ehkä enemmän se liittyy... sen mieltää siihen menneisyyteen, koska tällä hetkellä en tietysti asu sillai Suomessa, käyn vaan siellä. Mulle tulee just mieleen lapsuus ja luonto. Nyt kun sitä (luontoa) ei oo tässä lähellä, niin se korostuu hirveesti. -- mä oon tottunu siihen, että vaikka asuu kaupungissa ni sit on myös se luonto, et voi mennä sinne joskus hiljentymään ja kävelemään ja miettimään asioita ja ihan mitä vaan. Et johonkin paikkaan missä ei oo hirveesti ihmisiä tai sit mieluiten ei ollenkaan ihmisiä ja sit ettei oo mitään liikenteen ääniä tai sellasia. Ja sit joskus kaipaa sitä, että asiat sujuu... jotkut viralliset asiat sujuu nopeesti ja mutta eniten se luonto on mulle mitä kaipaa. (H4, 6)

Esimerkki 5:

AL: Mitä sulle merkitsee Suomi ja suomalaisuus?

Katja: Mä muistan, et on yks suomalainen naiskirjailija, se on pitkään asunu Amerikassa. Mä viime vuonna luin sen kirjan ja siinä oli sen valokuva, ni se kirjoitti siinä... mä muistan et mä tallensin sen (ei saa selvää), että joka kerta kun mä menen Suomeen takaisin ni on enemmän tärkeätä se, ihan niin ku konkreettinen kontakti maan kanssa. Et se menee just metsiin ja järviin ja luonnonpuistoihin sun muihin käveleen, et niin ku se oma kontakti sen maan kanssa tulee entisestään konkreettiseksi kun sulla on omia lapsia. Et sä haluat niille näyttää että äiti on täältä kotoisin ja täällä on jotain muuta kuin missä te asutte. Että se ainakin. Suomi on koti ja siellä asiat toimii hyvin, ei se nyt mikään paratiisi ole, mutta siellä nyt saa hommat hoidettua vähän paremmin. -- (H6, 10)

Anttila (1993: 111, 132) kirjoittaa, että suomalaisten suhde kotimaahansa maana ja luontona, on periytynyt Suomen kansallisesta mytologiasta. Hänen mukaansa suomalaisille on yleistä, että kotiseutuun tunnetaan kiintymystä sen ympäristön vuoksi, eikä niinkään ihmisten takia. Suomalaisuuden sisältö perustuu Anttilan mukaan ”luontoa ymmärtävälle elämäntavalle”.

Haastattelemieni käsitys omasta suomalaisuudestaan jakautuu eri tulkintoihin. Esimerkiksi Anna tuntee suomalaistuvansa ajan myötä:

Esimerkki 6:

AL: Niin. Mitä sulle merkitsee Suomi ja suomalaisuus?

Anna: Se tulee koko ajan tärkeämmäksi, et mitä vanhemmaks mä tuun et mä huomaan et tulee koko ajan tärkeämmäksi. Sen sijaan että mä muuttuisin italialaiseks, tai siis italialaista musta ei sais tekemälläkään -- Mun mielestä mä tuun koko ajan enemmän vain suomalaiseks vaan, tai se vahvistuu --. (H1/ 14)

Hannalle ja Jerelle suomalaisuus on tullut tietoisemmaksi heidän asuessaan ulkomailla:

Esimerkki 7:

AL: Mitä teille merkitsee Suomi ja suomalaisuus?

Jere: Paljon. Kyllä me ollaan niin suomalaisia.

Hanna: Ollaan joo. Juuria! (naurahtaa) Niin ku meidän lapsetkin, vaikka me asutaan nyt täällä ulkomailla, niin ne käytännössä koko tän lapsuutensa, nuoruutensa elää täällä, että yritetään kasvattaa niitä että niilläkin on suomalaiset juuret. Se on semmonen suomalainen...

Jere: Kyllä mä uskon, että... siis, suomalaiseks taatusti tunnetaan syvemmin me kun me ollaan täällä. Suomessa se on itsestäänselvyys, että sitä ei ajattelekaan. Että täällä on mulle ainakin jatkuva ylpeyden aihe, että kuten sanottiin, niin suomalaisuus on kovin yleväksikin katsottua täällä. Suomesta ja suomalaisuudesta on vain ylpeä. Se on ihan hieno maa asua. (H2 & H3/ 10)

Karmela Liebkind (2006: 78-92) käsittelee artikkelissaan 'Ethnic Identity and Acculturation' niitä muutoksia, joita tapahtuu yksilön etnisessä identiteetissä akkulturaatioprosessin aikana. Liebkind kirjoittaa, ettei yksilö voi valita omaa etnistä identiteettiään, sillä kukin saa sen syntyperäisesti. Etnisen identiteetin mukana kulkevat esivanhempien luomat käsitteet ja uskomukset.

Anttila (1993: 114-115) kuvaa suomalaisten kansana muistuttavan toisiaan niin etnisesti, kielellisesti, uskonnollisesti että moraalisesitkin. Näiden tekijöiden myötä suomalaisten ei tarvitse käyttää syvällistä kykyä tulkitessaan toisia suomalaisia ja heidän ajatuksiaan. Vaikkakin Liebkind (2006: 81) toteaa artikkelissaan, ettei etninen ja kansallinen identiteetti ole sama asia, rohkenen suomalaista kansallisuutta käsitellessäni puhua suomalaisuudesta myös etnisenä käsitteenä, juuri Anttilan kuvailevan keskinäisen ymmärrettävyyden vuoksi.

Liebkind kirjoittaa, että vaikka yksilö ei voikaan valita etnistä identiteettiään, voi hän kuitenkin päättää itse, kuinka tärkeä osa sillä on hänen kulttuurisessa identiteetissään. Liebkind toteaa, että integroituminen vieraaseen kulttuuriin on mahdollista, ilman että

yksilö menettäisi oman etnisen identiteettinsä. Akkulturaatioprosessissa se voi kuitenkin saada uusia ja vieraita sävyjä. (Liebkind 2006: 79-80.)

Alla olevasta Millan kommentista on löydettävissä vieraan kulttuurin vaikutteita hänen etnisessä identiteetissään.

Esimerkki 8:

AL: Kuinka sä määrittelisit suomalaisuuden?

Milla: Suomalaisuuden? En mä tiedä, sillei vaikee sanoo totta kai kun en oo nyt Suomessa, että mun suomalaisuuskäsitys voi olla ehkä semmonen mikä ei enää pidä paikkaansa (naurahtaa). Mutta suomalaisuus? No mulle suomalaisuus on niin ku sellanen tunne, että kuuluu jonnekin tavallaan. Et se on kuitenkin sellanen... paitsi ehkä kun mä oon Italiassa niin mä tunnen olevani suomalainen ja sit *Suomessa mä tunnen olevani kuitenkin pikkasen italialainen*. Et se suomalaisuus korostuu pikkasen sitten kun on ehkä Italiassa, mut se on sellanen tunne että kuitenkin kuuluu johonkin ryhmään ja on jollain tavalla samanlainen kuin jotkut muut. (H4/ 7)

Liebkind (2006: 80) väittää, että etnisen vähemmistöryhmän yksilöllä on mahdollisuus valita suhtautumistapansa valtakulttuuria kohtaan. Mielestäni tähän vaikuttavat kuitenkin suuresti siirtolaisuusprosessin veto- ja työntekijät sekä isäntäkulttuurin suhtautuminen ko. etnistä ryhmää kohtaan. Haastattelemieni suomalaisten siirtolaishistoriat korostavat kuitenkin vahvasti vetotekijöitä siirtolaisuuden syyksi, joten näen hyvin mahdollisena sen, että tutkielmani suomalaiset ovat kyenneet ilman painostusta valitsemaan suhtautumistapansa Italialaista yhteiskuntaa ja italialaisia kohtaan. Kuitenkin juuri Juulian erästä kommentista nousee esiin ristiriitaisuutta, jonka tulkitsen juurettomuuden tunteeksi (Tuomi-Nikula 1997: 284).

Esimerkki 9:

(Keskustellessamme mahdollisesta poismuutosta Italiasta)

AL: Oisko se muutto Suomeen sitten yks vaihtoehto?

Juulia: Siis aattele, että mä voisin mennä jonnekin... mua ei pelota mennä mihinkään muuhun maahan niin paljon ku Suomeen. En mä tiedä minkä takia. Siis mä sanon kaikkia niitä positiivisii (asioita) Suomesta mut mua pelottaa suomalaiset kans. Joskus on hirvee... en mä tiedä. -- en mä osaa oikein enää suhtautuakaan suomalaisiin. Mä olen suomalainen, mut kun mä olen Suomessa ni, mulla on sielläkin tosi ulkopuolinen olo. Mä oon jotenkin irtautunu siitäkin jutusta, ei mulla oo niin ku niitä vanhoja ystäviä enää. Ja sit kun mä kuljen uusien ihmisten kaa, tai siellä on vanhoja ystäviä ja niitten ystävien kaa, ni ei mulla oo niin ku mitään yhteistä, ni se on niin ku tosi vaikeeta. (H5/ 15)

Haastattelun hetkellä Juulia on asunut Italiassa kuusi vuotta. Haastattelemistani suomalaisista hänen Italian siirtolaisaikansa on lyhin. Aineisto herättää avoimeksi jääviä kysymyksiä: tarkentuuko Juulian suhde omaan etnisyyteensä ajan myötä? Liittykö oman etnisyyden määrittelemiseen erilaisia tekijöitä, kuten yksilön luonteenpiirteet, ikä, elämäntilanne tai yksilön halu integroitua ja löytää oma identiteetti suhteessa vieraaseen kulttuuriin?

3.2. Suomalainen perinne ja kulttuuri

Tässä kappaleessa pyrin tarkastelemaan niitä elementtejä haastateltavien kerronnassa, joista tulee ilmi kuinka he ylläpitävät suomalaisia perinteitä Italiassa asuessaan sekä millainen suhde heillä on Suomen kulttuuriin.

Keltikangas-Järvinen (1996: 216-217) käyttää kansanluonteen termiä kuvatessaan suomalaisten ”kollektiivista perinnöllisyyttä”, siis käsitystä siitä millaisia me suomalaiset olemme. Hän tarkentaa, että kansanluonne käsitteenä on erityisesti kuvailevassa kontekstissa toimiva – tieteellisesti ajateltunahan ei voi olla olemassa luonteen samanlaisuutta, joka yhdistäisi suomalaiset toisiinsa. Kansanluonteella hän tarkoittaa enemmänkin sitä astetta, mihin saakka suomalainen kulttuuri pystyy muokkaamaan ”luonteeltaan erilaisten ihmisten käyttäytymisen, ajatus- ja arvomaailman samanlaiseksi”.

Keltikangas-Järvinen (1996: 217-218) kirjoittaa

Ihminen on kulttuurin tuote. Kulttuuri säätelee hänen arvonsa, asenteensa ja suhtautumisensa muihin ihmisiin, hänen tapansa ilmaista itseään ja tunteitaan, sekä hänen ulkoisen käyttäytymisensä. -- Kansanluonne siis kasvatetaan ihmiseen jo lapsuudessa, ja sitä ylläpidetään kulttuurin sopivaisuussäännöillä. -- Kansanluonteesta puhuttaessa tarkoitetaan tavallisimmin kuitenkin ulkoisessa käytöksessä näkyviä asioita: tapoja, tottumuksia, ja käyttäytymismalleja, joiden perusteella arvioidaan ihmisessä olevan myös vastaavia luonteenpiirteitä.

Hän toteaa, että suomalaisesta kansaluonteesta puhuttaessa kohteliaisuutena pidetään yleensä vaatimattomuutta ja sitä, että annetaan toisten ihmisten olla rauhassa. Suomalainen odottaa toisen myös kunnioittavan hänen yksityisyyttään - tavalla, jota muissa kulttuureissa saatetaan pitää jopa tönkeänä. (Keltikangas-Järvinen 1996: 219.)

Annan esimerkistä käy ilmi, kuinka hän tiedostaa omalle kansanluonteellensa ominaisen käyttäytymisen, mutta muuttaa sitä italialaisten seurassa ollessaan.

Esimerkki 10:

AL: Miten italialaiset eroavat suomalaisista ihmisistä?

Anna: No, suomalaiset on paljon ujompia, jäyhempiä, heillä ei oo tätä smalltalk-taitoa, niinku näähän sitten räpättää vaikka... no, ilmastakin ja kaikesta muusta. Ja se, että täällä mennään hissiin niin on kauheeta... siis minäkin nyt tunnen kaikkien näiden vuosien jälkeen sen, että kun seisoo saman talon ihmisen kanssa hississä ni jos ei siinä mitään sano et kauheeta, et rupee kiemurtelemaan, et kyllä

siihen nyt jotain buongiorno (*huomenta*) tai buonasera (*hyvää iltaa*)... tai ciao (*hei*) joittenka kanssa on vähän parempi tuttu et jos ei siinä mitään sano et siinä nyt ruvetaan puhumaan jotain säästä. Mutta suomalaisena... jos mä olisin jonkun toisen suomalaisen kanssa hississä yhtä aikaa niin en mä niinku tuntis et se on paha asia. Just se, että suomalaiset voi ihan hyvin esimerkiks perheiltana olla olkkarissa, yks tuijottaa telkkaria, toinen lukee sanomalehteä, toinen lukee kirjaa, ei siinä tarvi koko aikaa räpättää. Täällä se olis kauheeta. Tiedän yhden perheen, missä oli suomalainen vaihto-oppilas nyt just tänä syksynä, et se italialaisperheen äiti kyseli multa et ”tää ei puhu ollenkaan, et se saattaa istua tässä ja lukee kirjaa”. Mä sanoin, et ai ku kiva kun se lukee kirjaa, et se on ihan...”Ei, kun täytyy sitä nyt puhua”. Se on totta, meille tää on ihan normaalia ja jos siinä nyt sitten joku italialaisäiti rupee kauheesti kyselemään niin nuori, nyt on nuoresta 17-vuotiaasta tytöstä kysymys, niin et se tuntee sen vielä oikein tungettelevaksi, et hänet pistetään kolmannen asteen kuulusteluun, kun tää pommittaa koko ajan kysymyksillä. (H1/ 4-5)

Myös Jere kertoo kaipaavansa suomalaisten tapaa kunnioittaa toista hiljaisuudella ja antamalla jokaiselle oman tilansa.

Esimerkki 11:

Jere: -- Mutta se hiljaisuus ja tila ja se, että ihmiset puhuu hiljaa, et sitä mä niinku joskus kaipaan. Kun sä meet täällä paikkaan syömään ni siellä on kauhee meteli, koska kaikki huutaa aina toisen ylitte että vielä kovemmin ja on kauhee meteli. Suomessa syödään, kaikki puhuu hiljaa et ne kuulee vain ketkä siinä keskustele. Mutta semmonen hiljaisuus ja leposuus liikenteessä, että kun liikennevalot vaihtuu niin voi siinä vaiheessa vasta heittää ykkösen silmään ja lähtee, eikä että heti on joku tööttäilemässä. Semmosta leposampaa, hiljasempaa, hitaampaa meininkiä. (H3/ 9)

Globalisoituminen on nähty kulttuuriselle identiteetille haasteena, sillä sen ajatellaan heikentävän traditioita ja perinteitä (Hall 2003: 86-87). Eeva Uusitalo (1999: 206) kuitenkin toteaa perinteiden ja omintakeisuuden voivan korostua tilanteessa, jossa ”ulkopuolinen maailma koetaan liian monimutkaiseksi, abstraktiksi ja kaukaiseksi”. Tällöin perinteet tuovat turvallisuutta ja ymmärrettävyyttä. Mielestäni juuri akkulturaatioprosessi saattaa saada aikaiseksi perinteiden korostamisen, sillä haastatteluissani painottui haastateltavien halu korostaa suomalaisia perinteitä ja tapoja. Yhtä lukuun ottamatta, kaikilla haastattelemillani on lapsia. Suomalaisten perinteiden ja kansanluonteen iskostaminen jälkeläisille saattaa olla ehkä juuri tästä syystä tärkeää siirtolaisille. Suomalaista kulttuuria halutaan tuoda tutuksi myös italialaisille ystäville.

Esimerkki 12:

Anna: -- mä hirveesti ostan täällä ystäville, tšekäläisille italialaisille ystäville, suomalaista kirjallisuutta joululahjaks italiaksi käännettynä. Siinä mä todella on semmonen pieni takapiru niille, että jouluna, et ”ai kun kiva tässä on suomalainen kirja” (nauraa), mut kyllä ne onneks menee onneks läpi. Ja sitten on yhdelle mun työkaverille, jonka mä tiedän käyvän sinfoniakonserteissa ja tämmösissä kamarimusiikki... Oon ostanut suomalaisten kapelimestareitten cd:itä, et mä

niinku ujutan näille italialaisille jotain sopivan hetken tullen ihan mielellään, sillä tavalla tietyllä tavalla teen peeärrää, jos nyt näin voi sanoa. Ja ihan koska mä tykkään ja musta on kiva niin musta se on kuitenkin erikoista täällä et eihän normaali italialainen mee kirjakauppaan ja kato et ”katos, tossa on suomalainen kirja käännettynä italiaksi, että mäpä ostan sen”. (H1/15)

Esimerkki 13:

AL: Millasia asioita sä korostat suomalaisuudesta ja suomalaisesta kulttuurista täällä Italiassa asuessasi?

Milla: Jaa, no nyt tota se on... alussa enemmän. Ehkä ihan alussa ei ehkä niinkään paljon, mutta sitten siinä tietyssä vaiheessa enemmän. Nyt me ei olla esimerkiks... no tehtiin me jouluna pipareita. Mä pidän semmosia, niin ku Stefanolle (Millan lapselle), semmosia perinteitä yllä et me tehdään pipareita ja sitten tiettyjä jotain suomalaisia ruokia. Jotain ruokakulttuuria ja sitten... en nyt tiedä, vähitellen ehkä vähemmän -- jossain vaiheessa oli hirmu tärkeitä, että aina oli kaikkee suomalaisuutta. -- mulla on muutamia muita suomalaisia kavereita, että heidän kanssaan tehdään jotain yhdessä. Mutta ehkä se on sellanen ruokakulttuuri ja Stefanolle esimerkiks noi kaikki lastenohjelmat. Mä oon sille hankkinu kaikenmaailman Pelle Hermannia ja muuta mitä ite on katonu pienenä. Semmosia asioita mitä mä oon ite tehny --. (H4/ 7)

Hannan ja Jeren ollessa kummatkin suomalaisia, heidän Italiassa kasvaneille lapsillensa opettama perinne on erityisen tärkeää. He näkevät perinteiden olevan se silta, jolla he voivat liittää ulkomailla kasvaneet lapsensa kiinni Suomeen. Hannan ja Jeren ylläpitämän suomalaisuuden representaation myötä, heidän lapsensa oppivat keskinäisen ymmärryksen ja ylläpitävät suomalaista identiteettiään. Kuten identiteetti, perinne on prosessi, joka elää ja muuttuu ja jota muutetaan. (Anttila 1993: 115; Aro 1999: 179.)

Esimerkki 14:

Jere: -- Et se Suomi ei muuttuis mikskään kaukaseks maaks vaan et se on kuitenkin et me puhutaan Suomesta kotimaana lapsille. Ja lapsetkin puhuu sillai, vaikka ne on ollu ikänsä täällä. (Nyökkää vaimoonsa päin) Just mitenkä sanoit, että kyllä ihmisellä täytyy olla se paikka mistä se on kasvanut kiinni. Sen takia mä oon aina lapsille joskus... lapset kyllä sen joskus huomaa, että täällä tapahtuu paljon sitä että ihmiset tulee ja menee. Ne menettää hyviä ystäviä jotka muuttaa, sit me aina sanotaankin, että ei me mitään muuta voida luvata että kun se Suomi - - pysyy. Sinne te voitte aina palata. Et jos sä haluat niitä elinikäsiä ystäviä, niin ku me ollaan niitä onnellisia, että meillä käy täällä kylässä ihmisiä, jotka me ollaan tunnettu viiden vuoden vanhoista. Et jos te haluatte sellasia suhteita, niin luokaa ne sinne, koska se on se paikka joka on ja pysyy. (H3/10)

Sarmelan (1996: 20-21) mukaan silloin kun etniset erot ovat hämärtymässä, erottautuminenkin muuttuu mielikuviksi. Tätä toteamus sopii mielestäni hyvin Hannan ja Jeren ja heidän ulkomailla kasvaneiden lastensa tilanteeseen. Hanna ja Jere pyrkivät kasvattamaan lapsensa niin, että heillä on sisäinen tietoisuus mielikuvissa kuulumisesta

Suomeen ja suomalaisuuteen, ja että he ymmärtävät *millainen* suomalainen on. Aivan kuten kulttuurikin, etnisyys koostuu yhteisistä symboleista, jotka tietyn yhteisön jäsenet tunnistavat ja joilla on heille erityinen kollektiivinen merkitys.

Suomen kielen puhuminen lapsille, on osalle haastattelemistani tärkeää, osalle ei. Kielitaito on yksilölle yksi identiteetin peruspilareista. Kieli ja ajattelu ovat tiukasti kiinni toisissaan, joten on selvää, että myös suomen kielen kautta siirtolaiset voivat ylläpitää kotikulttuuriaan ja opettaa lapsillensa kielen kautta, mitä suomalaisuus on. (Martin 1999: 15.)

Anna tiivistää Suomen kielen osaamisen merkityksen identiteetille:

Esimerkki 15:

Anna: -- et todellakin päätin että lasten täytyy ehdottomasti oppia suomenkieltä ja heidän täytyy ymmärtää suomalaista kulttuuria, ja ymmärtää niinku et *miten ajatellaan asioita suomeks*. Et kun se ei oo vaan se kielitaito, vaan siihen tulee kaikki muukin lisäksi. (H1/ 14)

Myös Millalle on tärkeää, että hänen poikansa oppii suomenkielen toisena äidinkielenään jo lapsensa tulevaisuuden vuoksi.

Esimerkki 16:

Milla: mä haluan pitää yllä hänen sitä suomalaisuuttaan, et jos hän vaikka joskus haluaa opiskella jotain suomeks tai muuttaa Suomeen tai mitä tahansa, ni ei ainakaan poissulje sitä mahdollisuutta. Et jos ei osaa vaikka kieltä niin sitten on aika vaikee lähteä aikuisena opiskelemaan alusta alkaen. (H4/ 6)

Uusitalo (1999: 205) tarkastelee Raymond Williamsin (1981) käyttämän termin *reproduction in action* kautta perinteisiin liittyvää jatkuvuuden ajatusta. Perinteet siirtyvät toiselle oppimisprosessin kautta, mutta niiden muodot tai merkitykset voivat muuttua - ominaista niille on kuitenkin jatkuvuus. Perinteiden ylläpitäminen voi olla joko kollektiivista tai yksilöllistä, jolloin ne jaetaan vain esimerkiksi perheen kesken. Toisin kuin Milla, Juulia näkee suomen kielen toissijaisena identiteetin lähteenä ja opettaa pojillensa suomalaisuutta enemmän tapojen ja perinteiden muodossa.

Esimerkki 17:

AL: Miten sä ylläpidät suomalaista kulttuuria täällä Italiassa?

Juulia: (naurahtaa)

AL: (naurahtaa) Vai ylläpidätkö?

Juulia: Mun pitäis puhua suomee, mut mä puhun nykyisin ihan liikaa italiaa. Ja mun mieskin on siitä enemmän et ”et puhu niille (lapsille) italiaa”, koska sitten totta kai tulee virheitä kanssa. Ja Lorenzo (Juulian vanhempi poika) kuuntelee, ni

välillä sanoo jotain mun virheitä et se kuuntelee niin ku italiaa mult. Se on tosi huono juttu. Ja sit mä oon yrittäny puhuu niille englantii kun mä haluaisin kuitenkin et ne puhuis englantii. Se niin ku kans vaikeuttaa asiaa. -- mut totta kai se Suomen kieli ja ruokaa et se ei saa olla vaan pastaa ja ne tykkää hirveesti perunasta (nauraa). Tuntuu tosi tyhmältä, mutta perunamuusia, keitettyä perunaa me syödään tosi usein ja lapset on tottunu syömään keitettyä kukkakaalia, porkkanaa ja tämmösiä, kun (niitä) italialaiset ei syö kuitenkaan hirveesti.-- (kun kummatkin lapset) oli kotona, ni me käytiin ostamassa herneitä ja syötiin herneitä. Mä muistan kun Lorenzo oli pikkunen niin kaikki katto, että syötteks te herneitä tolle. Mun mielestä se on tosi suomalainen juttu. Ja sitten ehkä marjoja... mä haluan et ne syö marjoja. Kaikki tämmöset mulla on suomalaisii -- Ja sit puuroo, mä laitan puuroo, tämmösiä näin. (H5/ 10-11)

Äitiys oli tema, joka nousi eteen muutamissa haastatteluissa. Italiassa perhettä ja erityisesti äitiä pidetään hyvin tärkeänä. Haastattelemani siirtolaiset ovat kuitenkin saaneet oman äitiytensä myötä korostaa kotikulttuurinsa eroavaisuutta italialaiseen kulttuuriin ja ylläpitää näin omaa kulttuurista identiteettiään. Juulia näkee Suomen ja Italian kulttuureissa yhtäläisyytenä juuri äitiyden teeman.

Esimerkki 18:

Katja: Ja sitten on toi lastenkasvatus kanssa vähän erilaista, et siinä kyllä huomaa... mulla on itella kolme ni kyl monta kertaa huomaa, et se on vähän niin ku erilainen tapa kasvattaa. En mä sano et se olis parempi tai huonompi, mut se on vaan ihan erilainen tapa.

AL: Voisit sä kertoa enemmän minkälaisia tapoja?

Katja: No se on enimmäkseen just että sä voit mennä leikkipuistoon ja siellä on vuoden vanha laps, joka on puettu valkoseen ja pitsiin ja äiti sanoo, että älä mee käveleen nurmikolle leikkipuistossa. Suomalainen äiti vetää sille kurahousut ja saappaat ja mee hyppään kuralätäkköön ni tää on niin ku semmonen eroavaisuus. Ja sitten (naurahtaa) mähän jouduin... kylällähän ne meinas soittaa jo varmaan poliisitkin jo, kun laps syntyy, ensimmäinen tyttö, ja vein sen sitten aina rattaissa ulos käveleen. Oli kylmä ilma, joku nolla tai viis astetta nollan alapuolella, ni nehän piti mua hulluna et se laps kuolee ku se vie sitä ulos. (H6/ 7)

Esimerkki 19:

Juulia: -- Kaikki luulee täälläkin, että ei suomalainen äiti voi olla ku italialainen äiti esimerkiks, ni mä sanon, että anteeks vaan, mun mielestä suomalaiset äidit on tosi rakastavaisia, et ne on tosi semmosii... sanotaan että... koska niillä on tämmönen italialainen nainen, äiti on semmonen. Et ne on kaikki ollu täällä, et ”ai, kun sä imetät tätä näin kauan!”. Mun mielestäni se on mun tehtäväni, mä haluan imettää niitä vuoden. Et mä sanon, että kaikki äidit Suomessa imettää esimerkiks, täällä hirveen helposti äidit siirtyy pulloruokintaan. Et mä en niin ku ketään... mulle on ihan sama mitä toiset tekee omien lapsien kanssa, se on kaikki ihan okei ja hyvä, mutta mä vaan tarkotan sitä, että mun mielestä Suomessa kuitenkin äidit on tosi semmosia *äitejä*. Ja mun mielestä se on täällä aika samantapaista. (H5/ 7)

Anttilan (1993: 125) mukaan suomalaisuuteen kuuluu vahva omaleimaisuuden korostaminen. Näen tämän omaleimaisuuden ja siihen kuuluvan ylpeyden korostuvan useissa haastattelemieni kommentteissa. Yllä olevan Katjan kommentissa on piirteitä juuri tästä omaleimaisuudesta; suomalainen äiti ei välitä ympäristön asettamista normeista, vaan kasvattaa lapsiansa samanlaiseen omaleimaisuuteen kuin hän itsekin on aikanaan kasvanut. Myös Juulian kommentista on löydettävissä samanlaista ylpeyttä omaleimaisuudesta ja sen puolustamisesta. Suomalainen äiti on suomalainen äiti, vaikka oltaisiinkin Italiassa.

3.3. Suomessa asuvat ystävät ja perhe

Tässä kappaleessa tarkastelen haastattelemieni suhdetta Suomessa asuviin perheenjäseniin, sukulaisiin ja ystäviin. Tarkoitukseni on tämän kappaleen myötä selvittää tarkemmin millainen suhde haastateltavillani on Suomessa asuviin läheisiinsä, sillä se kertoo mielestäni haastattelemieni etnisestä lojaalisuudesta. Olen myös kiinnostunut selvittämään pitävätkö juuri Suomen vierailut, tai suomalaisten läheisten vierailut haastateltavien luona, yllä perittyjä identiteettifaktoreita. (Tuomi-Nikula 1989b: 239-240.)

Kaiken kaikkiaan voin todeta haastateltavieni osalta, että heidän perhesuhteensa vanhempiansa, sisaruksiinsa ja lähisukulaisiinsa ovat säilyneet tai jopa vahvistuneet välimatkan vuoksi. Haastateltavieni vielä asuessa Suomessa ja siellä luodut ystävyysuhteet ovat kuitenkin suurimmalta osalta unohtuneet, ainoana poikkeuksena ovat Hanna ja Jere. Heidän tilanteensa siirtolaisina on erilainen verrattuna muihin juuri siitä syystä, että he ovat kummatkin suomalaisia.

Esimerkki 20:

AL: Teidän suomalaiset ystävät ja sukulaiset Suomessa, ni millanen suhde teillä on niihin ja näätteks te usein? Ja jos te näätte, ni missä te näätte? Näätteks te Suomessa vai täällä Italiassa?

Jere: Sekä että. Et ei olla ainakaan mun mielestä siinä suhteessa olla hävitty mitään, että ne ystävyysuhteet mitkä meillä on ollu kun me lähettiin, niin niissä ykskään tärkeä suhde ei oo hävinny päinvastoin ne on syventynyt. Meillä oli just hyvät ystävät viikon kylässä, et koska sä Suomessa asut niiden hyvien ystävien kanssa viikon ja meet tekeen juttuja? Et ikinä. Sä näät ne silloin tällön ja muutaman tunnin ajan. Sama pätee siskoihin, veljiin.

Hanna: Et just ystävien kanssa, et vaikka asuisit samassa kaupungissa (Suomessa) -- ni me ei varmaankaan pidettäis yhtään sen enempää yhteyttä. Että vähemmän, kaupassa kuulumiset vaihdettaisiin ja muuta, eikä sitten olis tarvetta soittaa tai lähetellä sähköposteja sitten sen perusteellisemmin jutella siinä. (H2 & H3/ 8)

Sen sijaan muutama haastattelemani kertovat ystävyysuhteillensa tapahtuneen päinvastoin. Ystävyysuhteet ovat jääneet toissijaiseksi parisuhteen onnistumisen vuoksi tai ystävyys on vain ajan kuluessa hiipunut ihmisten kasvaessa erilleen perheen perustamisen, työelämän ja muiden tekijöiden vuoksi.

Esimerkki 21:

Anna: -- Ystäviä mä nään hirveen paljon vähemmän (Suomessa), et mun kyllä täytyy sanoa, että mun ystävät on kaikki Italiassa. Mulla ei Suomessa

oikeestaan oo... Mulla ei oo koulukavereihinkaan jäänyt enää pahemmin yhteyttä, eikä opiskelukavereihin, no työkavereihin, koska mä tein vain kesäsjaisuuksia ja ne oli sen verran lyhkäsiä pätkiä. Mä olin aina samassa -- konttorissa kyllä mutta siellä ei oo ketään enää niitä vanhoja, ne on jo jäänyt suurin piirtein eläkkeelle kaikki et heihin ei oo jääny mitään yhteyttä. Tää osittain johtu siitä, et mun mies ei puhunut englantia -- Et se oli aika raskasta olla yhdessä, kun piti tulkata (nauraa) aina välissä, niin mä koin sen tietyllä tavalla... se hankaloitti tämmöstä normaalia jutustelua ja muuta. Oliko se sitten tietyllä tavalla taustalla tämmösenä syynä tai muuna mut ystäviä mulla ei Suomessa oo oikeastaan enää yhtään. Mutta sitä vahvemmat siteet on sukulaisiin. (H1/ 12)

Esimerkki 22:

Katja: -- Et tietysti kaverit vähän... pikkuhiljaa alkaa väheneen. Ja kun meneekin (Suomeen) ni ei oikein tunne ketään kun kävelee kaupungilla (naurahtaa). (H6/ 8)

Tutkielmani suomalaiset käyvät itse useammin Suomessa tapaamassa läheisiään kuin mitä heidän perheensä tai ystävänsä vierailevat heidän luonansa. Haastateltavani matkustavat Suomeen keskimäärin noin kerran tai kahdesti vuodessa, yleensä kesällä ja jouluksi. Osalla on mahdollisuus viettää Suomessa kesällä aikaa jopa kuukausi tai useampi. Syy pitkiin vierailuajoihin liittyy yleensä lapsiin; heidän suomenkielensä kohentamiseen ja heidän suomalaisen identiteetin vahvistamiseen, kuten Millan kommentista tulee esille.

Esimerkki 23:

AL: Sun suomalaiset sukulaiset ja ystäväsi, millainen suhde sulla on niihin ja kuinka usein sä näät niitä?

Milla: No silloin kun käyn Suomessa, että en hirveen usein, mutta sitten puhelimesta tietysti puhutaan ja sitten messengerin kautta ja sillei. Se on tietysti sellanen, että kun ei nää ja jaa sitä jokapäiväistä elämää, niin onhan se vähän... tavallaan jää monista asioista paitsi, että kyllähän niistä kuulee ja jutellaan, mutta kyllä me ollaan yhteydessä Suomeen, varsinkin just (mun pojan)... just jonkun kielen takia ja muuta, et sitten yritän, tai yritetään, käydä Suomessa useammin. (H4/ 6)

Osalle haastateltavistani Suomeen matkustamisen osasyynä on kuitenkin mahdollinen läheisen menettäminen, varsinkin kun välimatkan vuoksi he eivät näe Suomessa asuvia perheitänsä tai ystäviänsä kovin usein.

Esimerkki 24:

AL : -- näätteks te pääasiassa sun sukulaisten tai ystävien kanssa täällä Italiassa vai Suomessa?

Katja: No kyl mä sillai suurimmaks osaks kun mä käyn Suomessa ni se on aina ne... ku ne tietää et mä oon tulossa Suomeen ni kaikki soittaa että tuppas nyt käymään ja sit mun on aina pakko käydä ne kaikki ystävät ja sukulaiset ja kaverit läpi. Ku aina sanoo, et ei tiedä millon on viiminen kerta ku nähdään. Et se tuntuu... kaikista pahinta se, että mun mummo kuoli ja toinen mummo kuoli nyt

syksyllä ja kaveri lapsuuden ajalta kuoli, ni se on just että... Viimesen kerran mä en ehtiny... oli sillei etten mä käyny moikkaan. Et se on niin ku aina... kun ne on oppinu, että käy aina tervehtimässä kaikkia ku ei tiedä että millon nähdään sitten seuraavan kerran. (H6/ 8-9)

Sähköpostitse haastattelemanani Jaanan eräästä kommentista on myös aistittavissa pelkoa läheistensä menettämisestä.

Esimerkki 25:

AL: Minkälaisia asioita kaipaat Suomesta?

Jaana: Sitä kaikkea, mistä lähdin tänne vuonna 89. Tuskin sitä kaikkea Suomessa enää on. Vanhempani, joiden haluaisin pysyvän ikinuorina -- luontoa, puhtautta, ihmisiä, ruokaa jne. (H8/ 2)

Toinen sähköpostitse haastattelemanani suomalainen, Annika, pitää sen sijaan suurta välimatkaa vanhempiinsa ja veljeensä hyvänä asiana. Hän kirjoittaa:

Esimerkki 26:

Annika: Suomessa ovat seitsemänkymppiset vanhemmat ja pikkuveli. Varmaan on nyt paremmat välit kuin jos olisin Suomessa. Ollaan kaikki vähän ärhäköitä, mutta jos loma Suomessa kestää pari viikkoa, ei sitä aikaa halua tuhлата riitelyyn. Entisistä ystäväistä olen kasvanut eroon. Monella on oma perhe ja lapsia, ja muutenkin ne intressit on erilaisia. (H7/ 4)

Kaikkien sukulaisten ja ystävien tapaaminen voi myös olla raskasta ja viedä Suomen vierailulta lomantunteen pois. Suomen vierailujen aikana on valittava ketkä ovat ne läheisimmät ihmiset siirtolaisen kotimaassa, joita vierailujen aikana tavataan.

Esimerkki 27:

Jere: Kun me mennään Suomeen, ni me otetaan yhteyttä kaikkiin, tavataan kaikki nää hyvät ystävät. Me ollaan opittu se et ei me ei enää koiteta tavata kaikkia tuttuja. Me alussa mentiin vähän siihen lankaan et meidän pitää aina käydä kaikki.

Hanna: Ja alussa kaikki oli kauheen kiinnostuneita että miten täällä menee, Ranskassa ja Italiassa.

Jere: Sitä ei jaksanu kukaan, ei ne eikä me.

Hanna: Sitten oli ihan näännyksissä, kun samaan kertaan menit (ei saa selvää) ja samat jutut totta kai juteltiin ja käytiin läpi.

Jere: Niin ne on ne vakioystävät keillä käydään. Sitten muuten kun me mennään (kotipaikkakunnalle), jossa totta kai on paljon ihmisiä, ni ei ihmiset sillei kiinnitä meihin huomiota. Ne on tottunu että me tullaan ja mennään, ne moikkaa että moi, moi ja jos jää aikaa niin käydään kylässä ja jos ei ni ei se mitään. Ni että ei me ainakaan olla menetetty mitään että ei taatusti. Ystävyysuhteet on, jos mahdollista, syventynyt sen takia, että me ollaan täällä. (H2 & H3/ 8)

Myös Italiassa vierailevat ystävät, perheenjäsenet ja tutut saattavat vastavierailuillaan viedä voimia.

Esimerkki 28:

Juulia: -- Ni sit mun serkku esimerkiks on tullu tänne. Se tuli tänne sen perheen kaa ja ne haluu tulla uudestaan. Ja monet haluu varmaan tulla, mutta sitten on se kans et mä halua hirveesti mainostaa, et mä oon ihan oikeesti syyskuust toukokuuhun, me ollaan tosi kiireisiä. -- Mä oon niin poikki jo sen (työn) kanssa ja sit (lapset) ja... Et se on et jos joku tulee aina tänne ni se on hirveen raskas ku sitten pitää kuitenkin miettiä, että onko jotain tarjottavaa ja syötävää ja laitetaan ruokaa ja kaikki kuitenkin haluaa oppii italiaa --... se on kuitenkin semmosta vähän niin ku tarjoilemista toiselle. Aluks mä aina sanoin... ja aluks tulikin ihmisiä, mutta nykyisin mä oon aika hiljaa siitä, koska mä en ihan oikeesti jaksa. Mulla ei oo enää voimavaroja (naurahtaa). Totta kai tosi kiva jos ne tulee mutta muutenkin pitää olla semmonen erilainen... Jos ne tulee ni mun täytyy kyllä sanoo, että saatte mennä ja tulla kuinka ite haluatte et mä en pysty sillei hirveesti. (H5/9)

Tuomi-Nikula (1989a: 78-80) joka on tutkinut syntyperäisten suomalaisten akkulturoitumista saksalaiseen yhteiskuntaan, toteaa tutkimuksensa siirtolaisten matkustavan useammin Suomeen kuin mitä he saavat sieltä vieraita luokseen Saksaan. Hän toteaa ongelmia vierailujen aikana tuottavan kielitaidottomuuden, sillä Saksassa vieraileva, ja saksan kieltä osaamaton, on täysin riippuvainen ystävänsä tai perheenjäsenensä tulkkauksesta.

Haastattelemi, Annaa ja Juulaa lukuun ottamatta, eivät ottaneet puheeksi samankaltaista ongelmaa (ks. esimerkit 21 ja 28). Otin muihin haastateltaviin (Hannaa ja Jereä lukuun ottamatta) uudestaan yhteyttä ja kysyin miten kommunikointi tapahtuu haastattelemieni naisten puolisoitten ja suomalaisten sukulaisten ja ystävien välillä. Sain vastauksen Millalta, Katjalta ja Jaanalta.

Milla vastasi avopuolisonsa osaavan englantia, mutta jos heillä on kylässä englantia taitamattomia suomalaisia sukulaisia tai ystäviä, Milla toimii tulkkina heidän välillensä. Katja vastasi, että hänen miehensä ja suomalaiset sukulaiset ja ystävät käyttävät kommunikoidessaan sekaisin englantia, italiaa, suomea ja elekieltä. Joissain tapauksissa Katjan vanhimmat lapset saattavat toimia tulkkeina. Jaanan suomalaiset sukulaiset ja ystävät ja Jaanan puoliso kommunikoivat englanniksi, joskin joskus tarvitaan Jaanaa auttamaan tulkkauksessa. Jaanan vanhemmat sen sijaan puhuvat jonkin verran Italiaa, mikä helpottaa huomattavasti kommunikointia ja vieraan kulttuurin ymmärtämistä.

Haastattelemieni suomalaisten lapset sen sijaan kykenevät kommunikoimaan suomeksi, vaikkakin italian kieli tuntuu heille enemmän ominaisemmalta, kuten Annan kertomasta voi päätellä.

Esimerkki 29:

AL: Puhuuko sun lapset muuten suomea?

Anna: Puhuvat, eivät kovin mielellään, mutta puhuvat. Ymmärtävät ihan täysin. Niin kuin täällä hyvin monella menee, et äiti puhuu suomea ja lapset vastaavat italiaksi. Se on tosiaan jännän kuulosta, mut se menee ihan... Mutta pärjäävät ihan hyvin isovanhempien kanssa, jotka eivät puhu italiaa ja pystyvät Suomessa ollessaan katsomaan telkkaria, lukevat lehtiä ja muuta. (H1/6)

Tiivistetysti voisi todeta, että haastattelemanani ovat jakaneet etnisen lojaalisuutensa: toisaalta Suomessa olleet ystävät ovat jääneet, sillä etusijalla on ollut parisuhteen onnistuminen, jonka rinnalla ystävyysuhteiden ylläpitäminen pitkän välimatkan ja yhteisen kielen puuttumisen tuoman rasituksen vuoksi, ovat jääneet toissijaisiksi. Toisaalta haastattelemanani käyvät vuodesta toiseen Suomessa säännöllisesti tapaamassa läheisiään ja saattavat viipyä pitkiäkin aikoja. Tulkitsen tämän eräänlaiseksi keinoksi ylläpitää niitä identiteettifaktoreita, joita siirtolainen on ennen maastamuuttoaan hankkinut itselleen. Vierailujen aikana on myös mahdollisuus näyttää lapsille, mistä vanhempi on kotoisin ja opettaa suomalaisia tapoja ja perinteitä. Siirtolaisen suomalaisen identiteetin ylläpitäminen Suomen vierailujen myötä auttaa myös jaksamaan Italiassa kaukana omasta perheestään ja sukulaisistaan.

4. HAASTATELTAVIEN SUHDE ULKOMAALAISUUTEENSA ITALIASSA

4.1. Italian yhteiskunta ja kulttuuri

Haastattelemiani näkevät italialaisessa yhteiskunnassa sekä hyviä että huonoja puolia. Kuten olen edellä todennut, haastattelemieni siirtolaisuuteen ovat vaikuttaneet vahvasti juuri vetotekijät, jonka vuoksi oletan, että he kykenevät näkemään italialaisen yhteiskunnan ja kulttuurin objektiivisemmin kuin siirtolainen, jonka Italiaan muutto johtuisi enemmän työntekijöistä.

Haastateltavieni kuvatessa Italiaa ja italialaisia, hyvin stereotyyppiset kuvaukset toistuvat haastattelusta toiseen; italialaiset ovat rentoja, spontaaneja, puheliaita ja temperamenttisiä. Italia on kulttuurin ja taiteen täyttämä maa, jossa perheeseen ja ruokaan suhtaudutaan intohimolla, mutta jossa byrokratia toimii hitaasti ja jossa mafia on osana yhteiskuntaa. Stereotypiat ovat syntyneet todellisuudesta, mutta mukana on myös keksittyä (Rusanen 1993: 37). Juulian eräästä kommentista ilmenee, kuinka hänen stereotyyppinen oletuksensa italialaisten avoimuudesta ei enää pidäkään paikkaansa.

Esimerkki 30:

Juulia: -- ihmiset ei oo yhtään avoimempia, et aluks luulee, että italialaiset on niin avoimia, niin ei todellakaan avoimia. Ne on tosi sulkeutuneita omaan kulttuurinsa ja omiin ihmisiin. Et sit jotenkin niistä menettää toivon, et mua ei enää kiinnosta hirveesti italialaiset ihmiset et mä en niin ku jaksa. Ja sit on ne on hirveen... Mä niin ku rakastan Italiaa, kaikkee kulttuuria ja ruokaa, mut yleensä kun mä puhun italialaisten kanssa, ni mä rupeen heti melkein sillei tökkimään niitä, että okei, mut ootko maistanu kiinalaista? Oot sä syöny ikinä intialaista ruokaa? Et sillei niin ku... mun mielestä ne ei oo tarpeeks avoimii, et on muitakin ruokii maailmassa, et on muitakin kulttuureja kuin Italian kulttuuri.-- Et ihmisiä on (täällä) mun mielestä loppujen lopuks aika vaikee tuntee --. (H5/ 3)

Anna kuvailee italialaisia ihmisiä sen stereotypian mukaan, jonka oletan suurimman osan suomalaisista omaavan.

Esimerkki 31:

Anna: Useat hössöttäviä, semmosia... välillä kiirehtivät sellasia asioita mitä ei tarvitse kiirehtiä, mutta sitten taas tulee joskus semmonen, kun niitten pitäis ite jotain tehdä... Kiirehtivät siis muita ihmisiä, että teeppäs tätä ja teeppäs tätä ja ootsä jo tehny. Nää tulee työympäristöstä. Ja välillä heille tulee semmonen

espanjalaistyyppinen mañana, et tehdään huomenna, ei sillä nyt oo kiirettä. Ne on hyvin perhekeskeisiä, perhe on kyllä suuremmalle osalle kaikki kaikessa, et sen takia on ihan kauheeta, jos lapsi muuttaa kauas kotoa tai sitähän tapahtuu koko ajan, koska töitten perässä on pakko muuttaa. Nuorten omalla kotipaikkakunnalla ei välttämättä löydy töitä ni sitten muutetaan, mutta joka lomalla rampataan sitten (kotiin) autolla, junalla, lentokoneella, millä tahansa kulkuvälineellä.
(H1/4)

Berry ym. (2006: 366-367) toteavat, että siirtolaisen yhteiskunnallinen asema, esimerkiksi kotimaassa koulutuksen myötä hankittu, heikentyy yleensä siirtolaisuuden myötä (*status loss*). Eräs haastateltavistani naisista toi esiin erilaisen aseman muutoksen, nimittäin asemansa naisena.

Esimerkki 32:

Katja: -- (se mitä) mä oon aina ihmetelly on se, että täällä on hirveen vähän naisyrittäjiä. Et täällä varmaan se maskuliininen kulttuuri et on hyvin vaikeeta nähdä et joku nainen joskus laittaa jonkun tehtaan pystyyn, ilman että siinä on joku isä, veli tai mies niin ku se taustatekijä. Et naisille mun mielestä täällä on monta kertaa vähän hankalampaa, et niillä pitää aina ollu joku mies joka on täällä niin ku selän takana auttamassa. Et yksin on vaikeeta.-- Se on aika paljon kun näkee, että Suomessa on naispresidentti esimerkiks, et -- ensimmäisen kerran jopa miehet meni äänestää naispresidenttiä. Et siinä mä nään niin ku eroavaisuuden, et (Suomessa) nainen on se hyvä jätkä, jonka kanssa ollaan yhdessä. Et täällä on vielä enemmän eroavaisuus ainakin naisnäkökulmasta, että on se *bella donna*, kaunis nainen, jota viedään kävelyille ja palvotaan, et ei oo sitä hyvää jätkää, jonka kanssa tehdään hommia yhdessä ja vastaavaa. Et täällä on niin, et ensimmäiseks ne kysyy, et onks se hyvännäkönen nainen, et onks se kaunis ja vastaavaa, että siinä mielessä naisena, kun on oppinut ajattelemaan pohjoismaalaisella tavalla ni välillä on aina, että pitäis olla niin viimeistä päälle tiptop ja vastaavaa. (H6/ 6-7)

Anna ja Annika ovat kuitenkin huomanneet italialaisessa yhteiskunnassa suuria muutoksia parin viime vuosikymmenen sisällä koskien tasavertaisuutta ja naisen asemaa.

Esimerkki 33:

Anna: No, naisen asema on parantunut kyllä huisisti täällä, et nyt voi jo nainen mennä täällä yksin baariinkin, jopa kahvilaan, aikaisemmin se ei ollut mahdollista ollenkaan. 25 vuotta sitten ni kyllä vähän katottiin että kuka tämä on? Täällä pohjoisessakin, etelässä se oli täysin mahdotonta. Mulla on ystäviä, täällä asuvia suomalaisia ystäviä, jotka kertoivat et Etelä-Italiassa he eivät voineet kutsua miespuolista lastenlääkäriä tapaamaan, tai tutkimaan heidän lastansa, jos mies ei ollut kotona. Se oli ihan mahdotonta. Tai piti jättää ovi auki kadulle tai tämmöstä näin, et se ei ollu soveliasta. Et on niinku muuttunu siinä mielessä. (H1/ 3)

Esimerkki 34:

AL: Miten kuvailisit Italiaa maana?

Annika: Italia on heittänyt kuperkeikkaa viimeisen 20 vuoden aikana. Jos 90-luvun alussa avoliitot ja aviottomat lapset olivat tabuja niin nykyään naimisiin mennään vasta muutaman vuoden yhdessä asumisen ja parin lapsen jälkeen jos ollenkaan. -- Alle kolmekymppisillä naisilla oli usein kotiintulo ajat ja muutenkin

ihmetytti silloin se seurustelusuhteiden ”salamyhkäisyys”. Neitsyys oli silloin vielä kunniaa, ja kaikenlainen lähempi tutustuminen tapahtui autossa. Iltaisin oli vaikea välillä löytää autolle parkkipaikkaa kun intiimiä tilaa etsivät parit suuntasivat sinne. Miehet oli miehiä ja naiset naisia. (H7/ 2)

Kesällä 2008 minuun otti yhteyttä italialainen mies, M. Ganassini, joka oli huomannut ilmoitukseni Club Finlandia Milano -sivustolla. Hän on naimisissa suomalaisen naisen kanssa ja kiinnostunut Suomen kulttuurista, erityisesti Kalevalasta ja kansanrunoudesta. Hän kertoi käyvänsä Suomessa keskimäärin viisi tai kuusi kertaa vuodessa. Hän ei italialaisena sopinut varsinaiseksi haastateltavaksi tutkielmaani, mutta päätin lähettää hänelle listan kysymyksiä koskien tutkimuskysymystäni, sillä hänen kommentistaan ehkä kykenisin näkemään tutkielmani aiheen erilaisesta näkökulmasta. Kysymykseeni kuinka hän kuvailisi sekä Italiaa että Suomea maana, ja näkeekö hän näiden maiden välillä eroavaisuuksia, Ganassini vastasi:

Italiassa historia ennen kulttuuria, Suomessa kulttuuri ennen historiaa. Italiassa identiteetin hajottaminen, Suomessa identiteetin keskittäminen⁵. Italiassa moraali, Suomessa etiikka. -- Yhtäläisyyksistä näen vain jonkinlaisen esteettisen taipumuksen taiteessa (Pekka Halonen ja Giovanni Fattori), muodissa (Marimekko ja Romeo Gigli), arkkitehtuurissa (Pietilä ja de Lucchi), musiikissa jne. *Eroavaisuuksia on lukemattomia, ennen kaikkea yhteiskunnan rakenteessa.*

Vaikka Suomi ja Italia ovat kummatkin Euroopan valtioita, pidän näiden kahden maan kulttuurimaantieteellistä välimatkaa suhteellisen suurena. Tukeudun tässä väitteessä sekä omiin kokemuksiini Italiassa asumiseni ajalta, haastatteluista saamaani yleiskuvaan että Ganassinin yllä olevaan kommenttiin. Siksi en pidä yllättävänä sitä, että haastateltavani kritisoivat italialaista yhteiskuntaa voimakkaasti. En katso kritiikin johtuvan ensisijaisesti etnisestä lojaalisuudesta Suomea kohtaan, vaan kyse on yksinkertaisesti siitä, että Suomi on maa, jonka sosiaaliturvajärjestelmä ja byrokratia ovat toimivampia kuin Italian. Itse asiassa oletan, että jos Suomea verrattaisiin mihin tahansa maahan Pohjoismaiden ulkopuolella, samanlaista kritiikkiä esiintyisi.

Esimerkki 35:

AL: Miten te kuvailisitte Italiaa maana? En tarkoita sillä sitä kun tulitte, vaan nyt näitten kymmenen vuoden kokemuksella, niin minkälainen maa Italia on?

⁵ **Annan** kommentti tukee Ganassinin ajatusta identiteetin keskittämisestä:

Suomalaisethan on paljon isänmaallisempi kuin italialaiset, et ollaan samaa henkeä, et puhalletaan samaan hiileen. Kun on jotain hankaluuksia niin kaikki yrittää auttaa toisiaan, nää on niin paljon enempi individualisteja, et ”aha, tästä ei oo mulle mitään hyötyä, minä en kyllä tota tee. Minkäs takia mun pitäis tehdä toisen ihmisen hyväks jotain” et sitä ei niinku edes hoksatakaan että jos mä autan vähän tätä toista ihmistä niin sen on vähän helpompi tehdä jotain niin siitä tulee meille kaikille hyödyks. (H1/ 12)

Jere: Tää on mun mielestä tyhmä vitsi, mutta mä aina sanon... (kääntyy vaimoonsa päin) Ei liity mitenkään sinuun eikä 40-vuotiaisiin naisiin, koska sinä olet hyvin kaunis, mutta mä aina vitsailen, että Italia on niin kuin 40-vuotias, tai vähän vanhempi nainen, jota sä katsot matkan päästä. Kaikki on kaunista, meikit on hyvin ja vaatteet on hyvin, mutta sitten kun sä menet vähän lähemmäks niin sä näät sen totuuden. Mut Italia on niin ku sama, et kun käy lomilla, niin täällä on aina kaunista, ihmiset istuu katukahviloissa ja ne syö hyvin ja ne on hyväntuulisia. Et se on niinku se eka kuva, mut sitten... Tieto lisää tuskaa. Kaikkien näitten vuosien jälkeen näkee aina enemmän ja enemmän niitä Italian huonoja puolia, et silloin tulee aina välillä sillai, et hoh hoijaa.-- (H3/ 3)

Esimerkki 36:

Katja: -- suomalaiset kun on semmonen metsäkansa, ni näillä on aika paljon jääny vähiin tää kulttuurivuorovaikutus ympäristön kanssa, että ympäristö ei kyllä kunnioiteta kovin paljoo. Ja tietoisuus jostain jätteiden lajittelemisesta sun muusta et se alkaa olemaan ongelma pikkuhiljaa. Yleinen kunnioitus yleisiä asioita, rakennuksia kohtaan et sitä omaa... mä on aina sanonu et se on pääasia että rouvan vessa on puhdas ku sitä kaks kertaa päivässä putsataan, mut sillä ei oo mitään väliä vaikka se jalkakäytävä siinä kodin ulkopuolella, siinä asfaltissa on hirveitä rakoja ja katulamppu ei pala, mutta sisällä on oltava puhdasta. Et julkisesta omaisuudesta ei pidetä niin hyvää huolta. Et puuttuu se semmonen fiilinki. -- ehkä tällä seudulla kun kaikkein puhutuin aihe on just tää tämmönen ympäristöystävällisyys, et täällä ei niin ku huomioida sitä ollenkaan. Et ympäristö on vaan jotain... sitä käytetään hyväkseen ja sinne saa heittää vaikka vanhan jääkaapin, ei siitä kukaan mitään välitä kuhan rotkoon heität ni kukaan ei nää sitä. Semmoset asiat on vähän... et niitä mä kaipaen Suomesta. Et niin ku semmonen ympäristötietoisuus --. (H6/ 6,9)

Esimerkki 37:

AL: Silloin kun sä muutit tänne ni mitkä asiat oli erityisen vaikeita silloin?

Juulia: Kaikki ne byrokratiajutut. Jokaisella on ihan sama juttu, ne iskee heti. Permesso di soggiorno (*oleskelulupa*) ja kaiken näköset paperijutut vaik ollaan EU:ssa. Poliisilaitoksella suurin piirtein kukaan ei tajua missä Suomi on, kuuluukse EU-maahan et tämmösii. Liian kauan kesti kaikki paperit sun muut. Kaikki muutkin oli niin vaikeeta. Asuntoo ei saanu mistään ja sit jos sai asunnon niin siihen ei kuitenkaan saanu kuittii --. (H5/2)

Stereotypiat auttavat yksilöä hahmottamaan maailmaa; niiden myötä on mahdollista jaotella ja luokitella sosiaalista ympäristöä. Negatiiviset stereotypiat valtakulttuuria kohtaan voivat viestiä myös etnisen vähemmistöryhmän voimattomuudesta ja alistumisesta suhteessa valtakulttuuriin. (Eriksen 2002: 25.) Haastattelemieni osalta ei kuitenkaan voida puhua tämänkaltaisesta alistuneisuudesta, mutta jonkinlaista nöyryymistä on löydettävissä haastattelemieni suomalaisten kommentaiteista; kun on vapaaehtoisesti maahan muuttanut, niin vieraan kulttuurin loputon kritisointi on jossakin vaiheessa loputtava ja vieraat tavat hyväksyttävä.

Esimerkki 38:

Jere: -- me ollaan toivottavasti lopetettu jo kauan sitten ajattelemasta, että Suomessa tää tehtäs näin, mutta kun me ei nyt olla Suomessa ni se täytyy tehdä niin ku se tehdään Italiassa. Et jos on joku juttu mikä täytyy tehdä näin ni se täytyy tehdä näin. Viiskymmentä, kuuskymmentä miljoonaa italialaista ei muuta

käyttäytymistään sen takia että mun mielestä tää on fiksumpi tapa. Että sitten kun lopettaa sen pään hakkaamisen siihen petäjään ni helpottaa jo paljon. Alussa se oli ehkä sitä. (H3/ 12)

Esimerkki 39:

Milla: -- just, että monia asioita on hankala hoitaa (täällä Italiassa) tai sillei niin ku, menee hirveesti energiaa semmisiin asioihin, jotka vois mun mielestä tehdä yksinkertaisemminkin. Et siihen kun on tottunu, että monet asiat hoituu Suomessa paljon nopeemmin tai yksinkertaisemmin, niin sitten tulee aina välillä, et ei niin ku aina jaksu. Et miks tähän taas menee koko päivä, et tän vois tehdä paljon lyhyemmässä ajassa. Mut sit taas toisaalla sä jonotat jossain toimistossa vaikka koko päivän, niin siellä voi sattuu kaikkee tosi hassuja asioita. Toisaalta se taas tuo sitten sellasia rikkauksia, sellasia juttuja. Et se on sitten, jos on paljon muuten jo paljon tekemistä ja väsynyt ja kaikkee, ni ei välttämättä joka päivä jaksu. Mut kun sit välillä on sillei, ni voi olla... siellä voi sattua vaikka mitä ja sit sitä voi monta päivää nauraa niille jutuille. Se on just se, että ne hyvät ja huonot asiat menee sillei vähän sekaisin, et on vaikee sanoo rakastanko vai vihaanko Italiaa -- (H4/ 5)

Haastateltavat löytävät Italiasta loppujen lopuksi monia positiivisia asioita, joita Suomessa ei ole. Alati läsnä oleva historia ja kulttuuri ovat asioita, joita haastateltavani suomalaiset arvostavat. Myös italialaisten huoleton asenne elämään ja heidän aktiivisuutensa ja spontaaniutensa ovat niitä piirteitä italialaisissa, joista haastateltavani pitävät.

Esimerkki 40:

Anna: -- (italialaiset) on positiivisempia ku suomalaiset. Suomalaiset on vähän (ei saa selvää), me ollaan vähän masentuneita, vähän mollissa ollaan ja näin. Mun mielestä nää on ehkä pirteämpiä ehkä siltä kannalta, et ei saada stressiä siitä et tulee yhtäkkiä viisi ihmistä syömään kotia. Et suomalaisäiti sais sätkyn et ei mulla oo mitään jääkaapissa, ei tästä tuu mitään! Niin ne, et tehdään sitä mitä on, et ok, et jos teille kelpaa se mitä on tuolla jääkaapissa. No, ainahan italialaisessa kodissa on pastaa niin paljon ja tomaattikastikeainekset ja tämmöset et eihän siihen paljon muuta tarvita. Tärkeintä on kuitenkin se yhdessä olo, ei se et stressaannutaan siitä et seistään hellan ääressä neljä tuntia ennen kuin tulee porukkaa. (H1/ 9)

Esimerkki 41:

Jere: -- mä en mikään kauhee kulttuurityyppi (ole), mutta taatusti on täällä monipuolisemmin kiinnostunut (kulttuurista) kuin mitä ehkä olisin Suomessa, koska täällä siltä ei voi välttyä. Se tulee niinku kävellessä Milanon katuja tai Roomassa käydessä tai televisiota katsoessa, et se on niinku osa tätä yhteiskuntaa enemmän kuin Suomessa. Et usein kulttuuri on jotain sellasta mitä pitää mennä hakeen jostakin, et mä meen nyt Kiasmaan kattoon näyttelyä tai mä meen tonne, et täällä jotenkin tuntuu et se on vähän niinku joka puolella toisella tapaa. --

Hanna: Mä arvostan italialaisessa kulttuurissa tai kulttuuriin liittyvässä asiassa sitä, et ne opettaa kulttuuria koulussa lapsille paljon monipuolisemmin ja perusteellisemmin kuin... Italialaiset tietää säveltäjänsä ja klassisen musiikin ja taiteilijansa. Siis aivan kaikki! Ihan erilailta kuin Suomessa. Ne tietää renessanssit ja renessanssin taiteilijat ja kaupungit ja niiden nähtävyydet ja niiden historian. --

(Myöhemmin haastattelussa)

Hanna: -- täällä on tietynlainen peruspositiivisuus ja energisyys ihmisissä. Et Suomessa, sanotaan nyt vaikka syksyn kaamoksessa, ni vähän päinvastainen kyllä (naurahtaa). Et Suomessa kyllä siihen syksyn pimeyteen se energia täysin ihmisistä katoaa ja...

Jere: Et ihmiset täällä toisella tapaan heittäytyy hetkeen. Et jos tänään on kiva, niin tänään on kiva, me mietitään huomenna sitten taas niitä laskuja ja muita juttuja. -- Täällä se on kyllä enemmän, että uskalletaan heittäytyä hetkeen. Sanotaan, että pitää hauskaa ilman viinaa, kun täällä ei sitä viinaa onneks juoda ku meillä (Suomessa). -- Et kun täällä menee jonnekin juhliin, niin siellä saattaa aikuiset heittäytyä ihan lapsiks, tanssia ja laulaa ja tehdä ihan mitä vain selvin päin, eikä siinä ole mitään. Mutta Suomessa kun tekis sillai samalla lailla, ni vois olla (ei saa selvää) humalassa tai tyhmä tai muuten vaan hullu. Et täytyyhän aikuisen nyt käyttäytyä niin kuin aikuinen aina. Sitä mä kadehdin, että uskaltaa olla mitä on miettimättä sitä välttämättä että mitä huomenna sitten... Semmosta tilanteeseen heittäytymistä. (H2 & H3/ 5-6)

Akkulturoitumisprosessi, kuten myös identiteetti, on jatkuvassa muutoksen tilassa. Suhtautuminen sekä koti- että isäntäkulttuuriin vaihtelee positiivisesta negatiiviseen tai jopa välinpitämättömyyteen. (Hall 1999a: 39; Tuomi-Nikula 1997: 284.) Haastattelemieni suomalaisten kyky kuitenkin nähdä sekä Suomen että Italian yhteiskunnassa hyviä ja huonoja puolia samanaikaisesti, kertoo mielestäni siitä, että he ovat integroituneet tai integroitumassa vieraaseen kulttuuriin.

4.2. Ulkomaalaisena Italian yhteiskunnassa

Tekemieni haastattelujen pohjalta ilmenee, että italialaiset suhtautuvat suomalaisiin siirtolaisiin pääosin myönteisesti, mutta myös ennakkoluuloisesti. Italialaisten mielikuviin Suomesta sisältyy – aivan kuten suomalaistenkin mielikuviin italialaisista – hyvin stereotyyppisiä näkemyksiä. Rusanen lainaa artikkelissaan 'Suomalainen kansainvälisessä viestintätilanteessa' Brislinin (1981) ajatusta siitä, että stereotyyppiat ovat ”tavaksi tulleita” toteamuksia, joita ylläpitävät ne henkilöt, jotka eivät ole niitä itse testanneet. Brislinin mukaan stereotyyppittelyyn liittyy myös emotionaalisperäistä ennakkoluuloa, jossa oma ryhmä tai kansa nähdään toista parempana.

Sähköpostitse haastatteleman Annika kirjoittaa italialaisten omaavan suomalaisista vähemmän mairittelevia käsityksiä, joissa mukana on stereotyyppistä ajattelua.

Esimerkki 42:

AL: Millaisia käsityksiä italialaisilla on Suomesta ja suomalaisista?

Annika: Italialaiset eivät ole mitään ruudin keksijöitä maantieteen alalla. Suomesta kuitenkin tiedetään tuhannet järvet, sauna ja luonto – ja kuuden kuukauden pimeä aika talvella ;-). Sitten niitä tavallisia; juopposakkia ja naiset hyvin ”anteliaita”. Täällä tuota Siljalinen (??) laivaa joka liikennöi Helsinki – Tallinna väliä kutsutaan ”trombonave” eli ”panolaiva”, siellä kuulema tapahtuu ihan mitä vaan ja aina saa naisen mukaansa. Myös se ns. ”pierukulttuuri” tunnetaan.

Enää ei onneksi Suomea sekoiteta Venäjään eikä minulta kysytä ”onks teillä televisio?”, mutta on myös sellaisia ihmisiä, jotka eivät tiedä että Nokia ja Kone esim. ovat suomalaisia. Jotenki Suomella tuntuu olevan aika takapajuinen maine. Suomalaiset eivät panosta tarpeeksi markkinoitiin. Esim. Ruotsi on paljon paremmin esillä. Kun lehdissä ja netissä on Euroopan tilastotietoja miltä tahansa alalta, Suomea niissä harvemmikseen on. Suomalainen koululaitos on arvostettu. (H7/ 3)

Listo-Alén (1993: 172) toteaa, että jos ennakkoluuloja omaavalle yksilölle tulee tilaisuuksia kommunikoida vieraan kulttuurin edustajan kanssa, hänellä on mahdollisuus oppia arvostamaan vieraita tapoja ja vierasta elämäntapaa. Tämä kuitenkin tarvitsisi positiivisen kontaktin, sillä negatiivinen kontakti vain vahvistaisi ennakkoluuloja entisestään. Listo-Alénin mukaan henkilö, joka arvostelee vierautta oman kulttuurinsa standardien mukaan, on etnosentriikko. Hän tulkitsee etnosentrismien ahdasmielisyytenä nähdä vieraus muuten kuin oman kulttuurin silmin.

Etnosentrikon vastakohtana voidaan pitää humanitaarisesti ajattelevaa henkilöä. Tällainen henkilö kykenee sekä kritisoimaan että puolustamaan niin sisä- kuin ulkoryhmiä. Pelon ja vihamielisyyden sijasta hän tuntee kiinnostusta ja vastaanottavuutta uusia tai outoja

henkilöitä tai kulttuureja kohtaan. Humanitaarikko näkee ihmiset yksilöinä - ei ainoastaan jonkin tietyn ryhmän jäsenenä. (Listo-Alén 1993: 172.)

Tällainen ajattelutapa on minulle täysin vieras. Näen etnosentrisyyden olevan enemmänkin jotain, josta emme kykene irtautumaan, vaikka kuinka yrittäisimme nähdä vierauden objektiivisesti. Miellän etnosentrismin tarkoittavan niitä kulttuurisia koodeja, jotka kasvaessamme tietystä kulttuurissa omaksumme itsellemme ja joita käyttäen havaitsemme ja arvioimme näkemäämme ja kokemaamme. En näe etnosentrisyyttä negatiivisena, vaan luonnollisena asiana, sillä yksilö kykenee tiedostamaan sen ja analysoimaan vierautta sen huomioon ottaen.

Millan eräästä kommentista tulee esiin, kuinka hänkin tiedostaa stereotyyppittelyn vaikuttavan italialaisten mielikuviin Suomesta.

Esimerkki 43:

AL: Minkälaisia käsityksiä italialaisilla on Suomesta ja suomalaisista?

Milla: No tietysti nekin on hirveen varmaan semmosia stereotyyppioita, mutta yleensä siellä on just että suomalaiset... Italialaisista sanotaan, et jos joku on hirveen semmonen hirveen tarkka ja tunnollinen, ni kaikki sanoo et se on niin ku saksalainen (naurahtaa). Et saksalaisia pidetään sellasina, et just varmasti pohjoismaalaisia ja suomalaisia pidetään sellasina... Tavallaan ne arvostaa, että siellä kaikki toimii, mut sit ne sanoo, että ”aah, miten tylsää” ja ”voi, voi, voi ja eihän siellä ole mitään jännittävää”, ja kaikki tietää jo etukäteen miten asiat menee. Ja vähän harmaata ja kylmää ja sellasta ankeeta. Ja sit varmasti luonto ja sellanen, ni ne tykkää siitä, kun on kuitenkin sellasta koskematonta luontoo mitä ei ehkä täältä löydy enää niin paljoo. Mutta yleisesti ottaen ehkä kuitenkin sillei, että he arvostaa sitä, mutta he ei ehkä vois asua siellä kuitenkaan. Et ne ei sopeudu niin helposti, koska sit siellä on kuitenkin... ne säännöt ja rajat on sillei ehkä tiukemmat. (H4/ 3)

Anna on huomannut, kuinka italialaisten tietoisuus Suomesta ja suomalaisista on muuttunut niiden 25 vuoden aikana mitä hän on Italiassa asunut. Italialaisten tietämys, ja sitä myötä kiinnostus Suomea kohtaan, saattaa olla hyvinkin erilaista.

Esimerkki 44:

Anna: -- Osittain Nokia on tunnettu ja suurin osa tietää, että se on suomalainen firma ja tietysti nää formula-ajajat ja muuta. Ja nyt toi Räikkönen on ollu toista vuotta Ferrarilla, Suomi on nyt tullu sillä tavalla tunnetummaksi, Maamme-laulu ja Suomen liput on tullu tunnetuiks, ne tunnistetaan ja näin, mutta tosiaan tää vihreys, puhtaus, luonto, suomalaiset on aika hiljaisia... No sen jälkeen kun Berlusconi puhuu Suomen ruoasta, et se ei oo mistään kotoisin, niin ollaan vähän et (tuhauttaa). Tiedetään että kalaa syödään paljon ja joku nyt saattaa tietysti kuvitella et ei kai siellä nyt jääkarhuja kävele kadulla, kun on kylmä ja muuta, ja onks siellä aina lunta maassa. Vähän niillä menee sekasin tosiaan, että millanen on yötön päivä ja päivätön yö ja kaikkee näin, et onks siellä ihan säkkipimeetä ja muuta, et miten on mahdollista nukkua ku on ihan valosaa et

kello neljä Hesassa tai jotain vastaavaa. Et niillä on osittain... et siis on hirveen paljon sellaisia ihmisiä, jotka tietää paljonkin, et ne seuraa telkkarista, tulee aina välillä dokumentteja tai jotain. Toisaalta jotkut jotka eivät ole opiskelleet tai eivät oo seuranneet vaan... Et lehdessäkin on ollu usein artikkeleja ja tämmösiä, matkailulehdissä ja ihan tavallisissakin. Et aina yhä enemmän tiedetään ja tiedetään, aikaisemmin oli et "Finlandia? Ahaa, Olandia!" eli Hollanti (nauraa)... Et vähän niinku tonne päin (osoittaa sormellansa sivulle), "aijaa, et Neuvostoliiton vieressä?" No joo, siinä se on (nauraa). Et Suomella ei ollut silloin minkäänlaista identiteettiä, et se oli semmonen läntti siellä. (H1/ 6)

Hanna ja Jere kokevat italialaisten omaavan jopa liian positiivisia käsityksiä Suomesta ja Pohjoismaista.

Esimerkki 45:

AL: Millasia käsityksiä italialaisilla on suomalaisista ja Suomesta?

Hanna: Positiivisia, ylipäätänsä positiivisia.

Jere: *Yli*positiivisia.

Hanna: No, ehkä joo. -- Se on eksoottinen ja hieno...

Jere: Ja se on ku täällä ihmiset usein niputtaa koko Skandinavian samaan ja se ei oo meille välttämättä ollenkaan huono kauppa et kun otetaan Ruotsi, Suomi, Tanska, siellä on kaikki hyvin...

Hanna: Kaikki toimii.

Jere: Ja kyllähän se niin ku onkin, mutta en mä oo kyllä ikinä, ikinä kuullu, et kun sä sanot, et sä oot Suomesta, et kukaan sanoo et "jaa", et kaikki on niin ku hienoo, siellä on sitä ja siellä on tätä, teillä on kaunis yhteiskunta ja luontoakin vielä jäljellä ja koulutustaso on hyvä. Puhutte monia kieliä ja kaikkee tämmösiä. Puhumattakaan sitten että nää Kimi ja Mika (ei saa selvää) vielä auttaa positiivisesti siihen. Suomesta kuuluu vähän huonoja uutisia, et kyllähän tämmöset kouluammuskelutkin, ne on täällä... Suomi on vaan yksi maa muitten joukossa. Kolmen päivän päästä kukaan ei enää muistanu et Suomessa on tapahtunut jotain semmosta, tai jotain muuta mitä siellä tapahtuu. Ne on onneks sitten... Kyllä, positiivinen kuva. Et ikinä ei niinku joudu häpeilemään sitä, että on suomalainen. (H2 & H3/ 4)

Bonifazi (2006) käsittelee artikkelissaan 'Italians and Foreign Immigration' Italian kansallisen tutkimusneuvoston (National Research Council, CNR) vuonna 2002 teettämää tutkimusta, jonka tarkoituksena oli selvittää italialaisten suhtautumista siirtolaisia kohtaan. Tutkimusta varten haastateltiin 3 000 italialaista. Tutkimuksen mukaan 60 % vastaajista on sitä mieltä, että siirtolaisten määrä Italiassa on liian suuri. Tutkimuksessa ilmeni, että korkeasti koulutetut suhtautuvat huomattavasti myönteisemmin siirtolaisiin, kun taas vastaavasti vain peruskoulutuksen saaneet, vanhukset, työttömät ja kotiäidit, suhtautuvat kielteisemmin.

Berryn (2006: 355) mukaan siirtolaisen integraatio on mahdollista ainoastaan monikulttuurisessa (*multicultural*) yhteiskunnassa, jossa on tietyt psykologiset edellytykset vastaanottaa erilaisista kulttuureista tulevia ihmisiä. Tällaisessa

yhteiskunnassa on suhteellisen matalat ennakkoluulot ja myönteiset asenteet vieraita kulttuureja kohtaan. Hall (2003: 97) mainitsee artikkelissaan 'Kulttuuri, paikka, identiteetti' Italian olevan hyvin monikulttuurinen jo historiansa vuoksi, sillä Italia ei yhdistynyt ennen 1800-lukua. Tämä tarkoittaa sitä, että Italian sisällä olevat monikulttuuriset erot ovat olemassa (jo ilman siirtolaisuuden tuomaa monikulttuurisuuden painetta) etenkin pohjoisen ja etelän välillä. Hallin mukaan käsite "kulttuuri" ei tällaisessa monikulttuurisessa yhteiskunnassa ole koskaan yksinkertainen kokonaisuus. Millan kuvaus Italian monikulttuurisuudesta tukee Berryn ja Hallin ajatuksia:

Esimerkki 46:

AL: No nyt kun sä oot asunu täällä melkein kymmenen vuotta, ni miten sä kuvailisit Italiaa maana?

Milla: Miten mä kuvailisin Italiaa maana? No, Italia on... hirveen vaikee sanoa, että *Italia*, kun Italia on itsessään sellanen hirveen hajautunu ja ei voi... hankala sanoo... kaikki Pohjois-Italia, Etelä-Italia, eri maakunnat ja eri osat. Kaikissa on niin eri perinteet ja kaikki. Et mä ehkä suosisin sellasta sanaa, että moninaisuus ja rikkaus ja vastakkain asettelut. Et ehkä on vaikee löytää just sellasia yhtenäisyysjuttuja, että sellanen just niin ku... Tavallaan vaikka löytyy myös sellasia sulkeutuneita mielipiteitä ja yhteisiä, mutta Italia on mun mielestä hirveen sellanen tavallaan avoin kuitenkin... niin ku vastaan ottaa. Taikka kaikki voi sulautua tänne ja kaikki voi kuitenkin löytää paikkansa. (H4/ 2-3)

Vaikka Berryn (2006) mukaan monikulttuurisessa yhteiskunnassa on suhteellisen matalat ennakkoluulot vieraiden kulttuurien edustajia kohtaan, haastattelemani suomalaiset toivat myös esiin piirteitä italialaisesta yhteiskunnasta, jotka ovat ristiriidassa Berryn väitteen kanssa. Italialaiset suhtautuvat erityisen ennakkoluuloisesti Itä-Euroopasta ja Afrikasta tulleisiin siirtolaisiin.

Esimerkki 47:

AL: Mikä on teidän käsityksenne siitä, miten italialaiset suhtautuu ulkomaalaisiin?

Hanna: Riippuu ulkomaalaisesta.

Jere: Valkonen iho ja siniset silmät niin aika hyvin. Jos on tumma iho taikka sillai, ni kyl mun mielestä... mä en tiedä...

Hanna: Eurooppalaisiin ulkomaalaisiin suhtaudutaan hyvin ja skandinaavisiin, mutta sitten sanotaan itäsuunnasta, eteläsuunnasta, Afrikasta tulleisiin negatiivisesti.

Jere: Kyllä se on tosiaan negatiivista. En tiiä missä se syy on ja mistä se on niinku lähtenyt, enkä mä tiiä oltaisko me suomalaiset vastaavassa tilanteessa yhtään sen kummoisempia jos meillä olis niin paljon, paljon (siirtolaisia)... täällä on niin paljon. -- Mun mielestä italialaiset on rasistisia jossain mielessä, mutta niin kuin mä sanoin, ni en mä tiedä oltaisko me (Suomessa) yhtään sen kummempia. Mä käyn jalkapalloa kattomassa ni kyllä siellä kuulee kuinka mustille pelaajille huudellaan ja albanialaisia ja romanialaisia täällä ei pidetä niin ku minään. Ja sitten kun sattuu semmonen pelipaikka missä pelaa pohjoisen ja

etelän joukkueet vastakkain, ni sitten niitä etelän pelaajia ja kannattajia pidetään ihan huonompana.

Hanna: Niin, mikä ei urheiluun pitäis kuulua ollenkaan, mutta se on nyt niin...

Jere: Mutta se heijastelee sitä koko yhteiskuntaa. Ihan vaan semmonen episodi, kun kävin kattoon jalkapallo, ni oli aika hämmästyttävää... mä olin viime viikonloppunakin kattomassa peliä, ni oli pohjosen ja etelän joukkue vastakkain. Niin nää kotijoukkuen kannattajat alko sitten huutaa *terreniä* näille etelämaalaisille.

Hanna: Eli *terreni* on niin kuin vähän semmonen maalainen.

Jere: Siellä katsomossa oli paljon lapsia ja ne kaikki lapset alko huutaan samaa. Eihän ne tienny mitä se meinaa välttämättä, että mä ajattelin, että hyvä, hyvä onpas hyvä lähtökohta taas alkaa opettamaan jotain suvaitsevaisuutta myöhemmin. Että jos kahdeksan, yhdeksänvuotiaat lapset huutaa, että "maalainen, painukaa..." -- että ala siitä nyt sitten yhtenäistämään Italiaa --. (H2 & H3/ 13-14)

Esimerkki 48:

AL: Minkälainen on sun käsitykses siitä, miten italialaiset suhtautuu ulkomaalaisiin?

Anna: Kyl ne mun mielestä suhtautuu ihan... ihan... miten nyt sanoisin? Fiksusti, tai sillä tavalla pohjoiseurooppalaisiin, länsieurooppalaisiin, mutta Euroopan Unionin laajeneminen... Eiks se ollu viime vuoden tammikuussa ku tuli Bulgariat ja nää, niin ne on kyllä aiheuttanu tänne ongelmia, ku tänne pääsee ihan vapaasti tulemaan ilman mitään kontrolleja ja muuta. -- mut Italia on nyt ensimmäinen maa kun Afrikasta lähdetään tulemaan pienillä paateilla ja pienillä laivoilla tänne. Et mun mielestä italialaisten suhtautuminen afrikkalaisiin, aasialaisiin ja itäeurooppalaisiin menee vain huonompaan suuntaan. Siis monet ihmiset, koulutetut ja muut ihmiset sanoo et ei me ennen olla oltu rasisteja, mut nyt me ollaan ku näkee mitä kaikkee tapahtuu. -- Siinä vaiheessa kun perhe on sitä mieltä että ne tulee Italiaan, et ne tulee tämmöseen Eldoraadoon, että täällä saa kaiken, ja vanhemmat ei mene naimisiin kun yksinhuoltajaäidin on helpompi saada lapsensa tarhaan, ni tätä systeemiä käytetään hyvin paljon. Et virallisesti ne on ehkä sitten naimissa omassa maassaan tai jotenkin sitten rekisteröity et jollain systeemillä ne sitten pystyy tekemään. Et tämmöset kaikki asiat ku niitä tulee ilmi, et on vähän tota aha. Siis että minä joudun taistelemaan siitä et mä saan lapseni tarhaan, mut sit tulee ulkomaalaisia, jotka vähän vippaskonstein saa samat edut, joitten puolesta minä taistelen, ja minä en niitä edes välttämättä saakaan. Et tää kyllä aiheuttaa semmosta... -- Ja sit kun hallitukseen tulee jotain näitä, jotka sanoo, että puolet Italiasta poies, et heitetään kaikki täältä ulos. Et se tietyllä tavalla vaan lietsoo sitä, et jollain systeemillä täytyy rajata, et ei voi... Jos Italiassa ei ole töitä kaikille italialaisillekaan. -- Et ulkomaalaisiin suhtautuminen on kyllä menny valitettavasti huonompaan suuntaan... Ei *minuun*, mutta moniin muihin. (H1/ 18-19)

Yllä olevassa viimeisessä virkkeessä, Anna ikään kuin erottaa itsensä ulkomaalaisista, vaikka hän sitä Italian yhteiskunnassa onkin. Tämän seikan myös Tuomi-Nikula (1989b: 246-247) on todennut tutkiessaan suomalaissiirtolaisia Saksassa. Hänen tutkimansa siirtolaiset osoittavat Saksassa näkyvästi olevansa juuri suomalaisia, sillä he ovat huomanneet, että ulkomaalaisina he saattavat kokea valtaväestöltä torjuntaa, mutta suomalaisina he saavat osakseen myönteistä suhtautumista. Tuomi-Nikula toteaa, että hänen tutkimansa siirtolaiset eivät samaistu maan muihin ulkomaalaisiin eikä heidän

identiteettinsä ole Saksan ulkomaalaisen identiteetti, vaan korostetusti suomalainen identiteetti. Suomalaisen identiteettinsä vuoksi he eivät kuulu ulkomaalaisiin, vaan ei-syrjittyyn vähemmistöön.

Eriksonin (2002: 39) mukaan etnisyys saattaa olla myös sosiaalisesti, ei vain maantieteellisesti, jaettu. Tämä käsitys sopii mielestäni Tuomi-Nikulan tulkintaan siitä, että siirtolainen voi torjua ulkomaalaisuuden leiman painottamalla suomalaista identiteettiään. Haastattelemieni osalta suomalaisuuden painottaminen on enemmän sisäistä kuin ulkoista. Jere on kuitenkin löytänyt oman tavan tuoda esiin suomalaisuuttaan.

Esimerkki 49:

Jere: Mä oon huomannu itessäni tämmösiä tiettyjä juttuja, että silloin kun me muutettiin ulkomaille, et mulle oli kauheen tärkeää, että mulla oli paita, jossa lukee jotain suomalaista, joku Suomen lippu taikka joku et kaikki näkee, että *mä en nyt oo yks teistä, mä oon yks meistä*. Sitten kun kulu neljä viis vuotta ni mä olin siinä vaiheessa, että no, so what, että olkoot. Ja nyt mä oon huomannu, että mulle tulee takasin se (ei saa selvää), että jossain vaiheessa mä en millään tavalla tuoda kovin paljon esiin muuta kuin tuntevalle, mutta en muille. Mut nyt mä aika usein katon, että mulla on kaks paitaa, että pistetään toi, että tosta näkee, että mistä me ollaan. (H3/ 11)

Jeren kommentti tukee Anttilan (1996: 201) käsitystä siitä, että suomalaisuus on kulttuuris-yhteiskunnallinen merkitysjärjestelmä, jota voidaan käyttää eri tarkoituksiin. Representaatioina ilmaistu suomalaisuus sisältää yksilön erilaisia elämäalueiden ilmiöitä. Suomalaisuutta käytetään myös suomalaista identiteettiä tuottavan selvästi ilmaistun merkitysjärjestelmän osana, joka vetää rajan meidän ja muiden välille.

4.3. Ulkomaalaisuuden merkitys

Tässä kappaleessa tarkastelen haastattelemieni käsityksiä omasta ulkomaalaisuudestaan Italiassa. Millaisia merkityksiä he antavat ulkomaalaisuudelleen? Pitävätkö he itseään vieläkin ulkomaalaisina asuttuaan jo vuosia Italiassa?

Phalet ja Kotic (2006: 342-343) toteavat artikkelissaan 'Acculturation in European societies', että huolimatta siitä miksi siirtolainen on vieraaseen maahan muuttanut, useimmiten hän jää poliittisesti tai sosiaalisesti valtakulttuurin ulkopuolelle. Siirtolainen saattaa kohdata vaikeuksia ja esteitä työmarkkinoilla, mutta myös jäädä paikallisten yhteisöjen ja naapuruston ulkopuolelle.

Haastattelemiini kuvaavat haastatteluissaan tietynlaista ulkopuolisuuden tunnetta ja erilaisuutta itsessään suhteessa valtaväestöön, mutta en katso sen olevan suurena esteenä heidän integroitumisellensa italialaiseen yhteiskuntaan. Ulkopuolisuus ja erilaisuus saatetaan nähdä positiivisena asiana, kuten tulee ilmi Annan ja Jeren kommentoissa.

Esimerkki 50:

Anna: -- mä olen vielä monien (italialaisten) mielestä vielä ulkomaalainen täällä, koska mä en oo pyytänyt italian kansalaisuutta esimerkiks. Et sä oot aina vaan straniera (*ulkomaalainen*), mut ei sillä oo mitään väliä, nyt varsinkin ku Suomi kuuluu EU:iin, et todellakaan siinä ei oo mitään. Mutta olla ulkomaalainen niin joskus on ihan hyväkin, et tekee jotain hassua, ”no niinku mä oon ulkomaalainen, et en mä tienny”. Et mä voin heittäytyä vähän tällä tavalla hölmön tyhmäks. -- joskus mä oon jotenkin kauheen tyytyväinen että mä oon ulkomaalainen -- Et tunnen kyllä olevani vähän erilainen. Et mun ulkomaalaisuus on usein sitä et mä oon erilainen, et muut tekevät täällä tietyllä tavalla ja mä et en mä nyt ihan noin tekis. (H1/ 16-18)

Esimerkki 51:

Jere: Toisaalta siinä (ulkomaalaisuudessa) on hyvätkin puolensa -- Mä tykkään siitä, että meillä on tietynlainen yksinäisyys täällä. Me ei onneks sillai tunneta italialaisia, että me voidaan ihan hyvin hyvällä syyllä tulla illalla kotio eikä meidän oo pakko sosialisoida kenenkään kanssa eikä mitään (naurahtaa). Saa vaan olla möllöttää. (H3/ 13)

Italian kielen oppiminen ja sen kautta italialaisen yhteiskunnan ja kulttuurin koodien ymmärtäminen auttaa siirtolaista sopeutumaan ja löytämään paikkansa vieraasta kulttuurista. Italiassa on kuitenkin olemassa niin kutsuttu hyvä veli -verkosto, joka korostaa suhteiden merkitystä työpaikkojen löytymisessä.

Esimerkki 52:

AL: Kertositko millanen on työelämä Italiassa ja miten se eroaa työelämästä Suomesta?

Milla: No työelämästä Suomessa, mulla ei oo kyllä sillei ihan viimeajan kokemuksia, että sillei vaikee verrata, mutta luulisin, että joka puolella kaikki pätkätyöt yleistyy ja että on vaikeempi löytää sellasia pysyviä työsuhteita. On ihan varmaan yleiseurooppalainen, yleismaailmallinen suuntaus, mutta Italiassa se sillä tavalla eroaa, että täällä on vielä enemmän kaikki nää hyvä veli -suhteet ja semmoset suositukset on tärkeitä. Et kauheen vaikeeta löytää töitä, jos tuut jostain kaupungin ulkopuolelta ja vielä jos tulet jostain muusta maasta... et osaa hyvin kieltä, ni sitten tosissaan aika vaikee löytää työtä, koska Italian kieli on hirmu tärkeä et sitten ei pelkällä englannilla missään. --

AL: Miten niitä suhteita sitten saadaan?

Milla: Pitää olla vaan perheessä joku tärkeä... tai tunnet jonkun... serkun serkku on politiikassa mukana jossain, ihan vaikka kuntatasolla, ni sekin on jo. Sit voi löytää työpaikat koko suvulle (naurahtaa). Se on vaan, että sun pitää tuntee joku ystävä tai sukulainen tai mies tai mikä tahansa, ni jollain pitää olla sit suhde johonkin. (H4/ 4)

Hanna ja Jere ovat myös huomanneet samanlaisen verkostoitumisen Italiassa, jonka ulkopuolelle he ulkomaalaisena ovat jääneet. Ehkä juuri tämän vuoksi vieraan kielen osaamisen merkitys on suuri; kieli ei ole vain kommunikointiväline, mutta myös turva omien oikeuksien puolustamisessa.

Esimerkki 53:

Hanna: -- täällä ulkomailla sen vasta tajuaa, miten helppoo on asua omassa maassa, missä kaikki puhuu sun omaa kieltä, sä tiedät sen kulttuurin ja kaikki asiat siitä maasta. Et sen helppouden tajuaa vasta sitten, kun asuu ulkomailla (nauraa).

Jere: Mä muistan, että (ei saa selvää) tai ei siitä nyt niin pitkä aika oo tietystikään, mutta sanotaan että Ranskassa asuessa tai täällä joku sähkön katkeaminen tai puhelin menee epäkuuntoon ni se oli niin ku maailman loppu. Että mihin soittaa ja mitä mä sanon, ja kuinka mä nyt saan vaikka sen putkimiehen tulemaan ja selitän sille mitä. Ja sitten vielä se ettei tule ja kuseta mua ja pistä siihen isoo laskua ja kaikkee tämmösiä.

Hanna: Kun on ulkomaalainen. Että miten helppoo on kun tuntee systeemit.

Jere: Et oli niin ku jossain vaiheessa puolustuskyvytön, kun et sä pystyt puolustamaan ittees. Sitten kun sulla on kieli hallussa ni sä pystyt tekeen, pitää puolias ihan toisella tapaa.

Hanna: Ja sulla on suhteita ja tiedät aina jonkun tutun tutun tutun joka pulmaan. Koska täähän on hyvin tämmöstä, Italiassa, tietyllä tavalla verkostoitunutta tää kaikki. -- sen isän poika on putkimies ja sen toisen ystävän lanko on sähkömies, jolle soitetaan ja se tekee vähän perhehinnalla. Sillä tavallahan se systeemi toimii, kun asuu siellä omassa maassansa. Että sen systeemin, verkoston, ulkopuolella ollaan me, jotka ulkomaalaisina asuu. (H2 & H3: 13)

Annika kirjoittaa millaista oli saapua Italiaan 20 vuotta sitten:

Esimerkki 54:

Annika: Kaksikymmentä vuotta sitten olin vielä ihan outolintu, ulkomaalainen, ja jokainen tekeminen rekisteröitiin tarkkaan. Silloisen poikaystävän vanhemmat hakivat kissojen ja koirien kera suomalaisen naisen lähiseudulta ja soittivat

hänelle varmistuakseen että suomalaiset ovat siveellisiä ja kunnollisia. Pojan kotona kävi sukulaisia toisensa perään tarkastamassa ja yleisin kommentti oli se ”oma maa mansikka muu maa mustikka” tyyli. (H7/ 1)

Vaikka ulkomaalaisena olemiseen kuuluu jonkinlainen ulkopuolisuus valtaryhmästä, kertovat haastattelemieni suomalaisen integroitumisesta jo se, että yhtä lukuun ottamatta, he eivät ole hakeneet Italian kansalaisuutta. Italian kansalaisuuden turvin he kykenisivät olemaan virallisesti osa valtaväestöä. Päätös olla hakematta Italian kansalaisuutta kertoo mielestäni siitä, että vaikkakin he ovat ulkomaalaisia Italiassa, he tuntevat kykenevänsä vaikuttamaan ja toimimaan yhteisössään ja yhteiskunnassa.

Katja kertoo vanhemmuuden olevan pääsyy Italian kansalaisuuden hankkimiselle:

Esimerkki 55:

Katja: Mä hain sen (kaksoiskansalaisuuden) kolme vuotta sitten ja viime vuonna se annettiin mulle. -- Et se oli mulla niin ku siinä vaiheessa, ku lapset tuli ni piti niin ku päättää, että... mun pitää nyt niin ku laittaa sitten juuret tähänkin yhteiskuntaan, et mä en oo täällä niin ku enää opiskelijana, vaan et mä oon äiti ja mun pitää olla mukana tässä. Et se on niin ku se mun oma kulttuuri-identiteetikriisi ku (ei saa selvää) että oonko mä suomalainen vai oonko mä italialainen ja et sitä ei niin ku voi seilata, et lasten takia sun pitää päättää. Et missä mä vaikutan, enemmän Suomessa vai Italiassa, ja me ollaan täällä ni ensin mä menin mukaan kouluneuvoston jäsenenä, mä hain kansalaisuuden, mä menin takasin töihin ja yritän auttaa paikallisessa yhteisössä. -- Et on niin ku mukana siinä hommassa, että lapset näkee että äitikin on osana sitä yhteisöä et ei ainoastaan isä. (H6/ 11)

Vieraan maan kansalaisuuden hakeminen saattaa olla siirtolaiselle symbolinen teko, kuten Katja kuvaa yllä; on asettauduttava aloilleen vieraaseen maahan ja oltava osa yhteiskuntaa. Katjan tapauksessa kaksoiskansalaisuuden hankkimiseen vaikutti myös hänen ammattinsa opettajana.

Esimerkki 56:

Katja: -- mä olen näissä ylioppilaslautakunnissa, kun suoritetaan suullisia ylioppilaskokeita, ni jos siellä joku oppilas haluaa valittaa tai vastaavaa, ni se on aina helpompaa kun se valitus tulee kun mä olen italialainen, Italian kansalainen. (H6/ 11-12)

Anna puolestaan ei koe italian kansalaisuutta tarpeelliseksi toimiakseen Italian yhteiskunnassa aktiivisesti ja osana yhteisöä.

Esimerkki 57:

AL: Ootko sää muuten pelkästään Suomen kansalainen?

Anna: Olen. En ole ottanut... En ole pyytänyt Italian kansalaisuutta, vaikka nyt tuli kaksoiskansalaisuuslaki Suomessa voimaan. Aikaisemmin en missään tapauksessa olis pyytänyt sitä, koska mä olisin menettänyt Suomen kansalaisuuden, et se oli ehdoton. Ja vaikka nyt tuli tämä niin en... Mä katson

etten mä tarvi sitä Italian kansalaisuutta mihinkään, koska pystyn maksamaan veroni tänne, kukaan ei valita kun minä maksan verot, ja saan sairasmakuutuksen ja kaikki muut edut. Lukuun ottamatta sitä, etten voi äänestää valtiollisissa vaaleissa. Voin äänestää kunnallis- ja EU-vaaleissa, että siihen se rajaantuu, mutta en mä näe, että siinä on mitään muuta hankaluutta. Sen jälkeen kun vielä sai pysyvän oleskeluluvan, et siihen kyllä meni aikaa aika kauan, et Suomen piti ensin liittyä EU:iin, et se ei ollu niinku Italian syytä varsinaisesti, kun Suomi ei kuulunut EU:iin. (H1/ 4)

Hannan ja Jeren haastattelussa tuli esiin mielenkiintoinen lausahdus. Pariskunta ja heidän lapsensa ovat asuneet Italiassa haastatteluhetkellä 10 vuotta. Tulevaisuudessa on ehkäpä edessä vielä muutto uuteen maahan tai sitten takaisin Suomeen, mutta mitään päätöksiä ei ole vielä tehty. Jerellä on kansainvälinen työnantaja ja hän näkee myös siitäkkin syytä heidän eroavansa valtaväestöstä.

Esimerkki 58:

Jere: -- me ollaan aina puhuttukin, että onneks meillä on tämmönen työnantaja, joka ei tavallaan oo missään tekemisissä tavallaan Italian valtion kanssa tai italialaisten kanssa (ei saa selvää) *Täällä jos täytyis asua niin mä en tiedä onnistuttasko me.* -- Me ollaan niin etuoikeutettuja meidän asemassa, että joku tavallinen italialainen tuhannella viidelläsadalla koittaa elättää vaimoa ja lapsia, taikka päinvastoin miestä ja lapsia ja kouluttaa lapsensa, niin se on todella vaikeeta. (H3/ 3)

”Täällä jos täytyis asua niin mä en tiedä onnistuttasko me” kiteyttää hyvin Jeren asettaman eron hänen ja italialaisten välille. Hannan ja Jeren haastattelua kokonaisuudessaan analysoidessani, minulla ei ole epäilyksiä siitä etteivätkö he olisi integroituneet Italian yhteiskuntaan; vieraaseen kulttuuriin sopeutumaton ei asuisi 10 vuotta vapaaehtoisesti vieraassa kulttuurissa, vaan palaisi kotimaahansa. Ehkäpä Jere pitää kiinni suomalaisesta identiteetistänsä niin tiukasti, ettei edes katso asuvansa Italiassa - hän on maassa mielenkiintoisten työtehtävien tuomana ja vain viiptyen siellä hetken. Hetken, josta on jo vierähtänyt 10 vuotta. Jeren alla oleva kommentti tukee ajatustani.

Esimerkki 59:

Jere: Sillon ku me asuttiin Suomessa, ni mä ihmettelin sitä, että kun tavattiin tai tunnettiin ihmisiä, jotka on ollu Suomessa kaksikymmentä vuotta ja nekin sanoo, että ”ei musta ikinä suomalaista tuu, vaikka tykkään saunoo ja juoda keskikaljaa. Mut ei musta tuu ikinä suomalaista”. Ja mä joskus ajattelin, että pakkohan niitten on muuttua suomalaisiksi, jos ne asuu Suomessa vaikka kaksikyt vuotta taikka jotain muuta. Mut nyt mä ymmärrän, että vaikka mä olisin täällä 80-kymppiseksi eli 50 vuotta, ni ei musta tuu italialaista ikinä. Ei ikinä. (H3/ 12)

Haastattelemani eivät ehkä itse enää aina ajattele olevansa ulkomaalaisia, mutta välillä ympäröivä yhteisö muistuttaa heitä siitä.

Esimerkki 60:

AL: -- Koet sä olevas ulkomaalainen Italiassa?

Katja: Mä en ehkä itse enää, mutta ihmiset monta kertaa (nauraa)... ne kattoo mua ni heti ensimmäiseks et osaakohan tää puhuu ollenkaan italiaa tai. Et ihmiset, jotka ei tunne mua ni pitää mua enemmän ulkomaalaisena, mutta omat kaverit ei ne enää ajattele... tai työkaverit et mä oisin ulkomaalainen. -- joskus tuntee olevansa niinku ulkomaalainen, ihan sen takia että on eriväriset hiukset ja muut näkee ihan olemuksesta, että on ulkomaalainen ja käyttäytyy eri tavalla. Et silloin sen huomaa, mut en mä sen enempää. Ihan samalla tavalla mä täällä elän ku muutkin, käyn töissä, maksan veroja, kasvatan lapsia. (H6/ 12)

Esimerkki 61:

Juulia: -- Mutta sitten tämmöset pinnalliset jutut, niin mä uskon, että Suomessa ei ihmiset niin ku... et jos mä nään sut niin ku, ni en mä sua päättele millanen ihminen miten sä oot niin ku vaetetettu. Ehkä täällä kuitenkin enemmän katotaan. Ei ne kato jos sä oot ulkomaalainen, ne ei kiinnitä siihen huomiota kun ne kattoo että ”ai, se ei oo italialainen, ni ei se osaa kuitenkaan pukeutua hyvin”. Et ne olettaa ettei ne kuitenkaan tiedä. Et jos sä olisit ite vaikka italialainen, et multa ei varmaan ikinä odotettu samanlaisia odotuksia ku joltain italialaiselta on, et niillä on niin ku vähän eri tavalla. (H5/ 8)

Tutkielmani suomalaiset tiedostavat olevansa ulkomaalaisia Italian yhteiskunnassa, mutta eivät näe sitä rajaavana tai negatiivisena asiana. Ulkomaalaisuus nähdään enemmänkin erilaisuutena, jonka turvin voi käyttäytyä toisin kuin valtaväestö. Osa haastateltavistani tiedostaa oman ulkomaalaisuutensa selvemmin jokapäiväisessä elämässään, osa ei kiinnitä siihen niinkään huomiota, sillä siirtolaisvuosia on kertynyt jo runsaasti. Tekemiäni haastattelujen perusteella arvioisin, että ulkomaalaisen identiteetti tutkielmani suomalaisille ei ole ensisijainen identiteetin lähde, mutta sen avulla voidaan hahmottaa maailmaa vetämällä rajan meidän ja heidän väliin. Ulkomaalaisuus ei haastattelemilleni ole siis esteenä heidän toimiessaan italialaisessa yhteiskunnassa, mutta sen avulla voidaan erottaa itsensä muista, toimia toisin kuin valtaväestö ja selittää erilainen toiminta ulkomaalaisuudellaan.

5. HAASTATELTAVIEN KULTTUURINEN IDENTITEETTI ITALIASSA

Käytyäni läpi kahden edellisen pääkappaleen myötä haastattelemieni suhdetta sekä Suomeen, suomalaiseen kulttuuriin ja perinteeseen, Suomessa asuviin ystäviinsä ja perheenjäseniinsä että Italian yhteiskuntaan ja kulttuuriin ja ulkomaalaisuuteensa, voin todeta, että kaikki haastattelemanani suomalaiset ovat integroituneet Italian yhteiskuntaan. Osa heistä on naimisissa italialaisen henkilön kanssa, osa parisuhteessa, he kasvattavat lapsiansa, käyvät töissä ja osallistuvat yhteiskunnan sosiaaliseen ja kulttuurilliseen toimintaan. Kaikki tämä merkitsee integraation onnistuneen. Lisäksi se, että he ovat kaikki saapuneet Italiaan vetotekijöiden houkuttelemina, on antanut integraation onnistumiselle suotuisat lähtökohdat. Jos haastattelemanani eivät olisi integroituneet italialaiseen yhteiskuntaan, he olisivat palanneet Suomeen tai muuttaneet toiseen maahan.

Se, että haastattelemanani ovat integroituneet italialaiseen yhteiskuntaan ja löytäneet paikkansa vieraasta kulttuurista, ei kuitenkaan tarkoita sitä, että vieraasta kulttuurista on tullut heidän kotikulttuurinsa. Integroituminen vieraaseen kulttuuriin ei tarkoita sitä, että vieraasta olisi tullut ei-vieras. Paremman sanan puutteessa puhun ei-vieraasta tarkoittaen sillä kotia, kotia johon tuntee kuuluvansa – koti, joka turvallinen ja tuttu.

Aineistoni analysoinnin perusteella on huomattavissa, että haastattelemieni suomalaisten käsitykset Suomesta, suomalaisuudesta ja suomalaisesta kansanluonteesta ovat vääristyneitä. Sananlasku ”aika kultaa muistot” sopii ehkä parhaiten kuvaamaan heidän käsityksiään kotikulttuuristansa. Haastattelujeni perusteella haastateltavien käsitykset suomalaisesta kansanluonteesta ja suomalaisuuden paremmuudesta suhteessa italialaisuuteen ovat erityisen korostuneita, vaikkakin myönnän, että osa haastateltavistani myös kritisoi Suomea. Väitänkin siis, että heidän käsityksensä Suomesta, kotikulttuuristansa, ei enää pidä sisällään ajatusta kodista, sellaisena kuin sen edellä olen kuvannut. Siirtolaisten on jätettävä mielikuvissansa Suomessa sijaitseva koti akkulturaatioprosessin aikana saavuttaakseen onnistuneen integraation vieraassa kulttuurissa.

Annikan esimerkistä käy ilmi kuinka hän on erottanut itsestensä suomalaisen identiteetin, mutta suhtautuu entiseen kotimaahansa nostalgisesti.

Esimerkki 62:

AL: Mitä sinulle merkitsee Suomi ja suomalaisuus?

Annika: Olen maailmankansalainen mutta patrioottinen. Viihdyn ulkomailla mutta puhun mielelläni Suomen puolesta ja unohdan kaikki ikävät ja eitäydelliset asiat, kuten pimeyden ja loskan syksyisin ja kaikenlaiset uudistukset jotka siellä jylläävät, varsinkin terveydenhoidon puolella. (H7/ 5)

Vaikka fyysisesti heidän kotinsa sijaitseekin nyt Italiassa, en tulkitse aineistoni perusteella haastattelemieni siirtolaisten pitävän Italiaa kuitenkaan kotinansa. He tiedostavat suomalaisuutensa ja ulkomaalaisuutensa ja he itse asiassa korostavat suomalaisuuttaan erilaisin keinon – joskaan ei aina näkyvästi muille ihmisille.

Osalle haastateltavistani siirtolaisvuosia on kertynyt runsaasti, osalle vähemmän, ja vaikka he vuosittain käyvätkin kerran tai pari Suomessa tapaamassa perhettänsä ja ystäviensä, ei heillä ole Suomeen enää samanlaista sidettä, kuin maassa pysyvästi asuvalla. Argumentaationi on siis, että haastatteleman siirtolaiset ovat luoneet mielikuvissansa itsellensä kodin, joka ei vastaa sitä mielikuvaa mitä Suomessa asuvat suomalaiset omaavat. Toisin sanoen he ovat luoneet identiteetin itsellensä, joka ei perustu täysin suomalaiseen muttei myöskään italialaiseen kulttuuriin. He voivat kutsua tätä identiteettiänsä suomalaiseksi, mutta se pitää sisällänsä piirteitä, jotka ovat muokkautuneet siirtolaisvuosien aikana niin, että he ovat valinneet suomalaisuudestaan ne piirteet, joita he haluavat vaalia suhteessa kulloiseenkin elämäntilanteeseensa vieraassa kulttuurissa. Samalla tämä luotu identiteetti voi pitää sisällänsä ajatuksia suomalaisuudesta, jotka eivät pidä paikkaansa, tai jotka ovat alun perin lähtöisin italialaisuudesta, mutta jotka he mieltävät suomalaisiksi.

Stuart Hall (2003: 85-128) käsittelee artikkelissaan 'Kulttuuri, paikka, identiteetti' diasporan käsitettä. Diasporalla hän tarkoittaa kahta eri asiaa; ensinäkin se merkitsee ihmisten muuttamista ja hajaantumista vieraisiin kulttuureihin (siirtolaisuus) ja toiseksi se merkitsee kansojen hajaantumista tavalla, jolla he eivät koskaan voi palata takaisin kotikulttuuriinsa. Näin ollen ihmisten tulee mukautua uusien ja vieraiden kulttuurien kanssa ja he muokkaavat uudenlaisia identiteettejä ”hyödyntämällä tietoisesti tai tiedostamatta yhtä tai useampaa kulttuurista repertuaaria”. Haastatteleman suomalaiset eivät ole tilanteessa, jossa he eivät kykenisi palaamaan Suomeen niin tahtoessaan, mutta

toisaalta he ovat tehneet päätöksen asua vieraassa kulttuurissa ja tähän päätökseen on liittynyt vahva tahto rakentaa elämä Italiaan.

Esimerkki 63:

Juulia: -- Mun mielestä se oli hirveen vaikee se ensimmäinen vuosi, ihan törkeän vaikee. Mä olin jo ihan valmis lähtemään... vähän niin ku puolen vuoden päästä, mulle tuli semmonen et mä en niin ku ollu varma, että halusinks mä jäädä tänne enää. Mä meninkin Lontooseen kattoon ekaks kavereita ja menin Suomeen sen jälkeen lomalle ja sit mä niin ku päätin, että ok, mä en voi olla Italiassa ja valittaa koko ajan että minkä takia asiat ei toimi sillei niin ku Englannissa tai Suomessa. Mä vaan jotenkin päätin, että mun täytyy mennä takaisin Italiaan ja elää niin ku italialaiset. Muuten täällä ei pärjää. Jos sä rupeet joka päivä, että ai, liikenne menee näin, et ai, ihmiset toimii näin ja byrokratia toimii näin, ni ei täällä voi asuu. Ei siinä mee ku hermot. Mä jotenkin vaan päätin, että mä meen sinne ja mä oon paljon niin ku... mä otan asiat rauhallisemmin ja elän niin kuin italialaiset. Sit mä tulin takasin loman jälkeen ja sit oli jotenkin paljon helpompi olla sillei. Mä en ruvennu enää stressaamaan samoista asioista ja mä aloin käyttäytymään niin kuin ne. Et jos mä meen vaikka kauppaan et jos mulle ei sanota buongiorno (*huomenta*) ni en mäkään sano mitään. Tai mä heitän ne rahat siihen tiskille ja olen yhtä törkee kuin nekin. Et se niin ku auto mua (nauraa). (H5/3)

Hall (2003: 107) kertoo diasporan kulttuurille olevan ominaista se, ettei se koskaan säily puhtaana. Uusien olosuhteiden myötä diasporassa oleva kulttuuri muuttuu ja sopeutuu ja lopulta siitä tulee eri kulttuureista ammennettujen piirteiden monimutkainen yhdistelmä.

Diasporassa olevat ihmiset

kuuluvat useampaan kuin yhteen maailmaan, puhuvat useampaa kuin yhtä kieltä (sananmukaisesti ja metaforisesti), joilla on useampi kuin yksi identiteetti ja koti; he ovat oppineet tulemaan toimeen ja *kääntämään*⁶ kulttuurista toiseen; koska he ovat vääjäämättä useiden toisiinsa kietoutuvien historioiden ja kulttuurien tuotetta, he ovat oppineet elämään *erojen* kanssa. He puhuvat elämisestä eri kulttuurien ”välissä” ja hämmentävät yhden kulttuurin hiljaisia oletuksia toisen näkökulmasta. (Hall 2003: 121.)

Tuomi-Nikula (1989a, 1989b, 1997) käyttää termiä ”tasapainotteleva identiteetti” kuvatessaan Saksassa asuvia suomalaisia, jotka ovat integroituneet saksalaiseen yhteiskuntaan, mutta joilla on kuitenkin vahva suomalainen identiteetti. Tavallaan epäilen Tuomi-Nikulan tavoitelleen ”tasapainottelevan identiteetin” käsitteellensä samantapaista identiteettien välimaastoa kuin mitä minä edellä esitin, mutta haluan viedä analyysin vielä pidemmälle.

Päivi Kymäläinen (2006: 201-217) tarkastelee artikkelissaan ’Paikan ajattelun haasteita’ paikan moninaisuutta. Hän toteaa, että paikka on viime vuosikymmenien varrella

⁶ Sitaatissa olevat korostetut sanat ovat Hallin omia.

merkinnyt sekä maantieteellistä paikkaa, mutta myös kokemuksellista ja merkityksellistä tilaa. Nykyään se voidaan tulkita myös olevan tapahtuma tai prosessi. Paikat ovat Kymäläisen mukaan aina sisältäneet muutoksen, liikkeen ja uuden tulkinnan mahdollisuuden. Rajat sen sijaan kykenevät erottamaan, yhdistämään mutta myös muotoutumaan uudelleen erilaisissa konteksteissa.

Kansalaisuuksiin on ollut helppo liittää ajatus paikallisuudesta ja jonkinlaisesta suljetusta yhteisöstä. Tällöin identiteetin muodostaminen on perustunut hyvin pitkälti meidän ja heidän välisiin suhteisiin. Mutta nykyisin globaalisuuden ja siirtolaisuuden myötä, rajat meidän ja heidän välillä eivät olekaan yhtä selkeät kuin aikaisemmin. Identiteetille tämä merkitsee sitä, ettei sitä enää liitetä tiettyyn paikkaan, vaan se koostuu monenlaisista yhdistelmistä. (Kymäläinen 2006: 208-209.)

Hall (2003: 122) kirjoittaa, että ajatus diasporasta haastaa tapamme ajatella kulttuuria ja identiteettiä paikan avulla. Kuvitteellisella tasolla kulttuuriin ja identiteettiin liittyy useita erilaisia paikkoja, mutta diasporassa identiteetillä on monia kuvitteellisia ”koteja” ja siihen kuuluu erilaisia tapoja ”olla kotona”. Diasporan näkökulmasta yksilö kykenee sijoittamaan itsensä samanaikaisesti useaan kuvitteelliseen paikkaan. Tällöin myös ajatuksemme traditiosta jonakin yksisuuntaisena kiinnikkeenä itseemme, joka lopulta johtaa meidät takaisin juurillemme, monimutkaistuu. Diasporassa kulttuuri käsitetään kehämäiseksi, ei lineaariseksi.

Ajatellaanpa identiteettiä siis jonkinlaisena tilana tai paikkana, joka alati liikkuu ja muokkautuu ja jolla ei ole selviä rajoja. Syntyperäinen suomalainen asuessaan vuosikautia Italiassa on tiedostamattaan hiljalleen erottautunut suomalaisuudestaan, vaikka tuntee sen korostuneen siirtolaisvuosien aikana. Se mikä todella korostuu siirtolaisen ajatuksissa suhteessa siihen kuka hän on, on kuitenkin tämä uusi paikka tai tila, johon siirtolainen rakentaa itsellensä sopivan identiteetin. Tämä identiteetti pitää sisällensä piirteitä suomalaisuudesta, ulkomaalaisuudesta, italialaisuudesta ja siirtolaisuudesta. Se alati muokkaantuu kokemusten, tunteiden ja ajatusten myötä.

Kymäläinen (2006: 212-213) esittelee artikkelissaan myös khoran käsitteen. Platonin khora on Kymäläisen mukaan yhdistetty ei-paikan, puolittaisen paikan tai kolmannen paikan ajatuksiin. Khoralla tarkoitetaan paikkaa, joka ei taivu vastakohtaisuuksiin, vaan päinvastoin yhdistää niitä lisäämällä siihen uusia elementtejä. Khoran käsite auttaa

tarkastelemaan niitä paikan piirteitä, jotka ovat aikaisemmin jääneet käsitteellistämisen ulkopuolelle.

Kreikan kielessä *khora* tarkoittaa paikkaa monessa mielessä: asuinpaikkaa, maata, kylää, kaupunkia, syntymäpaikkaa tai koko maapalloa. Se voi tarkoittaa myös jonkinlaista välitilaa, joka avaa mahdollisuuksia tapahtumille. *Khora* edustaa siis paikkaa, joka on sekä aktiivinen että prosessinomainen. (Kymäläinen 2006: 213.)

Mikä on erityisen kiinnostavaa teorialleni siirtolaisten identiteetistä, on Kymäläisen artikkelissa oleva Derridan (1995) ajatus khorasta. Derrida näkee khorassa kolme teemaa: kolmas paikka, puolittainen paikka ja paikan tapahtuma. Näistä erityisesti puolittainen, eli keskellä oleva paikka, sopisi ajatukseeni itse luodusta identiteetistä, joka ei olisi suomalainen, muttei italialainenkaan. Ilman vastakohtien tuomaa ”me/he” - jaottelua, tämä puolittainen tai keskellä oleva paikka taipuisi hyvin vastaanottamaan siirtolaisen antamat eri merkitykset identiteetillensä. Tällaisella paikalla ei olisi pysyvää muotoa, vaan se muokkaantuisi jatkuvassa prosessissa.

Kymäläinen näkee tällaisten paikkojen olevan mielikuvissa vahvat, vaikka vastaavuus todellisuuteen tai itse fyysiseen paikkaan olisi heikko. Ja vaikka paikka olisikin olemassa, ei se välttämättä pidä sisällänsä todellisuutta vaan kuvitelmaa.

Tästä johtuneen ylenmääräinen romantisointi ja nostalgia jo menetettyjä paikkoja kohtaan. Koska fyysisiin paikkoihin ei enää ole kosketusta, on ne helpompaa nostaa jalustalle. Kuten Massey (2005: 124-125) on kirjoittanut takaisin menemisestä tai ylipäätään paluusta: koskaan ei voi mennä takaisin minnekään, sillä siinä vaiheessa kun pääsee perille, on paikka muuttunut samoin kuin itsekin. (Kymäläinen 2006: 214.)

Anna kertoo, kuinka onnelliseksi hänet tekee se, että hän käy Suomessa ja tuntee siellä vahvaa yhtenäisyyden tunnetta.

Esimerkki 64:

Anna: -- Tuntuu vaan, että minä oon hirmu suomalainen, mutta *minkä takia* mä oon hirmu suomalainen, niin jotenki kauheen vaikee sanoo. Mä oon vaan ikionnellinen kun mä tallustelen jossain Hesassa ja mä tiedän että tää on mun maa, mut en mä osaa tarkemmin selittää, että tää on mun kaupunki tai muuta. Tai voin ihan mennä Lapin tuntureille kävelemään ja hengitän täällä suomalaista ilmaa, Lapin ilmaa, et tää kuuluu meille kaikille suomalaisille. (H1/ 16)

Teoriani mukaan Anna tuntee kuuluvuutta siihen suomalaisuuteen, jonka hän on luonut mielikuvissaan. Hänen suomalaisuutensa ei enää perustu niihin elementteihin, joita hän omasi asuessaan nuorempana Suomessa. Nyt hänen suomalaisuudessaan korostuu nostalgiset muistot ja muut ajan kultraamat asiat.

Millan kommentti tukee ajatustani siirtolaisen identiteetistä, joka on menettänyt niin sanotusti kosketuksensa todellisuuteen, ja joka koostuu monimutkaisista yhdistelmistä liikkuen kahden tai useamman kulttuurin välimaastossa.

Esimerkki 65:

AL: Miten sä määrittelisit ulkosuomalaisuuden?

Milla: Ulkosuomalaisuuden? En mä tiedä. Se on ehkä sellasta on-off -suomalaisuutta (naurahtaa) tai sellasta että välillä tuntee jonain päivänä olevansa enemmän suomalainen ja välillä sitten enemmän taas esimerkiksi italialaiseks, jos asuu Italiassa. Se on niin ku sellainen suomalaisuus, mikä ei ole aina päällä (naurahtaa). (H4/ 7)

Barbara A. Misztal (2003: 99-126) käsittelee teoksessaan 'Contested Boundaries' historian ja muistin välistä suhdetta. Hän näkee historian rajallisena, mutta muistin rajattomana ja jatkuvana. Misztal kirjoittaa "-- memory permits social groups to become aware of their identity through time while history stresses discontinuities and is situated outside and above groups". Tämän tulkinnan kautta voisi muistin ajatella olevan myös eräänlainen paikka tai tila, johon liittyy yhteinen tietoisuus. Tällainen ajattelutapa ei ole kaukana aikaisemmin käsittelemästani kansallisuuden käsitteestä tai ajatuksesta suomalaisuudesta sosiaalisena representaationa.

Anttila (1993: 109) kirjoittaa

Sosiaaliset representaatiot -- edustavat siis kollektiivista muistia. Niissä on mukana menneisyyden ajatuksia, kieleen kätkeytyviä kuvia, tulkintoja ja tunteita, jolloin "kuolleet osallistuvat elävien ajatuksiin ja vuoropuheluihin enemmän kuin haluammekaan". Voi ehkä sanoa, että menneisyys on monessa mielessä todempi kuin nykyisyys.

Anttila (1993: 115) näkee suomalaisuuden substanssin palautuvan aina johonkin tuttuun objektivoituun todellisuuteen. Vaikka suomalaisuuden sosiaalinen representaatio on muovautunut pitkissä prosesseissa, se elää kuitenkin ihmisten mielissä vaikka he elävätkin täysin erilaisissa olosuhteissa. Ajattelun ympäristönä, tilana tai paikkana, tämä sosiaalinen representaatio mahdollistaa keskinäisen ymmärryksen. Näen juuri tämän kollektiivisen ymmärryksen suomalaisuudesta olevan se osa suomalaisuutta, jonka syntyperäinen suomalainen siirtolainen sisältää kulttuuriseen identiteettiinsä. Haastattelemiini suomalaiset korostavat identiteetin määrittelyssä juuri sitä yhteenkuuluvuuden tunnetta ja solidaarisuutta, jotka yhdistävät suomalaiset toisiinsa.

Muistin kollektiivisuudesta kertoo se, että saatamme ”muistaa” asioita, mitä emme ole itse henkilökohtaisesti kokeneet tai tietyistä historiallisista tapahtumista voi tulla osa henkilökohtaista muistiamme. Yhteisesti jaettujen kokemusten muisteleminen lujittaa identiteettiä, mutta liittyy sen myös osaksi tiettyä yhteisöä. (Korkiakangas 1999: 164-167.) Haastattelevieni suomalaisten osalta näen heidän liittävän identiteettiinsä muistitietoa, jonka kaikki suomalaiset omaavat: talvi- ja jatkosodan, pula-ajan, luonnon kunnioittamisen, suomalaisen sisun, tasa-arvoisuuden, luonnollisuuden ja rehellisyyden ihmisissä jne. Tämä on sitä muistitietoa, jota haastatteleman suomalaiset sisällyttävät identiteettiinsä, mutta se ei suinkaan ole heidän identiteettinsä täysi perusta, vaan vain osa sitä. Muistitieto sekoittuu kokemusten ja ajatusten myötä monimutkaisissa prosesseissa sellaiseksi identiteetiksi, jonka siirtolainen itselleen luo.

Teoriani mukaan ei ole siis mahdollista sopeutua vieraaseen kulttuuriin niin että vieraasta tulisi koti. Akkulturaatioprosessin aikana kodin tunne kotimaahansa menetetään eikä samanlaista kodin merkitystä kyetä muodostamaan vieraassa kulttuurissakaan. Näin ollen voisi sanoa, että siirtolainen on itse asiassa koditon. Hän kuitenkin luo mielikuvissaan kodin, johon tukee kulttuurisen identiteettinsä. Tuon kulttuurisen identiteetin rakennusaineena ovat kuitenkin osaksi muistitietoon liittyvät suomalaiset perinteet, sillä ne ovat juurtuneet syvälle mieliimme kasvaessamme aikuisuuteen yhdessä tiettyssä kulttuurissa.

6. POHDINTA

Tämän tutkielman tekeminen on ollut mielenkiintoinen matka minua kiinnostavaan kulttuuri-identiteetin käsitteeseen siirtolaisuuden, suomalaisuuden ja ulkomaalaisuuden lähtökohdista käsin tarkasteltuna. Tutkimusaiheina akkulturaatio ja kulttuurinen identiteetti ovat laajoja ja aihetta voisi käsitellä loputtomiin saamatta täydellistä tai muuttumatonta vastausta niitä koskeviin kysymyksiin. Olen kuitenkin tyytyväinen siihen, miten olen tässä tutkielmassa kyennyt analysoimaan syntyperäisten suomalaisten akkulturoitumisesta Italian yhteiskuntaan ja siihen millaiseen johtopäätöksen olen päätenyt analysointini päätteeksi.

Alusta lähtien minulle oli selvää, etten kirjoita tätä tutkielmaa ainoastaan siksi, että se on osa opintojani ja tie maisterin tutkinnon saamiseksi. Sain osakseni sellaista ystävällisyyttä ja auttavaisuutta haastateltaviltani matkustaessani Italiaa pitkin ja poikin haastattelujen vuoksi, että pidin itsestään selvänä, että kirjoitan tätä tutkielmaa myös haastattelemilleni suomalaisille. Halusin, että heidän äänensä tulevat kuuluviin, mikä näkyy haastatteluesimerkkien runsaasta määrästä tutkielmassani. He avomielisesti tarjosivat apuansa, tässä tarkoituksessa kokemuksiansa, ajatuksiansa ja tunteitansa, kun hain haastateltavia tätä tutkielmaa varten. Toivon, että he ovat tyytyväisiä tutkielmaani ja että se saa heidätkin miettimään siirtolaisuuttaan, suomalaisuuttaan ja identiteettiään eri näkökulmista käsin, kuten minä olen tässä tutkielmassa pyrkinyt tekemään.

Olen pyrkinyt näkemään siirtolaisuuden, suomalaisuuden ja ulkomaalaisuuden haastattelemieni suomalaisten silmin, mutten voi sanoa kyenneeni tekemään sen täysin objektiivisesti ilman että omat kokemukseni ulkomailla asumisesta ovat vaikuttaneet tulkintoihini ja näkökulmiini. Olen tiedostanut asian ja pyrkinyt analyysissäni huomioimaan tämän seikan. Mutta en näe omia ulkomaan kokemuksiani täysin haitallisinaan tutkielman kriittisyydelle; ehkä osaksi pystyin näkemään tässä tutkielmassa käsittelemäni asiat haastattelemieni siirtolaisten silmin, sillä olen itsekin asunut Italiassa. Omat kokemukseni ulkomailla asumisesta (vaikkakaan itse siirtolaisuudesta ei ole kyse) ovat auttaneet minua näkemään Italian kulttuurin ja yhteiskunnan ulkomaalaisen silmin.

Analyysini lopussa totean, että haastattelemanani suomalaiset ovat etäännyneet suomalaisesta kulttuurista niin, ettei se merkitse heille enää sitä mitä koti ihmisille merkitsee. Tämä ei ole kuitenkaan estänyt heidän integraatiotansa italialaiseen yhteiskuntaan, vaan he ovat kyenneet sopeutumaan vieraaseen kulttuuriin. Totean myös analyysissäni, että sellaista tunnetta mihin koti ajatuksena liitetään puhuttaessa kotimaasta, haastattelemanani siirtolaiset eivät mielestäni ole kyenneet muodostamaan Italiaankaan. Tavallaan he ovat kodittomia, kahden eri kulttuurin väliin pudonneita, vaikka fyysisesti heidän kotinsa sijaitseekin Italiassa.

Kodin he ovat rakentaneet mielikuvissansa, johon tukevat kulttuurisen identiteettinsä. Tämä kulttuurinen identiteetti on muodostunut osaksi muistitietoon liittyvästä käsityksestä suomalaisuudesta, sillä haastattelemanani ovat kasvaneet aikuisiksi Suomessa. Argumentaatioissani kuvaan siirtolaisen identiteetin jonkinlaisena tilana tai paikkana, joka alati liikkuu ja muokkautuu ja jolla ei ole selviä rajoja. Vaikka haastattelemanani suomalaiset tuntevat suomalaisuutensa korostuneen siirtolaisvuosien aikana, näen heidän tukeutuvan ajatuksissaan siihen itse rakennettuun identiteettiin, jossa suomalaisuudesta on otettu talteen ne piirteet, joita halutaan säilyttää ja ylläpitää.

Tämä identiteetti rakentuu monimutkaisista yhdistelmistä ja se on alati muuttuvassa suhteessa siirtolaisen kokemuksiin, elämäntilanteisiin ja ajatuksiin. Tällaiseen kulttuuriseen identiteettiin saattaa liittyä piirteitä myös italialaisuudesta, jotka tulkitaan suomalaisuudeksi. Kun siirtolainen kutsuu Suomea kotimaakseen tai puhuu siitä kotinaan, hän viittaakin siihen käsitykseen Suomesta ja suomalaisuudesta, jonka hän on muodostanut siirtolaisvuosiensa aikana mielikuvissaan. Nämä mielikuvat ovat valikoituja ja ajan kultaamia.

Mielenkiintoista olisi mahdollisessa jatkotutkimuksessa käsitellä teoriaani pidemmälle joko kvantitatiivisen tutkimusmenetelmän keinoin, (lomake)haastattelemalla huomattavasti suurempaa määrää Italiassa asuvia suomalaisia, tai sitten verraten tämän laadullisen tutkielman tuloksia tutkimukseen, joka käsitelisi syntyperäisten suomalaisten paaluta Suomeen heidän asuttuaan ulkomailla useita vuosia. Olisi mielenkiintoista selvittää kuinka Suomeen palaavat siirtolaiset kokevat Suomen ja

suomalaisuutensa ja mihin heidän kulttuurinen identiteettinsä perustuu mahdollisen paluun myötä tulevan akkulturaatiivisen stressin aiheuttaman identiteettikriisin jälkeen. Vai sujuisiko paluu vanhaan kotimaahan ongelmitta ja täysin suomalainen identiteetti omattaisiin heti luontevasti osaksi omaa identiteettiään?

Kiitokset

Kiitän kaikkia tutkielmani tekoon osallistuneita henkilöitä. Kiitos kulttuuritieteiden professori Helmi Järviluoma-Mäkelä ja kulttuuriantropologian lehtori Stig Söderholm.

7. LÄHTEET

- ANTTILA, JORMA 1996, Onko suomalaisuudessa samaistumiskohteena mitään erityistä? - Pekka Laaksonen & Sirkka-Liisa Mettomäki (toim.), *Olkaamme siis suomalaisia*. Kalevalaseuran vuosikirja 75-76. 201-210. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- ANTTILA, JORMA 1993, Käsitteet suomalaisuudesta - traditionaalisuus ja modernisuus. - Teppo Korhonen (toim.), *Mitä on suomalaisuus?* 108-134. Helsinki: Suomen Antropologinen Seura.
- ANTTILA, PIRKKO 1998, *Tutkimisen taito ja tiedon hankinta. Taito-, taide- ja muotoilualojen tutkimuksen työvälineet*. Artefakta 2. Helsinki: Akatiimi Oy.
- ARO, LAURA 1999, Identiteetti ja perinne. - Bo Lönnqvist, Elina Kiuru & Eeva Uusitalo (toim.), *Kulttuurin muuttuvat kasvot. Johdatusta etnologiatieteisiin*. Tietolipas 155, 177-187. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- BERRY, JOHN W. & POORTINGA, YPE H. & SEGALL, MARSHALL H. & DASEN, PIERRE R. 2006, *Cross-Cultural Psychology: Research and Applications*. Cambridge: Cambridge University Press.
- BERRY, JOHN W. 2004, Fundamental Psychological Processes in Intercultural Relations. - Dan Landis, Janet M. Bennet & Milton J. Bennet (eds.), *Handbook of Intercultural Training*. 166-184. USA: Sage Publications, Inc.
- BERRY, JOHN W. 1980, Acculturation as Varieties of Adaptation. - Amado Padilla (ed.), *Acculturation. Theory, Models and Some New Findings*. 9-25. USA: American Association for the Advancement of Science.
- BONIFAZI, CORRADO 2006, Italians and Foreign Immigration. - *Finnish Yearbook of Population Research XLII*: 93-111.
- BRISLIN, R. W. 1981, *Cross-Cultural Encounters*. New York: Pergamon Press.
- DERRIDA, JACQUES 1995, *On the Name*. Stanford: Stanford University Press.
- ERIKSEN, THOMAS HYLLAND 2002, *Ethnicity and Nationalism. Anthropological Perspectives*. USA: Pluto Press.
- FURNHAM, ADRIAN & BOCHNER, STEPHEN 1986, *Culture Shock. Psychological reactions to unfamiliar environments*. New York: Methuen & Co.
- GALTUNG, JOHN 1971, *Members of Two Worlds. A Development Study of Three Villages in West Sicily*. New York: Columbia University Press.
- GRÖNFORS, MARTTI 1985, *Kvalitatiiviset kenttätutkimusmenetelmät*. Juva: WSOY.
- HALL, STUART 2003, Kulttuuri, paikka, identiteetti. - Mikko Lehtonen & Olli Löytty (toim.), *Erilaisuus*. 85-128. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.

HALL, STUART 1999a, Kulttuurisen identiteetin kysymyksiä. - Mikko Lehtonen & Juha Herkman (toim.), *Identiteetti*. 19-76. Tampere: Osuuskunta.

HALL, STUART 1999b, Kulttuurinen identiteetti ja diaspora. - Mikko Lehtonen & Juha Herkman (toim.), *Identiteetti*. 223-243. Tampere: Osuuskunta.

HALL, STUART 1999c, Kuka tarvitsee identiteetin käsitettä? - Mikko Lehtonen & Juha Herkman (toim.), *Identiteetti*. 245-271. Tampere: Osuuskunta.

HERSKOVITS, MELVILLE J. 1945, The Processes of Cultural Change. - Ralph Linton (ed.), *The Science of Man in the World Crisis*. 143-170. New York: Columbia University Press.

HIRSJÄRVI, SIRKKA & HURME, HELENA 2001, *Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Yliopiston paino.

HOTTOLA, PETRI 1999, *The Intercultural Body. Western Woman, Culture Confusion and Control of Space in the South Asian Travel Scene*. Joensuun yliopiston maantieteen laitoksen julkaisuja. No 7. Joensuu: Joensuun yliopisto.

JACOBSON-WIDDING, ANITA 1983, Introduction. - Anita Jacobson-Widding (ed.), *Identity: Personal and Socio-Cultural. A Symposium*. 13-32. Uppsala: Uppsala University.

KELLES, ANITA 1984, Antropologisen kenttätöön ongelmia. *Tutkijan persoonan, sukupuolen ja kulttuuritaustan vaikutuksesta antropologiseen tutkimukseen*. Suomen Antropologisen Seuran monisteita 5. Helsinki: Suomen Antropologinen Seura.

KELTIKANGAS-JÄRVINEN, LIISA 1996, Suomalainen kansanluonne. - Pekka Laaksonen & Sirkka-Liisa Mettomäki (toim.), *Olkaamme siis suomalaisia*. Kalevalaseuran vuosikirja 75-76. 216-225. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

KORKIAKANGAS, PIRJO 1999, Muisti, muistelu, perinne. - Bo Lönnqvist, Elina Kiuru & Eeva Uusitalo (toim.), *Kulttuurin muuttuvat kasvot. Johdatusta etnologiatieteisiin*. Tietolipas 155, 155-176. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

KYMÄLÄINEN, PÄIVI 2006, Paikan ajattelun haasteita. - Seppo Knuuttila, Pekka Laaksonen & Ulla Piela (toim.), *Paikka. Eletty, kuviteltu, kerrottu*. Kalevalaseuran vuosikirja 85. 201-217. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

LIEBKIND, KARMELA 2006, Ethnic Identity and acculturation. - David L. Sam & John W. Berry (eds.), *The Cambridge Handbook of Acculturation Psychology*. 78-96. United Kingdom: Cambridge University Press.

LEHTONEN, JAAKKO 1993, Suomalaisuus, Suomi-kuva ja kansainvälistyminen. - Jaakko Lehtonen (toim.), *Kulttuurien kohtaaminen. Näkökulmia kulttuurienväliseen kanssakäymiseen*. Jyväskylän yliopisto Viestintätieteiden laitoksen julkaisuja 9. 7-30. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

LISTO-ALÉN, HEIDI-MARIA 1993, Kulttuurista oppiminen ja kansainvälisempi orientoituminen. Isäntämaan opiskelijoiden mahdollisuuksia hyötyä kansainvälisestä opiskelijavaihdosta. - Jaakko Lehtonen (toim.), *Kulttuurien kohtaaminen. Näkökulmia kulttuurienväliseen kanssakäymiseen*. Jyväskylän yliopisto Viestintätieteiden laitoksen julkaisuja 9. 155-176. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

MARTIN, MAISA 1999, Kielen merkitys siirtolaiselle vauvasta vaariin. - *Siirtolaisuus* 2/1999: 14-20.

MASSEY, DOREEN 2005, *For Space*. London: SAGE Publications.

MISZTAL, BARBARA A. 2003, *Theories of Social Remembering*. Maidenhead & Philadelphia: Open University Press.

OBBERG, KALERVO 1960, Cultural Shock. Adjustment to new cultural environments. - *Practical Anthropology* 7: 177-182.

PADILLA, AMADO 1980, The role of cultural awareness and ethnic loyalty in acculturation. - Amado Padilla (ed.), *Acculturation. Theory, Models and Some New Findings*. 47-84. USA: American Association for the Advancement of Science.

PATTON, MICHAEL QUINN 1990 (1980), *Qualitative evaluation and research methods*. Second Edition. Newbury Park: SAGE Publications Ltd.

PHALET, KAREN & KOSIC, ANKICA 2006, Acculturation in European societies. - David L. Sam & John W. Berry (eds.), *The Cambridge Handbook of Acculturation Psychology*. 331-348. United Kingdom: Cambridge University Press.

RASTAS, ANNA 2005, Kulttuurit ja erot haastattelutilanteessa. – Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa (toim.), *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. 78-102. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

RUSANEN, SOILE 1993, Suomalainen kansainvälisessä viestintätilanteessa. - Jaakko Lehtonen (toim.), *Kulttuurien kohtaaminen. Näkökulmia kulttuurienväliseen kanssakäymiseen*. Jyväskylän yliopisto Viestintätieteiden laitoksen julkaisuja 9. 31-75. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

RUUSUVUORI, JOHANNA & TIITTULA, LIISA 2005, Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. – Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa (toim.), *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. 22-56. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

RYEN, ANNE 2002, Cross-Cultural Interviewing. – Gubrium, Jaber F. & Holstein, James A. (eds.), *Handbook of Interview Research. Context and Method*. 335-349. London: SAGE Publications Ltd.

SALAKKA, MARKKU 2006, *Suomeen palaavien lähetystyöntekijöiden paluuta koskevat puheet. Paluushokki ja identiteetin monikulttuuriset jännitteet*. Acta universitatis Ouluensis. Series E scientiae rerum socialium. Oulu: Oulu University Press.

SAM, DAVID L. & BERRY, JOHN W. 2006, Introduction. - David L. Sam & John W. Berry (eds.), *The Cambridge Handbook of Acculturation Psychology*. 1-7. United Kingdom: Cambridge University Press.

SARMELA, MATTI 1996, Suomalainen eurooppalainen. - Pekka Laaksonen & Sirkka-Liisa Mettomäki (toim.), *Olkaamme siis suomalaisia*. Kalevalaseuran vuosikirja 75-76. 16-34. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

SHERMAN HEYL, BARBARA 2001, Ethnographic Interviewing. – Atkinson, Paul & Coffey, Amanda & Delamont, Sara & Loftland, John & Lyn (eds.), *Handbook of Ethnography*. 369-383. London: SAGE Publications Ltd.

TIENARI, JANNE & VAARA, EERO & MERILÄINEN, SUSAN 2005, Yhteisyyden rakentuminen haastattelussa. – Ruusuvoori, Johanna & Tiittula, Liisa (toim.), *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. 103-124. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

TUOMI-NIKULA, OUTI 1997, Kaksikulttuurinen perhe eurooppalaisen etnologian tutkimuskohteena. - Teppo Korhonen & Pekka Leimu (toim.), *Näkökulmia kulttuurin tutkimukseen*. 269-297. Turku: Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskus.

TUOMI-NIKULA, OUTI 1989a, *Saksansuomalaiset. Tutkimus syntyperäisten suomalaisten akkulturaatiosta Saksan Liittotasavallassa ja Länsi-Berliinissä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

TUOMI-NIKULA, OUTI 1989b, Suomalaisena Saksassa. - Teppo Korhonen & Matti Räsänen (toim.), *Kansa kuvastimessa. Etnisyys ja identiteetti*. Tietolipas 114. 238-252. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

UUSITALO, EEVA 1999, Empirian ja teorian välimaastossa: mitä etnologi tekee? - Bo Lönnqvist, Elina Kiuru & Eeva Uusitalo (toim.), *Kulttuurin muuttuvat kasvot. Johdatusta etnologiatieteisiin*. Tietolipas 155, 203-218. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

WARD, COLLEEN 2004, Psychological Theories of Culture Contact and Their Implications for Intercultural Training and Interventions. - Dan Landis, Janet M. Bennet & Milton J. Bennet (eds.), *Handbook of Intercultural Training*. 185-216. USA: Sage Publications, Inc.

WILLIAMS, RAYMOND 1981, *Culture*. Glasgow: Fontana Paperbacks.

AINEISTOLUETTELO

A Keskeisaineistot

Haastattelunauhut:

- H1** nainen, s. 1959, haastattelu 7.5.2008
H2 nainen, s. 1967, haastattelu 8.5.2008
H3 mies, s. 1962, haastattelu 8.5.2008
H4 nainen, s. 1975, haastattelu 15.5.2008
H5 nainen, s. 1974, haastattelu 16.5.2008
H6 nainen, s. 1967, haastattelu 21.5.2008

Kukin haastattelu kestoltaan 40 minuutista kahteen tuntiin; yhteensä haastatteluaineisto on kestoltaan 6 tuntia ja 15 minuuttia. Haastattelut on tehnyt tutkielman tekijä. Haastattelunauhut ovat tutkielman tekijän hallussa.

Sähköpostihaastattelut:

- H7** nainen, s. 1966, haastattelu 27.10.2008
H8 nainen, s. 1965, haastattelu 4.11.2008

Yhteensä sähköpostitse saamaani haastatteluaineistoa on 9 sivua. Haastattelut on tehnyt tutkielman tekijä. Haastattelut ovat tutkielman tekijän hallussa.

Merkinnöissä **H** tarkoittaa haastateltavaa ja sen perässä oleva numero haastattelujärjestyä. Kauttaviivan jälkeinen numero merkitsee litteraatin sivunumeroa.

Henkilökohtaiset tiedonannot sähköpostitse:

M. Ganassini, Suomesta ja suomen kulttuurista kiinnostunut italialainen, 8.6.2008.

JS J. Sainio, konsulaattivirkailija Suomen suurlähetystö Rooma, 16.7.2009.
Siirtolaiskysymykseen vastannut.

MS M. Susi, UM, konsuliasioiden yksikkö, 6.8.2009
Suomen kansalaisuuslain muutokseen vastannut.

B Tausta-aineistot

Internet-aineistot:

I1 Club Finlandia Milano <http://www.clubfinlandia.com/> 5.4.2008

Liite 1: Teemat ja peruskysymykset Italiassa asuville suomalaisille s. 19

Aluksi

Tutkimuslupapaperin allekirjoitus

Henkilötiedot: nimi, ikä, syntymävuosi, koulutus, ammatti

Taustaa

Milloin ja miksi tulit Italiaan asumaan? (Kuinka pitkään yhtäjaksoisesti asunut Italiassa?)

Olitko käynyt ennen Italiassa kuinka monta kertaa ja kuinka pitkiä aikoja viivyyit?

Olitko ennen Italiaan tuloa asunut ulkomailla? (Missä ja kuinka kauan?)

Italialainen yhteiskunta ja kulttuuri

Ensikäsityksesi italialaisesta kulttuurista?

Millaiset asiat olivat hankalia tai stressaavia muutettuasi Italiaan? Ovatko ne edelleen?

Mitkä asiat sujuiivat helposti muutettuasi Italiaan? Sujuvatko ne edelleen?

Miten kuvailisit Italiaa maana?

Millaisia italialaiset ihmiset ovat? Miten italialaiset eroavat suomalaisista ihmisistä?

Millaisia käsityksiä italialaisilla on Suomesta ja suomalaisista?

Millainen on työelämä Italiassa? Miten se eroaa työelämästä Suomessa?

Millaisista asioista pidät italialaisesta kulttuurista ja yhteiskunnasta? Miksi?

Millaisista asioista et pidä italialaisesta kulttuurista ja yhteiskunnasta? Miksi?

Mikä on suurin yhtenäisyys Italian ja Suomen kulttuurin ja yhteiskunnan välillä? Entä suurin ero?

Mitä asioita Italiassa arvostetaan enemmän kuin Suomessa? Entä toisin päin?

Suhde Suomeen

Kuinka usein käyt Suomessa?

Suomalaiset sukulaisiasi ja/tai ystäviäsi? (Millainen suhde heihin? Näetkö heitä usein?)

Minkälaisia asioita kaipaavat Suomesta?

Seuraatko esimerkiksi Suomen uutisia? (kuinka usein ja miten? Millaiset uutiset kiinnostavat?)

Mitä sinulle merkitsee Suomi ja suomalaisuus?

Miten ylläpidät suomalaista kulttuuria Italiassa? (Mitä asioita erityisesti korostat?)

Kuinka määrittelisit suomalaisuuden? Entäpä ulkosuomalaisuuden?

Ulkomaalaisuus

Miten määrittelisit ulkomaalaisuuden?

Miten määrittelisit kulttuuri-identiteetin käsitteen? Miten määrittelisit oman kulttuuri-identiteettisi?

Koetko olevasi ulkomaalainen Italiassa? (Millä tavoin?)

Millä tavoin kuvittelet elämäsi olevan erilainen jos asuisit Suomessa? Entä jos olisit italialainen nykyisessä elämässäsi?

Mikä on käsityksesi siitä, kuinka italialaiset suhtautuvat ulkomaalaisiin?

Lopuksi

Miksi osallistuit haastatteluun?

Haluaisitko vielä sanoa jotain?

Liite 2: Ilmoitus Club Finlandia Milano -sivuston ilmoitustaululla ja vieraskirjassa s. 22

Post on : 02 April 2008 10:04:30

Detail : Hei,

olen tekemässä kulttuuriantropologian pro gradu -tutkielmaa Joensuun yliopiston Suomen kielen ja kulttuuritieteiden laitokselle. Tutkielmani aihe on kulttuuriin sopeutuminen.

Etsin tutkimushaastateltaviksi suomalaisia aikuisia, jotka ovat asuneet Italiassa vähintään viisi vuotta. Haastattelut tekisin huhti- ja toukokuun aikana (2008) Italiassa. Tutkielmastani ei tule esille haastateltavien henkilöllisyys.

Jos olet kiinnostunut osallistumaan tutkimukseeni, lähettäisitkö minulle sähköpostia? Vastaan mielelläni lisäkysymyksiin.

Ystävällisin terveisin,

Anne-Mari Levola
alevola@cc.joensuu.fi

Liite 3: Tutkimuslupalomake haastateltaville s. 24

TUTKIMUSLUPA

Pyydän lupaanne nauhoittaa haastattelu ja käyttää sitä tutkimusaineistona Pro gradu - tutkielmassani. Haastattelumateriaalia käsitellään luottamuksellisesti ja käytetään ainoastaan tutkimustarkoitukseen.

_____/_____

Päiväys

Paikka

Anne-Mari Levola

Suomen kielen ja kulttuuritieteiden laitos

Joensuun yliopisto

Haastateltavan allekirjoitus